

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจาก

การท่องเที่ยว: กรณีศึกษา หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ทิพย์พรรณนา เทียงธรรม

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนา

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2548

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการพัฒนา

ชื่อเรื่อง

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจาก

การท่องเที่ยว: กรณีศึกษา หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

โดย

ทิพย์พรรณนา เทียงธรรม

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนผล)

วันที่ 4 เดือน เมษายน พ.ศ. 2548

กรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิระพล ทองมา)

วันที่ 4 เดือน เมษายน พ.ศ. 2548

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์โชค จรุงกันธ)

วันที่ 4 เดือน เมษายน พ.ศ. 2548

หัวหน้าภาควิชาส่งเสริมการเกษตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิระพล ทองมา)

วันที่ 4 เดือน เมษายน พ.ศ. 2548

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงวุฒิ เพ็ชรประดับ)

รองประธานกรรมการ โครงการบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 17 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2548

ชื่อเรื่อง	การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
ชื่อผู้เขียน	นางสาวทิพย์พรรณนา เทียงธรรม
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนา
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ในพื้นที่หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อันประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย ผู้นำชาวบ้านที่เป็นทางการ ผู้นำทางศาสนา ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และกลุ่มแม่บ้าน

จากผลการวิจัย พบว่าการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านของการพัฒนาที่เข้ามาในชุมชนและเปิดชุมชนรับเอาวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปจากชุมชนเข้ามา กลุ่มช่วงวัยที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือกลุ่มเยาวชนและวัยทำงาน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของความทันสมัยเข้าสู่วัฒนธรรมดั้งเดิม การแต่งกาย และการสร้างบ้านเรือน ล้วนแต่ได้รับกระแสของความเป็นสากล การพยายามหลีกเลี่ยงหนีความเป็นชนบทและการพยายามที่จะทำตัวให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมที่เรียกว่าเจริญแล้วได้ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและค่านิยม การบริโภควัตถุที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเร่งให้ชุมชนเกิดการบริโภคสูงขึ้น อีกทั้งการท่องเที่ยวยังเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่สำคัญและรวดเร็ว ซึ่งในชุมชนบ้านรวมมิตรการเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นอย่างเด่นชัดคือการแต่งกายที่มีความเป็นสากล

มากขึ้นรวมถึงบ้านเรือนที่มีลักษณะมั่นคง เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้จากหายไปจากชุมชนที่ละเล็กละน้อย

การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับผลจากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงของคนในชุมชน การท่องเที่ยวทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิม คนในชุมชนมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทำให้ได้รับผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเกี่ยวกับเงินตราและการบริโภค ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการหารายได้ของชาวบ้าน ชุมชนละทิ้งวิถีการผลิตแบบเดิมเป็นการรับจ้างและให้บริการนักท่องเที่ยว แรงงานออกไปหางานทำภายนอกชุมชนมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น ด้วยเพราะงานในชุมชนที่สามารถสร้างรายได้เป็นเม็ดเงินมีอยู่ไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการ การแลกเปลี่ยนแรงงานที่เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนถูกแทนที่ด้วยการว่าจ้างมากขึ้น ระบบของเงินตราได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตมากขึ้น ทั้งที่เป็นการใช้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและเป็นสื่อสำคัญในการซื้อขายแลกเปลี่ยนทั้งเครื่องอุปโภคบริโภค อีกทั้งการแพร่ระบาดของลัทธิการบริโภคนิยมส่งผลให้ความเป็นชุมชนถูกแทนที่ด้วยการลอกเลียนวิถีชีวิตและการบริโภคแบบอย่างนักท่องเที่ยวและสังคมภายนอก คนในชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนถือเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ได้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งการเคารพผู้อาวุโสที่ลดน้อยลง การวางตัวและปฏิบัติตัวต่อเพศตรงข้าม สำหรับธุรกิจการท่องเที่ยวในการพยายามที่จะสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ส่งผลต่อวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ประเพณีได้ถูกนำเสนอในรูปของสินค้าและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ระบบคุณค่าต่าง ๆ ได้ถูกลดทอนลง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เช่น พิธีการค้าหว่าช้าง เรียกได้ว่าสูญเสียรูปแบบที่แท้จริง การมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมของคนในชุมชนลดน้อยลงไป

Title	Cultural Changes of Hill-tribe Communities Resulting from Tourism: A Case Study of Roummit Village, Mae Yao Sub-district, Muang District, Chiang Rai Province
Author	Miss Thippahanna Thiangtham
Degree of	Master of Arts in Development Administration
Advisory Committee Chairperson	Professor Dr. Numchai Thanupon

ABSTRACT

The objective of this research was to find out cultural changes, both material and non-material, of hill-tribe communities at Roummit village, Mae Yao sub-district, Muang district, Chiang Rai province which have been caused by tourism activities. The instruments used in this qualitative research were semi-structural questionnaires, non-participating observation, and related research document. The respondents were composed of authorized village leaders, religious leaders, villagers over 50 years old and housewives.

The results revealed that tourism has played an important role in both material and non-material cultural changes, through community development and adoption of foreign cultures by the communities. Youth and working people were most affected.

Material cultural changes can be found in dressing and buildings due to the communities' viewpoint of modernization and avoiding ways of life of country people. Such viewpoint has led the villagers to materialism and consumerism, and it can be said that tourism is a major factor leading to cultural changes in Ban Roummit village where people are dressed in a modern style and more modern buildings are built which then led to drastic elimination of their ethnic cultures.

Non-material cultural changes directly and indirectly caused by tourism are new ways of life and economy. The villagers' viewpoints on money and consumption have been changed. They stopped traditional production of goods but they earn their living by being hired and selling services to tourists. They tend to move out of the communities to sell their labor because they need more income. The old tradition of labor sharing in communities has become

labor hiring due to money, which has become more accepted as a means of obtaining products. Consumerism has also led the villagers to behave like tourists or city people. There has been a decline in respecting older people and treating people of the opposite sex. Tourism has also affected traditions which are now deliberately presented to tourists as goods or services. Values of original cultures are reduced, for example, the elephant festival (Dum Haeu Chang) which has absolutely been changed due to less participation of people in the communities.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา และอาจารย์โชคก จรุงคนธ์ กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำ ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ ทำให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ คุณตำรวจ หนูแสง หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำแม่ซ้าย จังหวัดเชียงราย ที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในการเข้าไปเก็บข้อมูลการวิจัยที่บ้านรวมมิตร จนงานสำเร็จลงไปด้วยดี

งานวิจัยชิ้นนี้อาจสำเร็จได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ตลอดจนผู้ให้ข้อมูลหลัก ขอขอบคุณ ผู้ใหญ่บ้านมานพ เกศบรรจงขวัญ อาจารย์กัญ เกลิมเถียมทอง นายทอง กาญ นางสาวสวัสดิภาด่านพิทักษ์ ผู้ช่วยเสนห์ วาตา นายอินตา ต๊ะโนย นางแอ้ว จันทกา นายอึะเซะ แซวอ นางพะโค่ ะระรา และนายประเสริฐ ะระรา ซึ่งให้โอกาสผู้เขียนได้ศึกษาพูดคุย สัมภาษณ์และร่วมกิจกรรมตลอดเวลาที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ด้วยความจริงใจและเป็นมิตร

ในท้ายที่สุดนี้ หากมีคุณูปการใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับงานวิจัย ผู้เขียนขอขอบคุณงามความดี เหล่านี้ให้กับบิดา มารดา ตลอดจน คุณอรรรถพล วงศ์ชัย ผู้ให้การสนับสนุนในด้านกำลังใจ และให้คำปรึกษา จนทำให้การศึกษาค้นคว้าบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ รวมถึงผู้มีพระคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวรายนามไว้ในที่นี้ด้วย

ทิพย์พรรณนา เทียงธรรม

มีนาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญแผนที่	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย	4
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	8
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม	17
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและผลกระทบจากการพัฒนา	27
มานุษยวิทยากับการศึกษาวัฒนธรรม	38
ลักษณะทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง	41
ภาคสรุป	48
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	51
สถานที่ดำเนินการวิจัย	51
ผู้ให้ข้อมูล	51
ตัวแปรและการวัดตัวแปร	52
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	53
การทดสอบเครื่องมือ	53
แบบการวิจัย	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	54
การวิเคราะห์ข้อมูล	54
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	55
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	56
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านรวมมิตร	56
ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน	56
ลักษณะทางกายภาพ	58
ทรัพยากรทางสังคม	61
ลักษณะการเมืองการปกครอง	65
ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา	67
การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ	67
การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ	87
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	120
สรุปผลการวิจัย	120
ข้อเสนอแนะ	124
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	126
เอกสารอ้างอิง	128
ภาคผนวก	133
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	134
ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย	140

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

- 1 แสดงจำนวนนักเรียนหมู่บ้านรวมมิตรและสาขาห้องเรียนจะต้อเบอ
ประจำปี 2546

61

สารบัญแผนที่

แผนที่

หน้า

1	แผนที่ตั้งตำบลแม่ยาว	59
2	แผนที่หมู่บ้านรวมมิตร หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	60

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	แสดงป้ายทางเข้าหมู่บ้าน	57
2	โรงเรียนบ้านรวมมิตร	62
3	โบสถ์ประจำหมู่บ้าน	63
4	ธนาคารข้าว	64
5	สถานีอนามัยบ้านรวมมิตร	65
6	ชุดแต่งกายประจำเผ่าของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม	68
7	การแต่งกายในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน	71
8	การแต่งกายเมื่อออกไปนอกบ้านของชายชาวกะเหรี่ยงกับผู้วิจัย	72
9	การแต่งกายของเยาวชนที่ยังไม่ได้แต่งงานในชุดประจำเผ่าของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงขณะเข้าโบสถ์	74
10	การแต่งกายของชายและหญิงในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา	74
11	ลักษณะโครงสร้างบ้านแบบดั้งเดิม	76
12	การปลูกบ้านเรือนแบบดั้งเดิม	77
13	การปลูกบ้านแบบชั้นเดียวยกพื้น	80
14	บ้านเดี่ยวสองชั้น มีลักษณะครึ่งปูนครึ่งไม้	80
15	บ้านปูนชั้นเดียวติดพื้นดิน ส่วนใหญ่เป็นบ้านที่ปลูกขึ้นใหม่	81
16	ตึกแถว มีลักษณะเป็นร้านค้ากึ่งที่อยู่อาศัย	81
17	รถไถของชาวบ้านที่จอดไว้ได้ถุนบ้าน	86
18	แสดงเครื่องสีข้าวแบบใช้น้ำมันในชุมชน	86
19	แสดงหม้อหุงข้าว หนึ่งในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เข้ามาในชุมชน	87
20	แสดงการรับประทานอาหารแบบในอดีต	91
21	การรับประทานอาหารและภาชนะใส่อาหารในปัจจุบัน	91
22	แสดงการแลกเปลี่ยนแรงงานของคนในชุมชน	100
23	การแสดงการเดินร่ำของนักเรียนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ	104
24	แสดงรถเร่ขายสินค้าที่เข้ามาในชุมชน	109
25	แสดงการนั่งทอผ้าของนักทอที่บริเวณปางช้างในชุมชน	112
26	แสดงการทอผ้าด้วยมือเป็นการทอเพื่อนำเสนอขายสินค้า	115

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ		หน้า
27	ร้านค้าขายของที่ระลึกในหมู่บ้านรวมมิตร	116
28	ร้านค้าและพื้นที่ให้เช่า ซึ่งตั้งอยู่ตลอดถนน	117
29	แสดงการเดินทางโดยเรือและให้บริการเรือมาที่บ้านรวมมิตร	118

บทที่ 1

บทนำ

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการเสนอขายผลผลิตด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวหากมองถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความไม่ยั่งยืนของทรัพยากรรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัฒนธรรม พบว่าการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ผลกระทบนี้ ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) ที่มีกระบวนการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ (กชกร ชินะวงศ์, 2544: 7)

หากจะกล่าวถึงประเทศที่มีภูมิประเทศสวยงามที่อยู่ในแถบภูมิภาคเอเชียแล้ว ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีวิวทิวทัศน์ที่งดงามมาก มีความแตกต่างของวัฒนธรรมอันหลากหลายของแต่ละภูมิภาคแต่ละชนเผ่าและมีการสืบทอดอารยธรรมกันมาอย่างยาวนาน ประกอบกับปัจจุบันได้เกิดกระแสการตื่นตัวอย่างมากด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จากการที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศอย่างมหาศาลสวนกระแสกับสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลจึงมีนโยบายในการกระตุ้นให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544: 17)

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยที่มีความเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยถูกจัดให้เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพสูงในด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากจังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่เต็มไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันสวยงามมากมาย และมีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย พื้นที่ที่เป็นเขตชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิประเทศที่ตั้งอยู่นั้นยังประกอบไปด้วยชนเผ่าหลากหลายชนเผ่าที่อาศัยอยู่ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะศึกษาถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ ตลอดจนความเป็นอยู่ของชาวเขา แต่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเหล่านี้ถึงแม้จะนำความเจริญทางด้านเศรษฐกิจมาให้กับชุมชน ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเสื่อมด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านมีความคิดว่านักท่องเที่ยวเป็นคนมีเงินทั้งที่ไม่ได้ทำงานหนักอะไร ในขณะที่ชาวบ้านทำงานหนักทั้งปียังมีแค่พอกินเท่านั้น จึงรู้สึกตัวเองด้อยกว่า ชาวบ้านรู้สึกตนเองไม่มีอำนาจในการต่อรองเหมือนเช่นในอดีต โดยยอมให้นักท่องเที่ยวทำอะไรได้ตามความพอใจ นอกจากนี้ชาวบ้านยัง

เกิดการเลียนแบบนักท่องเที่ยวทั้งวัฒนธรรมการแต่งกาย การสร้างบ้านเรือน การกินอาหาร และ ค่านิยมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเคารพผู้อาวุโสที่ได้กรุณาใหม่เริ่มไม่ให้ความเคารพนับถือหรือ การร่วมแรงร่วมใจช่วยกันทำงานก็มีน้อยลง ชาวบ้านรู้สึกว่าการเลียนแบบนักท่องเที่ยวจะทำให้ ได้เลื่อนฐานะมาเท่าเทียมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นคนเมืองมากขึ้นและเป็นความแปลกใหม่ ซึ่งการรับวัฒนธรรมเหล่านั้นมาใช้ในชีวิตประจำวันอาจไม่มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนใน ชุมชนดั้งเดิมแม้แต่น้อย คุณค่าทางวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนถูกนำมาขาย เป็นรูปแบบทางธุรกิจเพื่อแสดงให้นักท่องเที่ยวชม รวมทั้งผู้คนเห็นว่าการท่องเที่ยวสามารถทำ รายได้สูงจึงพึ่งการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลักจากที่ในอดีตเคยทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก

ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยเมื่อชุมชนท้องถิ่นยอมรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาย่อมเกิดลักษณะที่เรียกว่าการสูญหายทาง วัฒนธรรม คือเกิดวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ของเก่า ทั้งนี้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะมนุษย์มีการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521: 21) และการเปลี่ยนแปลงจะเกิดเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เข้ามา เกี่ยวข้อง เช่น การสื่อสารคมนาคม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทุกวันนี้วัฒนธรรมพื้นราบยังคง หดงอไหลขึ้นสู่ยอดคอคอย ในขณะที่วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อดั้งเดิมของชนกลุ่มน้อยค่อย ๆ ถูกกลืนหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่มาจากการรับวัฒนธรรมใหม่ (พิทยา พิณसार, 2543: 2) การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในบรรดาปัจจัยต่าง ๆ ที่ไปเร่งการสลายตัวของวัฒนธรรม สรุปถือว่า วัฒนธรรมชุมชนนั้นมีเหตุที่จะต้องสลายตัวอยู่แล้ว แต่การท่องเที่ยวเข้ามาช่วยเร่งการสลายตัวของ วัฒนธรรมชุมชนให้เร็วขึ้น ทำให้ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนต้องพึ่งพาการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538: 11)

ปัญหาการวิจัย

การท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของกระแสด้านการพัฒนาของภาครัฐ ภายใต้แนวคิด ของการพัฒนาในระบบทุนนิยม ถึงแม้ว่าการพัฒนาจะให้ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจเป็นประเด็น สำคัญ แต่ผลกระทบที่ตามมากลับเป็นไปในลักษณะของการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม และวัฒนธรรม เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นสิ่งที่เคยประพฤติปฏิบัติเป็นวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีก็เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

หมู่บ้านรวมมิตร ตั้งอยู่ในเขตตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เริ่มมีบทบาทจากการที่ชุมชนได้มีการดำเนินการท่องเที่ยวเมื่อปีพุทธศักราช 2518 ซึ่งในปัจจุบันมีกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่าง ๆ ได้แก่ การนั่งเรือหางยาวล่องแม่น้ำกก การนั่งช้าง และการเดินเที่ยวชมพื้นที่หมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจำนวนมาก ประมาณการว่าสูงถึง 300 - 400 คนต่อวัน ที่เดินทางไปเพื่อเที่ยวชมวัฒนธรรมชุมชนของหมู่บ้านรวมมิตรแห่งนี้ ซึ่งนับเป็นเวลานานกว่าสองทศวรรษแล้วที่ทั้ง 2 ฝ่าย คือ คนในชุมชนท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงกับนักท่องเที่ยวได้มีการปฏิสัมพันธ์ในทางสังคมและวัฒนธรรมกันตลอดเวลา ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของวัฒนธรรมการกินอาหาร การแต่งกาย บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ประเพณีความเชื่อ ฯลฯ กลับมิได้แสดงให้เห็นในรูปแบบที่เป็นธรรมชาติหากแต่มีการรับเอาวัฒนธรรมของคนเมืองเข้ามาแทนที่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงตรงนี้ส่งผลให้วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนไป ถึงแม้ว่าการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตจะทำให้ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็ทำให้เอกลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงผู้รักความสงบ ไม่นิยมการแข่งขัน และสามารถดำรงชีพได้ด้วยความสามารถของตนเองต้องเปลี่ยนไปเป็นผู้ที่ดิ้นรนแข่งขันและต้องพึ่งพาสังคมภายนอกมากกว่าในอดีต ปัญหาที่สำคัญยังรวมไปถึงเรื่องกลุ่มนักท่องเที่ยวบางกลุ่มได้หายไปด้วย เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหมู่บ้านรวมมิตรมักจะมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชาวเขา เมื่อวัฒนธรรมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเป็นเหมือนสังคมคนในเมืองหรือเหมือนกับสังคมของนักท่องเที่ยวเอง จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวหมู่บ้านรวมมิตรจึงลดน้อยลง จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขาอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงราย สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านรวมมิตรให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพชุมชน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว จังหวัดเชียงราย สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาหรือผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยว

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่วิจัย ทำการศึกษาพื้นที่หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

เนื่องจากชุมชนนี้มีลักษณะที่น่าสนใจศึกษา จากการที่ชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนเรื่องของวัฒนธรรม ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการท่องเที่ยว โดยการเข้ามาของกลุ่มชนอื่น ๆ ในการติดต่อสัมพันธ์กัน ชุมชนบ้านรวมมิตรจึงมีการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาก่อให้เกิดเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ

- ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ได้แก่ พ่อหลวงमाणพ เลิศบรรจงขวัญ ผู้ใหญ่บ้าน นายเสน่ห์ วาลา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และนางสาวสวลภา ค่านพิทักษ์ หัวหน้าสถานีอนามัย
- ผู้นำทางศาสนา ได้แก่ อาจารย์กีนุ เกลิมเลี่ยมทอง ศิษยาภิบาลประจำโบสถ์ และนายทอง กาตุ ดำรงตำแหน่งรองศิษยาภิบาล
- ผู้อาวุโสในหมู่บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป จำนวน 3 คน คือ นายอินดา ต๊ะโนย นายอิแชะ แชวอ และนายประเสริฐ วะรา

- แม่บ้าน จำนวน 2 คน ได้แก่ นางพะไ้ ะรา และนางแอ้ว จันทกา

3. ขอบเขตของเนื้อหา

3.1 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัย ได้แก่ ประวัติ การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางกายภาพ ทรัพยากรทางสังคม ลักษณะการเมืองการปกครอง

3.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในสภาพปัจจุบันของหมู่บ้านรวมมิตร โดยผู้วิจัยทำการศึกษารูปแบบของวัฒนธรรมทั้ง 2 รูปแบบ คือ

- วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือน วัฒนธรรม การแต่งกาย และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นประจำวัน
- วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมทางภาษา การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ค่านิยมในชีวิตประจำวัน ศิลปะดนตรี กีฬาการเล่น และอาชีพ

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัย เทียบเคียงกับหมู่บ้านอื่นได้โดยยาก

2. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการวิจัยพอสมควร ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขาอาจมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามกาลเวลา ผู้วิจัยได้ยึดถือข้อมูลที่ค้นพบเฉพาะในช่วงของการเก็บข้อมูลและวิจัยระหว่างเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2547 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2547 เท่านั้น

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อทำการศึกษาและพักผ่อนหย่อนใจ หรือก่อให้เกิดการกระทำร่วมกันของมนุษย์ทั้งทางธรรมชาติ และสังคม (วรรณา วงษ์วาณิช, 2539: 19)

วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง แบบอย่างการปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับของชุมชนชาวเขาใน ชุมชนบ้านรวมมิตรมาเป็นเวลานาน เช่น ลักษณะการแต่งกาย เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การเพาะปลูก ขนบธรรมเนียมประเพณี การเคารพผู้อาวุโส เป็นต้น (สุวณี ทรัพย์พิบูลผล, 2544: 5)

กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาชุดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน (อมรา พงศาพิชญ์, 2545: 135)

กระแสการพัฒนา หมายถึง การที่หน่วยงานต่าง ๆ เช่น รัฐและเอกชนพยายามที่จะกระจายความเจริญไปสู่ทุกภูมิภาคในรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาคนให้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับรากหญ้า รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในประเด็นการวิจัยและสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาทุกประเด็น ผู้วิจัยจึงทำการตรวจสอบเอกสารในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

- การท่องเที่ยวแบบมวลชน (mass tourism) และการท่องเที่ยวแบบทางเลือก (alternative tourism)
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism)
- การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism)
- การท่องเที่ยวของหมู่บ้านรวมมิตร

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

- ความหมายของวัฒนธรรม
- วัฒนธรรมชุมชน
- ประเภทของวัฒนธรรม
- เอกลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์
- การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและผลกระทบจากการพัฒนา

- การท่องเที่ยวกับการพัฒนา (tourism and development)
- ผลกระทบจากการท่องเที่ยวในมิติของวัฒนธรรมชุมชน

มานุษยวิทยากับการศึกษาวัฒนธรรม

- ลักษณะของงานวิจัยทางมานุษยวิทยา
- วิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยา

ลักษณะทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและนำรายได้จำนวนมากมาสู่ประเทศ ในปัจจุบันการท่องเที่ยวจึงกลายเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลายประเภทในชีวิตคนไทย (จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ, 2544: 4) นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังถือเป็นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งเป็นผลรวมมาจากระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในแต่ละระดับของการผลิตและการบริการ จึงเป็นการค่อนข้างยากที่จะให้นิยามความหมายของการท่องเที่ยวไปในทิศทางใดเพียงทิศทางเดียว โดยเฉพาะในฐานะที่การท่องเที่ยวนั้นไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สืบเนื่องมาจากการเดินทางจากสถานที่แห่งหนึ่งไปยังสถานที่อีกแห่งหนึ่งเท่านั้น แต่ยังมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนกับความเป็นท้องถิ่น กิจกรรมการผ่อนคลาย สังคม วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม หรือแม้กระทั่งจิตวิทยา

Fennel (1999: 4) ได้ให้นิยามความหมายของการท่องเที่ยวไว้ในฐานะที่เป็นระบบที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ซึ่งประกอบไปด้วยนักท่องเที่ยวและการบริการที่เกี่ยวข้อง โดยถูกจัดแบ่งและใช้ประโยชน์ เช่น เครื่องอำนวยความสะดวก สิ่งดึงดูดใจ และการขนส่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ความเคลื่อนไหวของระบบนั้น ๆ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวย่อมส่งผลกระทบต่อพื้นที่ที่ถูกจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและส่วนประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับพื้นที่ดังกล่าวในหลายด้านด้วยกัน ในขณะเดียวกัน เสกสรรค์ ชวงนิษฐ์ (2541: 11) ได้ให้คำนิยาม “การท่องเที่ยว” ว่าหมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจตามวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ที่มีไว้เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ ส่วน วรรณ วลัยวาณิช (2539: 17) กล่าวว่า การท่องเที่ยวนอกจากจะหมายถึงการที่คนเดินทางไปจากสถานที่ต่าง ๆ แล้ว ตลอดเวลานั้นยังต้องมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย เช่น การไปเที่ยวชมสถานที่ที่สวยงามหรือทัศนียภาพแปลก ๆ เป็นต้น ซึ่งจากความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวต้องมีการเดินทางออกจากที่พักเป็นการชั่วคราวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เชื่อมญาติหรือวัตถุประสงค์อื่น แต่มีไว้สำหรับการประกอบอาชีพและตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 2/13-2/15 (อ้างใน นาสัย ทนุผล, 2542: 22) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวในปัจจุบันออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนาน ความชื่นชมในแหล่งธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งสามารถจัดเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติ (nature tourism)

2. การท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอย่างยิ่งของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงให้ความรู้และความภาคภูมิใจ จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism)

3. การท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และความพึงพอใจในการพักผ่อน สนุกสนาน รื่นเริงบันเทิงใจ มุ่งเน้นการได้รับบริการที่เหมาะสม จัดเป็นการท่องเที่ยวแบบบันเทิงและการกีฬา (sport and entertainment tourism)

4. การเดินทางที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าร่วมการประชุม/สัมมนา การติดต่อทางธุรกิจ ถูกจัดให้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและสัมมนา (business and convention tourism)

นอกเหนือจากสภาพธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนท้องถิ่นที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กล่าวได้ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว

1.1 ทรัพยากรที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ทรัพยากรประเภทนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อาจจะสวยงามหรือแปลกประหลาด มีคุณค่าต่อการเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจหรือแสวงหาความรู้ เช่น น้ำตก ถ้ำ ชายหาด ฯลฯ ทั้งนี้แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

- ทิวทัศน์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติทั้งที่สวยงามแปลกประหลาดจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชม
- สัตว์ป่า ชีวิตสัตว์ป่าเป็นที่น่าศึกษาหาความรู้ และนับวันจะหมดไป
- สภาพภูมิอากาศ แสงแดด สายลม ตลอดจนลักษณะอากาศที่สดชื่นแจ่มใสหรือแตกต่างไปจากถิ่นเดิมของคน เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นมาได้
- ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น การเกิดสุริยุปราคา หรือการเกิดพระอาทิตย์เที่ยงคืน เป็นต้น

ทั้งนี้ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2544: 22) ได้กล่าวไว้ว่า ทรัพยากรที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติจะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ก็ต่อเมื่อมีคุณสมบัติตรงกับข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

- ก. เป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่น
- ข. มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือนิทานพื้นบ้าน
- ค. มีประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือโบราณคดี
- ง. เป็นโครงสร้างธรรมชาติที่ดี หายาก หรือเป็นทัศนียภาพที่งดงาม
- จ. เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นที่เคารพบูชา

1.2 ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถแยกได้ดังนี้

- ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และด้านศาสนา หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ หรือศาสนา เป็นสิ่งที่แสดงถึงอารยธรรมความเจริญของท้องถิ่นนั้น ๆ ในสมัยโบราณว่ามีความเจริญก้าวหน้าในด้านใดบ้าง เช่น วัด โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน ฯลฯ

- ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งจะแตกต่างกันไปตามระบบสังคม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และการดำรงชีพของชุมชน ทรัพยากรประเภทนี้มักอยู่ในลักษณะของพิธีกรรม งานประเพณี และชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความเชื่อของบุคคลในชุมชน

- สวนสาธารณะที่สวยงาม มักจะเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาชื่นชมความงาม และพักผ่อนหย่อนใจ

- กิจกรรมบันเทิงและสวนสนุก ซึ่งมีกิจกรรมรื่นเริง เกมสกีฬาการเล่นและการแสดงต่าง ๆ ที่ให้ความสนุกเพลิดเพลินแก่ผู้เข้าชม เช่น สถานเริงรมย์ กัศดาการ สวนสนุก ตลอดจนเรือสำราญต่าง ๆ

- ศูนย์การค้าและร้านขายของที่ระลึก โดยธรรมชาติของนักท่องเที่ยวมักนิยมที่จะซื้อสินค้าที่แตกต่างไปจากที่ตนมีอยู่ หรือซื้อสินค้าในราคาถูก หรือสินค้าพื้นเมืองตลอดจนของที่ระลึกต่าง ๆ

2. สิ่งอำนวยความสะดวก

ในการเดินทางไปยังสถานที่หนึ่งสถานที่ใดเพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อนนั้น นอกจากการท่องเที่ยวตามที่ต้องการแล้ว สิ่งที่นักท่องเที่ยวมักคำนึงถึงก็คือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ ระเบียบพิธีการเข้าเมือง ข่าวดาร และข้อมูลการท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง โรงแรมและสถานที่พัก การให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก กัศดาการ และสถานเริงรมย์ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร สถานพยาบาล การเงินการธนาคาร เป็นต้น (วรรณ วลัยวานิช, 2539: 31-60)

การท่องเที่ยวแบบมวลชน (mass tourism) และการท่องเที่ยวแบบทางเลือก (alternative tourism)

การท่องเที่ยวแบบมวลชน (mass tourism) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิดรายได้และให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยปราศจากการคำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวจึงทำให้พื้นที่นั้น ๆ ถูกแทนที่ด้วยบุคคลจากภายนอก และเป็นการเบียดขับคนในท้องถิ่นออกไป การพัฒนานำมาซึ่งถึงจุดทางการท่องเที่ยว ซึ่งมุ่งเน้นแต่เพียงการนำทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมมาทำให้เป็นสินค้าเพื่อการพาณิชย์ ส่งผลให้วัฒนธรรมหรือเหตุการณ์สำคัญเดิม ๆ ของชุมชนถูกผลักดันออกไปเป็นเพียงความทรงจำในอดีต (Fennell, 1999: 8) ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวแบบมวลชนจึงถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นสิ่งที่ทำลายระบบการท่องเที่ยวที่ยึดท้องถิ่นเป็นหลัก ทั้งยังไม่สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง เนื่องจากผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักอยู่กับบริษัทนำเที่ยวหรือนายทุนเจ้าของแหล่งที่พักอาศัยโดยไม่มีการใช้ผลผลิตจากท้องถิ่น

ภาพของการท่องเที่ยวแบบมวลชนตามที่ได้อ้างวามานั้น ชี้ให้เห็นถึงจุดที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่สามารถจัดการผลประโยชน์ของประชาชนและทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างมีสามัญสำนึก จึงเริ่มมีการกล่าวถึง “การท่องเที่ยวแบบทางเลือก” (alternative tourism) ซึ่งให้ความสำคัญกับชุมชนและสังคมมากขึ้น ตามที่ Krippendorff (อ้างใน ณัฐณิษฐ์ ทวีผล, 2545: 7) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบทางเลือกไว้ว่า เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่สนับสนุนวิธีการที่ตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบมวลชน เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่านโยบายการท่องเที่ยวไม่ควรมุ่งเน้นเพียงแต่ความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจและศิลปะการบริการเท่านั้น แต่ยังคงมุ่งเน้นที่จะไม่ทำลายวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และพิจารณาถึงความต้องการของผู้คนในท้องถิ่นด้วย การท่องเที่ยวแบบนี้จึงชูประเด็นของวัฒนธรรมและทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นหลัก และยังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งแสวงหาหนทางที่ประเทศต่าง ๆ จะสามารถสร้างพลังอำนาจในการตัดสินใจด้วยตัวเองได้โดยไม่อยู่ใต้อิทธิพลจากภายนอกอีกด้วย (Fennell, 1999: 9-10)

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวแบบทางเลือกถูกวิจารณ์ในหลายแง่มุมด้วยกันโดยเฉพาะในมุมมองที่เห็นว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ไม่มีผลในทางลบและทำลายชุมชน Weaver David B. (1999: 13) ยืนยันว่าการท่องเที่ยวทุกประเภทล้วนส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ซึ่งเป็นการโต้ตอบต่อความเชื่อที่ว่าความเปลี่ยนแปลงนั้นจะเป็นไปในเชิงบวกเสมอ อันตรายจากการท่องเที่ยวแบบทางเลือกก็คือชุมชนเจ้าของพื้นที่จะรับเอาการท่องเที่ยวแบบทางเลือกเป็นทอด ๆ เพราะเชื่อว่าเป็นรูปแบบที่ดีงามโดยปราศจากการคำนึงถึงผลกระทบในแง่ลบที่อาจจะตามมาในภายหลัง

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) นับว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับในหมู่นักท่องเที่ยวและมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แม้แต่ในประเทศไทยก็ได้รับการยอมรับจากหลายฝ่ายว่าเป็นรูปแบบของทางเลือกที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาที่ยั่งยืน (นำชัย ทนุผล, 2542: 28)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ทั้งในเรื่องของวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ซึ่งมีขอบเขตจำกัดในเรื่องนักท่องเที่ยว รูปแบบและสถานที่จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นและร่วมรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง (กชกร ชินะวงศ์, 2544: 6) ในทำนองเดียวกัน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 10) มองว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องและให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นและสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ส่วน ศรีพร สมบุญธรรม (2536: 29-35) ให้ความหมายว่า เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน นอกจากนี้ ปุสดี อาคมานนท์ มอนซอน (2535: 239) ยังอธิบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึงการเที่ยวชมธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาความเป็นมาของธรรมชาติ โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยังไม่ได้มีการพัฒนาใด ๆ หรือเป็นธรรมชาติแท้ ๆ ซึ่งรวมไปถึงวิวทิวทัศน์ ภูมิประเทศ น้ำ พืช และสัตว์ป่า

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2538: 15) กล่าวว่าจากการประชุมสมาคม PATA (pacific asia travel association) ที่ประเทศออสเตรเลียเมื่อค.ศ. 1993 ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Ecotourism ซึ่งหมายถึงการท่องเที่ยวที่ให้ความรับผิดชอบและสงวนรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม เพิ่มพูนคุณค่าประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมมาสู่ชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ PATA เห็นว่ากลยุทธ์ทางการตลาดของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เน้นที่การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้นแห่งท่องเที่ยวยังมีมากขึ้น เพราะเชื่อว่ารายได้จากการท่องเที่ยวจะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย แต่ตามความเป็นจริงแล้วถ้าไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวนั้นกลับตกลงเสียด้วยซ้ำไป ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางธรรมชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมซึ่งเป็น

สิ่งล้ำค่ากลับถูกทำลายลง จึงควรควบคุมผลกระทบทางลบที่อาจจะเกิดขึ้นกับสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมไว้โดยให้เกิดน้อยที่สุด พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีนักท่องเที่ยวคุณภาพมากขึ้นด้วยการรณรงค์เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทุกสาขาอาชีพ รวมทั้งให้คำแนะนำในการปฏิบัติตน ในขณะที่ ยวดี นิรัตน์ตระกูล (2538: 51) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดจากแนวโน้มนำ 2 ประการมาบรรจบกัน คือ แนวโน้มเกี่ยวกับการที่ประเทศกำลังพัฒนาพยายามผสมผสานเรื่องของการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และแนวโน้มเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงเรื่องอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการท่องเที่ยวแบบเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง

ศรีพร สมบุญธรรม (2536: 29) ได้แบ่งนักท่องเที่ยวที่สนใจในธรรมชาติหรือที่เรียกว่า ecotourism ออกเป็น 4 กลุ่ม ตามระดับความสนใจในธรรมชาติ ดังนี้

1. กลุ่มนักธรรมชาติวิทยา (naturalists) มีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับ พืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้รักธรรมชาติ (nature tourist) หรือนักนิยมนไพร มีความสนใจในความงามของธรรมชาติ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนท้องถิ่น
3. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบแสวงหาความตื่นเต้นและแปลกใหม่ (mainstream nature) มีความสนใจในสภาพธรรมชาติที่ห่างไกลความเจริญและเข้าถึงลำบาก
4. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจศึกษาหาความรู้จากการท่องเที่ยว คือ ให้ความสนใจในด้านสังคมวัฒนธรรมของหมู่บ้าน

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้รู้หลายท่านได้กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือการเดินทางไปในพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและวัฒนธรรม มีการให้ความรู้ การสร้างจิตสำนึก และความตระหนักให้กับนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดการอย่างยั่งยืนและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism)

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นแนวความคิดที่จะดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิต แต่ในขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือระบบความคิดวัฒนธรรมของมนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบต่อป้อนกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับใช้มนุษย์

อย่างยั่งยืน มนุษย์ต้องมีขอบเขตในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นอย่างมีความรับผิดชอบ โดยมีข้อสรุปได้ว่า (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542: 7)

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่า และความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ได้ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยืดหยุ่น เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 7) กล่าวว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีได้ทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวให้หมดเปลืองหรือหมดไป ยังคงเป็นทรัพยากรที่ดึงดูดใจให้มีการท่องเที่ยวได้อย่างไม่มีวันหมดสิ้น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องรับผิดชอบต่อปัจจัยพื้นฐาน ในทำนองเดียวกันแนวความคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของ Fennel (1999: 31) มองว่าการท่องเที่ยวนั้นต้องกระทบต่อวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และการท่องเที่ยวต้องเคารพในวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมทั้งต้องยอมให้ประชาชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์มากที่สุดและนักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจจากกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ชูติทธิ์ ชูชาติ (2543: 183-186) กล่าวว่าในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกือบทุกประเภทได้ประกาศใช้นโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (sustainable tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) ทั้งนี้เพื่อป้องกันการท่องเที่ยวแบบมวลชนซึ่งทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากและหน่วยธุรกิจนำเที่ยวหลายแห่งได้กำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในแนวทางดังกล่าว

Rogers and Slinn (1995 อ้างใน สังศรี วงษ์เวช, 2545: 21) โดยหลักการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพยากรสมบัติสำคัญและมีคุณค่าต่อการท่องเที่ยว จำเป็นต้องรักษาสภาพแวดล้อมให้มีสภาพเหมือนเดิม สำหรับลูกหลานในอนาคตมิให้ถูกทำลายในระยะสั้น
2. การท่องเที่ยวเป็นการจัดกิจกรรมที่อำนวยผลประโยชน์ให้กับชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายความว่ามิใช่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหา

ผลประโยชน์จากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันจากการท่องเที่ยวด้วย

3. กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยวควรยอมรับสภาพทางธรรมชาติ และรับลักษณะของสถานที่ซึ่งเป็นที่ตั้งเดิมของกิจกรรมหรือการพัฒนาดังกล่าว

4. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลายหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน

5. องค์กรด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว องค์กรในท้องถิ่น และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมต้องยอมรับในหลักการดังกล่าว และจะต้องปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลทางปฏิบัติที่แท้จริง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือการท่องเที่ยวทุกประเภทที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ กล่าวคือ เป็นการท่องเที่ยวที่จะต้องไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมเดิมโดยไม่เข้าไปเปลี่ยนแปลงให้แตกต่างไปจากเดิมและมุ่งเน้นในการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดยทั่วถึง ให้การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมุ่งเน้นให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติงานอย่างเสมอภาคและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นให้มากที่สุด การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ทุกหน่วยงานต้องตระหนักถึง มิเช่นนั้นแหล่งท่องเที่ยวของไทยจะเสื่อมโทรมเกิดความสูญเสียที่ไม่สามารถประเมินค่าความเสียหายได้

การท่องเที่ยวของหมู่บ้านรวมมิตร

หมู่บ้านรวมมิตรตั้งอยู่ที่ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ได้มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยที่บ้านรวมมิตรแห่งนี้เริ่มมีการท่องเที่ยวขึ้นในปี พ.ศ. 2518 จากการที่ชาวบ้านได้มีการนำช้างจำนวน 4 เชือก มาคอยบริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งเดินทางมาจากจังหวัดเชียงราย โดยทางเรือจะมาทางลำน้ำกกและมาขึ้นฝั่งที่บ้านรวมมิตรเพื่อชมความงามของธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของชาวบ้านรวมมิตร นายพิพัฒน์ ชัยสุรินทร์ เจ้าของทัวร์ป่าคนแรกได้พยายามดึงนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวที่บ้านรวมมิตรและแนะนำชาวบ้านให้หาจ้างมาคอยบริการเพิ่มเติม ในปีต่อมานักท่องเที่ยวจึงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีการให้นักท่องเที่ยวได้มาพักร่วมกับชาวบ้านในบ้านของชาวบ้านเอง ชาวบ้านรวมมิตรได้ขยายการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าออกไปยังหมู่บ้านของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในบริเวณข้างเคียง เช่น บ้านเข้าห้วยแม่ซ้าย บ้านยะฟู บ้านจะแล บ้านแคววัวดำ บ้านจะต้อ เป็นต้น ปัจจุบันนักท่องเที่ยวไม่ได้พักกับครอบครัวของ

ชาวบ้านรวมมิตร เพราะสภาพบ้านและความเป็นอยู่ของชาวบ้านรวมมิตรได้เปลี่ยนไปจากเดิม ไม่เหมือนในอดีต นักท่องเที่ยวจึงนิยมเข้าไปพักกับครอบครัวของชาวเขาที่อยู่ลึกเข้าไปในป่าที่ยังคงสภาพของวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้

ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2528 เป็นต้นมา ถนนเข้าบ้านรวมมิตรมีการปรับปรุงดีขึ้น จึงเริ่มมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาทางรถบ้างแต่ยังมีจำนวนน้อย ลักษณะการเดินทางมาหมู่บ้านรวมมิตรของนักท่องเที่ยวจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. เดินทางมากับบริษัททัวร์ นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะง่ายต่อการอำนวยความสะดวก และรักษาความปลอดภัย เพราะบริษัททัวร์จะแจ้งจำนวนนักท่องเที่ยวและสถานที่ที่จะไปเดินป่ากับตำรวจรักษาความปลอดภัยบ้านรวมมิตร

2. เดินทางมาโดยลำพังกลุ่มละ 2-4 คน จ้างเหมาเรือหางยาวมาจากจังหวัดเชียงราย หรือเช่ารถเดินทางมาบ้านรวมมิตร นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะดูแลรักษาความปลอดภัยยาก เพราะไม่ทราบจำนวนและสถานที่เดินป่า

แต่ถ้าจะแบ่งนักท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการมาท่องเที่ยว ก็สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มได้เช่นเดียวกัน กลุ่มแรกเดินทางมาถึงบ้านรวมมิตร เดิน/นั่งช้าง ชมความงามของสภาพแวดล้อมรอบ ๆ หมู่บ้านรวมมิตรแล้วเดินทางกลับ อีกพวกหนึ่งเดินทางมาถึงบ้านรวมมิตร หลังจากชมความงามของสภาพแวดล้อมรอบหมู่บ้านรวมมิตรแล้ว ได้เดิน/นั่งช้าง ไปเที่ยวชมสภาพแวดล้อมของชาวเขาหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ลึกเข้าไปในป่าแล้วจึงเดินทางกลับหรือพักค้างคืนกับชาวบ้าน เส้นทางเดินป่ามีหลายเส้นทางแล้วแต่จะตกลงกับผู้นำท้องถิ่น แต่เส้นทางที่นิยมกันมากคือ

1. จากบ้านรวมมิตร เดิน/นั่งช้าง ไปบ้านเข้าห้วยแม่ซำไยระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร ช้างเดินใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้าคนเดินทางลัดจะใช้เวลา 1 ชั่วโมง เดินทางกลับหรือค้างคืนก็ได้

2. จากบ้านรวมมิตร เดิน/นั่งช้าง ไปบ้านยะปุระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร ช้างเดินใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้าคนเดินทางลัดจะใช้เวลา 1 ชั่วโมง เดินทางกลับหรือค้างคืนก็ได้

3. จากบ้านรวมมิตร เดิน/นั่งช้าง ไปบ้านจะและระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร ช้างเดินใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้าคนเดินทางลัดจะใช้เวลา 1 ชั่วโมง เดินทางกลับหรือค้างคืนก็ได้

4. จากบ้านรวมมิตร เดิน/นั่งช้าง ไปบ้านจะทอ ช้างเดินใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ถ้าคนเดินจะใช้เวลาประมาณ 30 นาที เดินทางกลับหรือค้างคืนก็ได้

5. จากบ้านรวมมิตร เดิน/นั่งช้าง ไปบ้านมูเซอจะต้อ ช้างเดินใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้าคนเดินจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง จะเดินทางกลับหรือค้างคืนก็ได้ (ปัจจุบันนักท่องเที่ยวไม่นิยมใช้เส้นทางนี้)

6. จากบ้านรวมมิตร เดิน/นั่งช้าง ไปบ้านยางคำนุ ช้างเดินใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง จะเดินทางกลับหรือค้างคืนก็ได้ (ปัจจุบันนักท่องเที่ยวไม่นิยมใช้เส้นทางนี้)

7. จากบ้านรวมมิตร เดิน/นั่งช้าง ไปบ้านกลาง ช้างเดินใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้าคนเดินจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง จะเดินทางกลับหรือค้างคืนก็ได้ (นำชัย ทุนผล และสุนิลา ทุนผล, 2543: 12-14)

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นระบบพฤติกรรมที่มนุษย์คิดสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นเบื้องต้น ต่อมามนุษย์ยังคิดความคิดมนุษย์ก็ยิ่งแตกฉานยิ่งขึ้นทุกที ความคิดที่จะสร้างวัตถุและระบบการดำรงชีพของมนุษย์เพื่อบำบัดความจำเป็นพื้นฐานก็กลับหลากหลายขึ้น จากสิ่งของและระบบที่มีน้อยก็กลายเป็นจำนวนที่มากขึ้น จากสิ่งของและระบบที่หายาก ๆ ไม่สวยงามเท่าใดก็กลายมาเป็นสิ่งที่งดงามยิ่งขึ้นทุกทีจนยุ่งยากซับซ้อนขึ้นมาในสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้มาจากระบบความคิดของมนุษย์ที่ไม่ยอมหยุดนิ่งอยู่กับที่ สิ่งของและระบบต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์ซึ่งเกิดมาจากระบบความคิดของมนุษย์นั้นจึงไม่ยอมหยุดนิ่งอยู่กับที่เช่นกัน มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ บางครั้งสิ่งของเก่าได้ถูกทิ้งไปเพราะมนุษย์คิดของใหม่ที่คิดว่าดีกว่า และเหมาะสมกับกาลเวลามากกว่าขึ้นมาใช้แทนที่ เมื่อมนุษย์รุ่นใหม่เกิดขึ้นมาแทนแทนที่รุ่นเก่าก็เกิดท่ามกลางสิ่งของและระบบทางสังคมที่ดีที่สุดในขณะนั้นอยู่แล้ว แต่ก็ยังคิดสิ่งใหม่และระบบใหม่ขึ้นมาปรับปรุงระบบเก่าอยู่เรื่อยไป (นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ, 2540: 44) ดังนั้นลักษณะของวัฒนธรรมจึงไม่ใช่ลักษณะคงที่และตายตัว ซึ่งได้สรุปลักษณะของวัฒนธรรมตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองหรือความก้าวหน้าในแต่ละสังคม การศึกษาวัฒนธรรมมีหลายมุมมอง บุญเทียน ทองประสาน (2536: 31) ได้กล่าวว่าเราศึกษาวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตทั้งหมดของประชาชนชาวบ้าน เข้าใจถึงพลังที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่อยู่ในมือชุมชนคือระบบคุณค่ามีความสัมพันธ์กันเป็นโครงสร้างที่มีผลต่อพฤติกรรมของคน และ พิทยา พิณสาร (2543: 7) กล่าวถึงวัฒนธรรมว่าเป็นระบบคิด เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของคน มีระบบคิดเปลี่ยนพฤติกรรมก็เปลี่ยนตามไปด้วย ประโยชน์ที่เราจะได้

จากการศึกษาวัฒนธรรม คือ ทำให้ทราบกรอบหรือแบบแผนของการดำเนินชีวิตของสังคม คนที่ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องทำให้เกิดการกระทบหรือขัดแย้งกันน้อยลง วัฒนธรรมที่ช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้า เช่น ความมีระเบียบวินัย การขยัน ประหยัด อุตุน การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (ณรงค์ เสียงประชา, 2532: 18)

กุสวัสดี สุขเลี้ยง (2545: 7) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้ดังนี้ คือ

1. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเอง โดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน
2. เป็นมรดกทางสังคมวัฒนธรรม เป็นผลของการเรียนรู้และการถ่ายทอดของมนุษย์ โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลัง ๆ ต่อกันมาไม่ขาดสาย ภาษาจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม
3. วิถีชีวิตมนุษย์หรือแบบของการดำรงชีวิต เราสามารถจำแนกวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งออกจากอีกสังคมหนึ่งได้ โดยไม่ถือว่าเป็นวัฒนธรรมของใครสูงต่ำ ลำหั่ง หรือป่าเถื่อนกว่ากัน

ในทำนองเดียวกัน อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2543: 31-32) ก็ได้ให้การนิยามความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า

1. วัฒนธรรมเป็นเรื่องของแบบแผนพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมธรรมดา ๆ ในชีวิตประจำวัน (เช่น การไหว้ การกิน หรือการประกอบอาหาร หรือการเข้าและใช้ห้องน้ำ) รวมทั้งเรื่องของระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีได้หมายถึงเฉพาะเพียงสัญลักษณ์ทางศาสนา หรือศิลปะ แต่เป็นสัญลักษณ์ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่พบได้ในชีวิตประจำวัน
2. วัฒนธรรมเป็นเรื่องของระบบคุณค่าร่วม (shared believe and value) ของสังคมที่ถูกเรียนรู้ส่งผ่านและถ่ายทอดได้ สิ่งที่ถูกถ่ายทอดมีทั้งสิ่งที่เป็นตัวความคิด อารมณ์ความรู้สึกที่ผูกติดอยู่กับความคิด และพฤติกรรมที่แปรความคิดออกมาเป็นการกระทำ
3. วัฒนธรรมช่วยนำร่องบอกทิศทางที่ควรประพฤติปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกของกลุ่มสังคมนั้น ๆ เช่น บอกเราว่าควรประพฤติอย่างไรในห้องเรียน ในโบสถ์ ในงานศพ หรือควรทำอะไรเมื่อผู้ใหญ่ให้ของ เป็นต้น วัฒนธรรมจึงเป็นเหมือนคลังของประสบการณ์ร่วมกันของสมาชิกในสังคม
4. วัฒนธรรมมีความสำคัญในด้านพัฒนาการของสังคมมนุษย์ มนุษย์ได้ใช้กลไกการถ่ายทอดวัฒนธรรมมาช่วยในกระบวนการปรับตัว (adaptation) ช่วยให้ยู่รอดได้ในทุกสภาพภูมิศาสตร์

ยศ สันตสมบัติ (2540: 11) ได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการด้วยกัน คือ

1. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (shared ideas) และเป็นค่านิยมทางสังคม เป็นตัวที่กำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมของคนในสังคมเดียวกัน
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (culture is learned) เปรียบเสมือน “มรดกทางสังคม” ที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดหรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม
3. วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (symbol) ซึ่งสัญลักษณ์สำคัญที่มนุษย์ใช้ก็คือ ภาษาสำหรับเป็นเครื่องมือสื่อความหมายระหว่างกัน นอกจากนั้นภาษาและระบบสัญลักษณ์อื่น ๆ ยังช่วยให้มนุษย์สามารถเก็บรวบรวมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติอย่างเป็นระบบและสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นไปยังคนรุ่นหลังต่อไป
4. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา มีหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ช่วยให้ผู้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและยังเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี
5. วัฒนธรรม คือ กระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิต อาจจะออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนาพิธีกรรม แล้วกลายมาเป็นการสร้างแนวความคิดพื้นฐานของระบบการเมืองการปกครองในสังคมนั้น ๆ
6. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีสาเหตุหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงอาจเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusion) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี แต่หากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนกระทั่งวัฒนธรรมและประเพณีไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ทัน ก็อาจส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “วัฒนธรรมล่า” ทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยกหรืออาจมีผลกระทบรุนแรงถึงขั้นทำให้วัฒนธรรมเกิดการแตกแยกและเสื่อมสลายไปในที่สุด

จากความหมายของวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าวัฒนธรรมคือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของมนุษย์ เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นแบบแผนที่สมาชิกในสังคมเดียวกันยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา สามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ช่วยให้ผู้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญงอกงาม วัฒนธรรมจะดำรงอยู่ยาวเพียงใดขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของความคิด ความเชื่อ การสร้างสรรค์ คือ การต่อสู้ดิ้นรนค้นหาแนวทางใหม่ ๆ โดยไม่สูญเสียรูปแบบดั้งเดิมของตนและสืบทอดการถ่ายทอดการเรียนรู้ของสมาชิก ดังนั้น วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์จึง

เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา ซึ่งการท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม อันเกิดจากการถ่ายทอดและเอาอย่างกันกับนักท่องเที่ยว

วัฒนธรรมชุมชน

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา นักวิชาการ นักพัฒนา และกลุ่มบุคคลที่ต้องทำงานในชุมชนได้หันมาให้ความสนใจเรื่องวัฒนธรรมของหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมชุมชนเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจถึงเรื่องราวต่าง ๆ ภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี

พิทยา พินสาร (2543: 13) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมชุมชนที่ได้จากการศึกษา ดังนี้

1. ชุมชนมีวัฒนธรรมของตน คือมีระบบคุณค่าที่รวบรวมได้จากประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากด้านวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นปรากาที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากภายนอกจะกระทำได้ และเชื่อว่ากิจกรรมชุมชนยังคงอยู่ เพราะชุมชนมีกลไกการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ซึ่งแม้ว่าจะมีปัจจัยใหม่ ๆ เข้ามาสิ่งเดิมก็ยังอยู่และเมื่อปฏิบัติไปนานเข้าก็กลายเป็นพิธีกรรมคงอยู่อยู่กับชุมชนตลอดเวลายาวนาน

2. ความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนหรือวิถีแห่งชุมชน คือความมีน้ำใจทั้งดงาม เปี่ยมด้วยความรักและไม่ตรีอยู่ด้นเหลือ ชุมชนหมู่บ้านเป็นระบบที่มีเอกลักษณ์ของตนเองทั้งในแง่สังคมและวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กันภายในระบบ หมู่บ้านยังไม่แตกสลายและไม่เห็นด้วยที่ว่าในหมู่บ้านกระบวนการแบ่งชนชั้นดำเนินไปถึงขั้นที่สมาชิกขัดแย้งกันและสมาชิกที่ร่ำรวยกลายเป็นส่วนของระบบภายนอก จนทำให้หมู่บ้านไม่อาจรักษาความเป็นระบบในตัวเองไว้ได้แล้ว

3. โดยทั่วไปแล้วสังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมสองกระแส กระแสหนึ่งเรียกว่าวัฒนธรรมชาวบ้าน อีกกระแสหนึ่งคือวัฒนธรรมทุนนิยม วัฒนธรรมชาวบ้านมีความเป็นอิสระจากวัฒนธรรมของชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติอยู่กับการใช้แรงงานและชุมชนเครือญาติ ชุมชนชาวบ้าน ไม่ว่าธรรมชาติข้างนอกจะเป็นอย่างไร จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร ความเป็นหมู่บ้านหรือความเข้มแข็งของชุมชนคงทนมาเป็นเวลาหลาย ๆ ร้อยปีมีความเป็นอยู่ที่สืบช่วงกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ลักษณะเช่นนี้ คือ ลักษณะที่เรียกว่ามันเป็นสังคมในตัวเอง ฉะนั้นเมื่อเราคิดถึงจุดที่ว่าสังคมเป็นตัวของตัวเองมานานก็แสดงว่าต้องเป็นสังคมที่เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมมีความเป็นอิสระ ชุมชนหมู่บ้านจึงมีระบบความเชื่อและวิถีการพัฒนาที่เป็นอิสระของตัวเองอยู่

วัฒนธรรมชุมชน คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพและภูมิปัญญาชาวบ้าน เพราะชาวบ้านคือกลไกสำคัญ เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเหล่านั้น มีการเรียนรู้สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมประสงค์กันมาหลายชั่วอายุคน ทั้งทางตรงทางอ้อม เช่น ภาษา การพูด การเขียน การทำมาหากิน การแต่งกาย การสร้างที่อยู่อาศัย โดยกาญจนา แก้วเทพ (2530: 177-178) ได้พูดถึงคำว่าวัฒนธรรมชุมชน หมายถึงการดำรงชีวิตที่ดีงาม มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ มีศาสนา มีประเพณีสืบทอดต่อกันมาและโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีคุณค่าที่ดีงามเป็นพื้นฐาน ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนถือว่าเป็นภูมิปัญญาหรือศักยภาพของชุมชนที่สามารถต่อต้านอิทธิพลจากภายนอกด้วยคุณค่าดั้งเดิมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรักใคร่กันฉันพี่น้อง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การพึ่งพาอาศัยกัน การแบ่งปันจากผู้ที่มีไปสู่ผู้ที่ไม่มี

จากงานวิจัยของ ศุภวัตร พานิชเจริญ (2536: 18) ในแนววัฒนธรรมชุมชนก็ได้ศึกษาถึงระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมไว้ 3 มิติ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน เครือญาติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ถือเป็นการนำศักยภาพในตนเองที่ได้เรียนรู้จากธรรมชาติ จากสิ่งแวดล้อมนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับการดำรงชีวิตประจำวันซึ่งมีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับธรรมชาติ
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มีการสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากมนุษย์ต้องการความอยู่รอดปลอดภัยในชีวิตประจำวัน การสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมาเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งก็มีการสืบทอดต่อกันมาสู่คนรุ่นหลังต่อไป

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมชุมชนเป็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ได้ร่วมมือกันคิด สร้างอุดมการณ์ร่วมกันโดยผ่านการกระทำทางวัฒนธรรม และเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นกลุ่มเดียวกันจนทำให้เกิดการถ่ายทอดและสืบทอดในแต่ละระบบ ได้แก่ ระบบการคิด ระบบคุณค่า ระบบความสัมพันธ์และอุดมการณ์ของชุมชน วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมานั้นจะสัมพันธ์และสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ โดยมีอิทธิพลและเป็นพื้นฐานของการคิดการปฏิบัติของคนในชุมชน

ประเภทของวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 53-54) ได้จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้เพราะมันคือสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีรูปร่างมีขนาดและน้ำหนักแตกต่างกันไป ตั้งแต่

ขอบ เสียม มีด หม้อ บ้าน รถยนต์ ไปจนถึงเครื่องจักรกลประเภทต่าง ๆ มนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยปราศจากสิ่งของเครื่องใช้บางอย่าง เช่น เสื้อผ้า อาหาร ยารักษาโรคเป็นต้น แต่สิ่งของบางอย่างไม่จำเป็นนัก เช่น เครื่องสำอาง และบางอย่างยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น ฟีน กัญชา และเฮโรอีน

2. วัฒนธรรมที่มีชีวิต (non-material culture) หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพราะไม่มีรูปร่าง ขนาด หรือน้ำหนัก แต่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มาก โดยวัฒนธรรมประเภทนี้สามารถแบ่งเป็น 5 ประเภทย่อย คือ

2.1 สถาบันสังคมคือส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่เข้าจัดการกับปัญหาพื้นฐานของสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจการเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์ และสาธารณสุขเป็นต้น

2.2 วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือวัฒนธรรมที่ช่วยให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ โดยวัฒนธรรมประเภทนี้มี 5 ประเภทย่อย ดังนี้

- ศาสนา ในหลักศาสนามีข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ศาสนาพุทธมีศีลห้า
- ความเชื่อทางสังคม คือระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นของคนจำนวนมากในสังคม
- ค่านิยม คือ มาตรฐานที่ใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง เมื่อถึงใดมีค่าคนก็อยากได้ ความเชื่อในค่านิยมของสังคมทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมได้
- ประเพณี ในแต่ละสังคมมีประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง เข้าพรรษา ฯลฯ
- กฎหมาย คือการควบคุมทางสังคมโดยตรงทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคม

2.3 ศิลปะ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ดนตรี

2.4 ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน ได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน รวมทั้งกิริยาท่าทางต่าง ๆ

2.5 พิธีกรรม เน้นเฉพาะพิธีที่ต้องทำในแต่ละขั้นตอนของประเพณีต่าง ๆ เช่น ในงานศพประกอบไปด้วยพิธีต่าง ๆ ที่ทำในช่วงเวลาที่ต่างกันออกไป พิธีบางอย่างทำก่อนพิธีอื่น เช่น การอาบน้ำศพแต่งตัวมาก่อนการรดน้ำศพ เป็นต้น (จามพิศ ลัดยศสงวน, 2543: 53-54)

ในทำนองเดียวกัน สุริชัย หวันแก้ว (2540: 156) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมด้านวัตถุ หมายถึง สิ่งของเครื่องใช้อันเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การเปลี่ยนจากหม้อดินหุงข้าวด้วยฟืนมาเป็นการใช้หม้อหุงข้าวอัตโนมัติด้วยไฟฟ้า ส่วนวัฒนธรรมที่มีใช้วัตถุนั้น หมายถึงระบบค่านิยม บรรทัดฐาน และสัญลักษณ์ เช่น ค่านิยมในการมอบตำแหน่งแก่บุคคลโดยยึดถือตามชาติกำเนิดของบุคคลนั้น ซึ่งอาจเปลี่ยนมาเป็นการยึดถือตามความสามารถและผลงานของคนแทน ความเชื่อเกี่ยวกับการมีลูกหลายคน อาจเปลี่ยนจากการนิยมมีลูกมากเป็นการมีลูก 2 คน เป็นต้น เช่นเดียวกับ อมรา พงศาพิชญ์ (2541: 2) ได้ให้ความเห็นว่า เมื่อพิจารณาวัฒนธรรมในสังคม เราสามารถแบ่งวัฒนธรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ เป็นต้นว่า ภาษาพูด ระบบความเชื่อ โลกทัศน์ กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ ได้แก่ อาคาร บ้านเรือน วัด และศิลปกรรม ประติมากรรมต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ที่ใช้เป็นประจำทุกวัน การแบ่งพิจารณาวัฒนธรรมในสองลักษณะที่กล่าวมานี้จะทำให้เราสามารถพิจารณาวัฒนธรรมทั้งหมดได้ครบถ้วนอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง วัฒนธรรมทั้งหมดก็คือสิ่งที่ครอบงำชีวิตมนุษย์เราอยู่ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า การแบ่งวัฒนธรรมออกเป็นวัฒนธรรมนามธรรมหรือระบบสัญลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้กับวัฒนธรรมรูปธรรมหรือวัฒนธรรมประเภทวัตถุจะเป็นการแบ่งที่แยกกันได้อย่างเด็ดขาด การแบ่งในลักษณะที่ว่าเป็นการแบ่งเพื่อความสะดวกในการพิจารณาวัฒนธรรมเท่านั้น ตามความเป็นจริงวัฒนธรรมประเภทวัตถุสามารถสื่อความหมายและมีลักษณะเป็นระบบสัญลักษณ์ที่จับต้องได้ บ้านเรือนที่เราอยู่อาศัยก็มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมประเภทวัตถุ แต่ถ้าพิจารณาลักษณะของบ้านเรือนก็จะเห็นว่าบ้านที่มนุษย์เราใช้อาศัยอยู่นั้นอาจจะสร้างด้วยวัสดุที่ต่างกัน กระต๊อบหลังคามุงจากย่อมแตกต่างจากบ้านไม้สักหรือตึกใหญ่โต นอกจากจะต่างกันตรงวัสดุที่ใช้แล้ว ยังต่างกันตรงลักษณะของอาคารจะบอกให้คนในสังคมนั้นได้รู้ว่าเจ้าของบ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไร เศรษฐีย่อมอยู่ตึกหลังใหญ่ คนจนมักจะอาศัยอยู่ในกระต๊อบ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมประเภทวัตถุย่อมให้ความหมายทางสัญลักษณ์ด้วย

เอกลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์

คำว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้ อมรา พงศาพิชญ์ (2541: 155) ได้กล่าวว่า บางครั้งคนไทยก็ได้คำว่าเชื้อชาติในภาษาพูดทั่ว ๆ ไป คือกลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกันและภาษาเดียวกัน ตลอดจนมีความรู้สึกในเผ่าพันธุ์เดียวกัน ปัจจัยสำคัญในการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ คือความดำเนินของคนในกลุ่มนั้นว่ามีชาติพันธุ์ใดโดยวัฒนธรรมเป็นตัว

กำหนดที่สำคัญ เช่น คนกระเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นกระเหรี่ยงเผ่าโปหรือเผ่าสะกอก็เรียกตัวเองว่าเป็นคนกระเหรี่ยง ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมนี้มีลักษณะเด่น คือเป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมอยู่ด้วยพร้อม ๆ กันไป เป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และในขณะที่เดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกัน

ความคิดเรื่องชาติพันธุ์นี้ Charles F. Keyes (1982: 12-13) มองว่าสามารถพิจารณาได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบตั้งถิ่นฐานใกล้เคียงกันพึ่งพาอาศัยกัน และแบบที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ในลักษณะของชนกลุ่มน้อยกลุ่มใหญ่

1. การพึ่งพากันของกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งรกรากอยู่ในบริเวณเดียวกันจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะที่พึ่งพากัน ทั้งนี้เป็นเพราะเกิดการพึ่งพากันระหว่างชาวเขาซึ่งเจริญน้อยกว่ากับคนพื้นราบซึ่งเจริญกว่า และสามารถผลิตสิ่งของต่าง ๆ ที่ชาวเขาไม่สามารถผลิตได้

2. กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์แบบชนกลุ่มน้อยกลุ่มใหญ่

ประเทศต่าง ๆ ทุกประเทศต่างมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอำนาจในการปกครองประเทศ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่า ชนกลุ่มใหญ่ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศที่กลุ่มของตนไม่ได้มีอำนาจในการปกครองประเทศ คือชนกลุ่มน้อย ในประเทศไทยชนกลุ่มใหญ่คือคนไทย และชนกลุ่มน้อยก็คือ คนจีน คนลาว คนพม่า คนฝรั่ง และชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งในการที่กลุ่มชาติพันธุ์ต้องอยู่ใกล้เคียงกันจำเป็นจะต้องมีการปรับตัวเพื่อไม่ให้เกิดการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ขึ้น

ในการศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ถ้ามองจากทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่จะพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ย่อยถือเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างหรือระบบของสังคม ในระยะแรก ๆ จึงมีการพยายามรวมกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยให้เป็นส่วนของสังคมใหญ่ โดยสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนไทยให้กับทุกคน เพื่อสังคมส่วนรวมจะได้มีลักษณะร่วมและไม่เกิดความขัดแย้ง การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์มีหลายรูปแบบ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จำเป็นต้องเปลี่ยน ทำให้เกิดการประเมินสถานการณ์และประเมินตนเอง อาจเห็นได้จากการที่บุคคลได้สร้างเอกลักษณ์ใหม่หรือปรับความหมายของเอกลักษณ์เดิม ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจะถึงจุดสมดุล และทำให้เกิดเสถียรภาพได้พอสมควร ตัวอย่างของการปรับตัวคือการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์สองกลุ่มหรือการบูรณาการทางวัฒนธรรม โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์รักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมของตนไว้ กรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งอพยพเข้ามาสู่

ดินแดนใหม่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เดิมอยู่แล้ว กลุ่มใหม่จะอพยพเข้ามาเป็นแรงงานหรือลูกจ้างเป็นชนชั้นล่างของสังคม และค่อย ๆ เปลี่ยนฐานะทางสังคมโดยเปลี่ยนอาชีพหรือเปลี่ยนฐานะทางเศรษฐกิจ จนในที่สุดก็เป็นที่ยอมรับและถือว่าเกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ในกรณีประเทศไทย สมาชิกของชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่มีความรู้ดีกว่าแม้ตนจะเป็นชนกลุ่มน้อยแต่ยังมีความสำนึกของความเป็นพลเมืองไทยอยู่บ้าง ก็ถือได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่อยู่ในลักษณะที่ว่าพอจะเข้ากันได้ (อมรา พงศาพิชญ์, 2541: 173)

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ธรรมชาติของวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยให้เป็นประโยชน์แก่คนที่กำลังดำเนินชีวิตอยู่ โดยการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ศรีศักร วัลลิโกดม (2538: 15) มองว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น บางทีไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนไปตามชั่วอายุคนรุ่นใดรุ่นหนึ่งเท่านั้น อาจเปลี่ยนแปลงไปตามพฤติกรรมของคนในสังคมได้ตลอดเวลา

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2521: 86) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็น 3 กระแส ได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสมดุลโครงสร้างและหน้าที่นิยม แนวคิดนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ ในสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกัน ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในส่วนใดส่วนหนึ่งแล้ว ก็ย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนอื่น ๆ ต่อไป นอกจากนี้แล้วส่วนประกอบต่าง ๆ ภายในสังคมอาจเกิดการขัดแย้งกันได้ เมื่อเกิดการขัดแย้งกันแล้วก็จะส่งผลทำให้เกิดการตั้งเครียด ซึ่งความตึงเครียดดังกล่าวนี้เอง ทำให้เกิดแนวคิดที่แตกต่างกันหลายแบบที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยจนถึงมากขึ้น แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นก็มีกระบวนการบางอย่างเกิดขึ้นเพื่อรักษาวัฒนธรรมเดิมเหมือนกัน การเกิดกระบวนการเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างล่าช้าจากเดิม

2. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องตัวกำหนดทางเศรษฐกิจ แนวคิดนี้เป็นการใช้แนวคิดของมาร์กซ์ โดยอธิบายว่ารูปแบบของการผลิต หรือวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตมนุษย์ เพราะโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานทางด้านสังคม การเมือง ศาสนา และค่านิยมโดยทั่วไป ไม่ใช่สามัญฐานึกของมนุษย์ที่เป็นตัวกำหนดลักษณะการดำเนินชีวิต ดังนั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นฐานทางเศรษฐกิจแล้ว การดำเนินชีวิตของคนในสังคมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่สืบเนื่องกันไปไม่ว่าจะเป็นจากอาณาเขตหนึ่งไปยังอีกอาณาเขตหนึ่ง เช่น จากสังคมเมืองสู่สังคมชนบท เรื่องของการสาธารณูปโภค บริโภค ระบบความคิดต่าง ๆ ประเพณีวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่หัดงักโลกเข้ามาเพื่อปรับเปลี่ยนสิ่งที่มีอยู่เดิม ซึ่งบางส่วนยังคงอยู่สามารถต่อต้านได้ แต่บางส่วนล้มสลายไป

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ยรงคื เส็งประชา (2532: 11-12) ได้จำแนกสาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เนื่องจากการทำนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรม เพื่อให้สังคมของคนเจริญงอกงามขึ้น มีการคิดค้นวัฒนธรรมใหม่ ๆ มีการปรับปรุงดัดแปลงวัฒนธรรมเดิมให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

2. การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเสื่อมคุณภาพเนื้อดิน ความแห้งแล้ง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์ผลิตหรือจับสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อควบคุมการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

3. การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ซึ่งมีความรู้สึกนึกคิด มีเชาว์ปัญญาสูง เป็นทาสของความนึกคิดของตนเองตลอดเวลาและความนึกคิดนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในความต้องการของมนุษย์ จำเป็นต้องหาสิ่งตอบสนองความต้องการของคนเพิ่มขึ้นโดยลำดับ

4. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางสังคม สังคมของมนุษย์ย่อมไม่อยู่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา เช่น มีประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการแข่งขันสูง ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างชนชั้นเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นมนุษย์จึงหาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหายังยากดังกล่าว

5. การแลกเปลี่ยนหิขิยวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ มีการติดต่อสื่อสารอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ การคมนาคมติดต่อถึงกันเป็นไปอย่างรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนหิขิยทางวัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง

6. วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากความประสงค์ของผู้มีอำนาจทางสังคมที่ต้องการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

7. วัฒนธรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้ จากพัฒนาการของความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สังคมสร้างขึ้นมาเองหรือรับเอาจากสังคมอื่นมาใช้ เช่น จากการศึกษาที่ผู้คนมีความรู้มากขึ้นทำให้เปลี่ยนทัศนคติและความเชื่อเดิม

8. เนื่องจากการมองเห็นประโยชน์และความจำเป็นของสิ่งนั้น ๆ ทำให้ผู้คนรับเอาวัฒนธรรมนั้นมาใช้ในการดำเนินชีวิต

ในทำนองเดียวกัน รัชนิกร เศรษฐ (2528: 279) ได้พูดถึงการเปลี่ยนแปลงไว้ใน 3 ลักษณะ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในทั้งหมด โดยการตอบสนองต่อปัจจัยใหม่ สภาพแวดล้อมใหม่ โอกาสและบทบาทใหม่ที่ถูกกำหนดไว้แล้ว
2. การเปลี่ยนแปลงโดยคนใดคนหนึ่ง หรือ 2-3 คน บุคคลกลุ่มนี้มักเป็นผู้มีเงิน สามารถติดต่อกับภายนอกชุมชน
3. การเปลี่ยนแปลงที่เริ่มเกิดขึ้นและอาจถูกกระตุ้นโดยรัฐบาล หรือจากสถาบันใหม่ ๆ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จะมีการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอื่นอยู่ตลอดเวลา เป็นภาพลักษณ์ของการเคลื่อนไหวที่ไม่เคยหยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงช้าหรือเร็ว แตกต่างกันออกไปตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามา สุพัตรา สุภาพ (2542: 38) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่คงที่เพราะมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและผลกระทบจากการพัฒนา

การท่องเที่ยวทุกประเภทยุคหนึ่งเป็นความนิยมจัดนำเที่ยวกันทั่วโลก นักพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั่วโลกต่างก็มุ่งจัดการเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้าไปเที่ยวในแต่ละประเทศให้มากขึ้น อันเป็นผลจากการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มขึ้น

การส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทยที่ผ่านมาก็เช่นเดียวกัน มุ่งเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวทุกปี โดยมีได้คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีพ.ศ. 2530 อันเป็นปีที่รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นปีท่องเที่ยวไทย ผลปรากฏว่าภาคเอกชนมีการสร้างโรงแรม รีสอร์ท รายการนำเที่ยวเดินป่า การจัดรายการนำเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ โดยขาดความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อม รวมทั้งผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อสังคมวัฒนธรรมก็เกิดจากการพัฒนาหรือการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว สังคมในที่นี้อาจหมายถึงประเทศ ท้องถิ่น หรือสถานที่เฉพาะที่มีกลุ่มคนอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ จากอดีตสังคมได้พัฒนาประเพณี ค่านิยม และชีวิตของคนในท้องถิ่นซึ่งล้วนแต่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของคนในชุมชน ในปัจจุบันได้มีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวัฒนธรรมมากขึ้น แต่การศึกษาถึงผลกระทบในแต่ละท้องถิ่น

ย่อมมีความละเอียดอ่อนที่แตกต่างกันตามลักษณะของโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (สุชาติ เจริญพันธุ์ศิริกุล, 2544: 38-40)

การท่องเที่ยวกับการพัฒนา

การท่องเที่ยวในภาวะปัจจุบัน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาโดยรัฐ ซึ่งการพัฒนาของรัฐนั้นโดยหลักสำคัญมักที่จะมุ่งเน้นไปในประเด็นของการพัฒนาตามกระแสหลัก โดยที่การพัฒนาถูกบังคับตามกระแสโลกหรือระบบทุนนิยม ซึ่งการท่องเที่ยวในมิติของการพัฒนาเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างมาก เป็นตัวที่ชี้ชัดให้เห็นถึงประเด็นปัญหาที่เป็นผลมาจากการพัฒนา ดังที่ แอนดรู เทอร์ตัน ได้ศึกษาการเข้ามาครอบงำของรัฐในการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลโดยตรงต่อความเป็นชุมชน ซึ่งในการจัดการมีนัยยะแฝงในอำนาจของการจัดการและการตั้งคำถาม ในกรณีของระบบทุนนิยมที่เพิ่มขยายมากขึ้นเป็นลำดับภายใต้การจัดการโดยรัฐ (Andrew Turton, 1984: 1-3) เมื่อกลับมามองที่นโยบายการบริหารการพัฒนาประเทศของรัฐบาลภายใต้กระแสของการทำให้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่สร้างรายได้ให้กับประเทศบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรในชุมชน ซึ่งการสร้างภาพและการส่งเสริมเป็นสิ่งที่เรียกได้ว่าเป็นตัวเร่งให้ชุมชนเข้าสู่ระบบทุนนิยมมากขึ้น นโยบายต่าง ๆ ของรัฐส่งผลให้ชุมชนให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น ความเป็นชุมชนกับความสัมพันธ์ทางสังคมมีความเชื่อมโยงกันอย่างหยาบ ๆ ทั้งนี้การพัฒนาอาจมีมิติของความทันสมัย ความสืบลำดับตามมุมมองแบบอารยธรรมตะวันตก หากแต่การพัฒนาที่มีได้มองเห็นถึงผลกระทบหรือแม้แต่การนำไปสู่รูปแบบที่แปลกใหม่ ย่อมอาจมองได้ว่าการพัฒนานำไปสู่การด้อยพัฒนา ซึ่งในมิตินี้การพัฒนาอาจสะท้อนหรือเป็นตัวที่ทำให้ชุมชนหรือประเทศพบซึ่งสภาวะของปัญหาของการพัฒนา (สุกัญญา เจริญวงศ์, 2544: 2-15)

แนวคิดกระแสหลักจะมองกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการของสังคมในรูปแบบความก้าวหน้า คือมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ล้าหลังยากจนด้อยความเจริญทางองค์ความรู้และเทคโนโลยีแบบสมัยใหม่ มีคุณภาพชีวิตที่ต่ำ ผู้คนมีความเชื่อองมงายในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ไม่เชื่อในเรื่องของหลักการความมีเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ เรียกว่าสังคมจารีตประเพณีก้าวเข้ามาสู่สังคมที่ก้าวหน้ามีความเจริญทางวัตถุเทคโนโลยีต่าง ๆ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ความเป็นอยู่ที่ดีสะดวกสบายมีความทันสมัยเป็นสังคมสมัยใหม่ สังคมหรือประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจะถูกจัดแบ่งลงตามประเภทของระดับของการพัฒนา หากเป็นประเภทที่มีลักษณะดังเช่นสังคมจารีตประเพณีก็จะถือว่าเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา

Escobar (1995: 387-390) มองว่าปัญหาของการพัฒนาคือคำว่า “พัฒนา” และ “ด้อยพัฒนา” การพัฒนาเป็นการกำหนดหรือสร้างกรอบ และสร้างความด้อยพัฒนาให้กับประเทศ หรือกลุ่มชนที่มีลักษณะของความที่มีได้เป็นกลุ่มที่มีความเจริญ ทั้งนี้ Escobar มองว่าการพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมที่พยายามสร้างภาพหรือการสร้างอำนาจของรัฐในการสร้างรายได้ หรือแม้แต่การพยายามที่จะทำลายระบบชุมชนโดยมีนโยบายของการผลักดันกลุ่มประเทศ หรือชุมชน ให้มีลักษณะของความเป็นสากล เพื่อให้กลุ่มทุนสามารถที่จะครอบงำประเทศที่ด้อยพัฒนาอย่าง เบ็ดเสร็จ

การท่องเที่ยวจึงเป็นอีกรูปแบบที่พยายามจะผลักดันให้ชุมชนก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยม การท่องเที่ยวที่ปราศจากการจัดการโดยชุมชนจะเป็นตัวที่สร้างให้ชุมชนเกิดความแปลกแยก รวมไปถึงความเป็นชุมชนจะค่อย ๆ พังลงภายใต้สภาวะที่พบเห็นอยู่ทั่วไปของชุมชนที่อยู่ภายใต้ ของระบบทุนนิยม ซึ่งในกรณีของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หมู่บ้านรวมมิตร จังหวัดเชียงราย การท่องเที่ยวได้เข้ามาสู่หมู่บ้านภายใต้นโยบายและการสนับสนุนของภาครัฐเป็นเวลาหลายสิบปี แล้ว แต่การจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วมมีอยู่น้อยมาก การเปลี่ยนแปลงจึงเห็นภาพอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างไปจากอดีต นอกจากนี้การท่องเที่ยวแม้จะเป็นอีกหนึ่งวิธีการในการที่จะสร้างรายได้ให้กับชุมชน หากแต่การท่องเที่ยวยังสามารถที่จะสร้างสภาวะหรือผลกระทบต่อชุมชนไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม การเข้ามาของนักท่องเที่ยวยังเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงของชุมชน การผลักดันให้ชุมชนเข้าสู่ระบบทุนนิยมจะเป็นการทำลายระบบ จารีตประเพณีของชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่แรงให้ชุมชนแตกสลายได้ง่าย

เมื่อกลับมามองที่การพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบันนี้ มีรูปแบบของการขาย ธรรมชาติและขายศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งการอนุรักษ์ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม เพื่อการรักษาความ เป็นไทยและการปรับเปลี่ยนธรรมชาติและวัฒนธรรมให้เพี้ยนไปจากเดิมเพื่อเอานักท่องเที่ยว ธุรกิจการท่องเที่ยวได้ทำการปรับวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าเพื่อการบริโภคทั้ง ๆ ที่วัฒนธรรมเป็น วิถีชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อมรา พงสาพิชญ์ (2545: 123-130) ได้สรุปเป็นประเด็นใน เรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวกับการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมไว้ 7 ประเด็น ดังนี้

1) การขยายตัวของกิจการการท่องเที่ยวด้านโรงแรมและรีสอร์ท

ทางด้านวัฒนธรรมในการประเพณีปฏิบัติในโรงแรมทันสมัย หมายถึง การยอมรับ วัฒนธรรมตะวันตกเสียเป็นส่วนใหญ่ ประเพณีไทยที่ยังหลงเหลืออยู่ก็คือการที่ผู้ทำกิจการยัง กราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ธุรกิจโรงแรมดำเนินไปได้ด้วยดีและเจริญก้าวหน้า มีการทำบุญ ทำพิธีเปิดป้าย อย่างไรก็ตามภาพกว้าง ๆ ที่เห็น ก็คือวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมตะวันตก

ผสมผสานกันจนบางครั้งแยกกันไม่ออก คนไทยที่เกี่ยวข้องในธุรกิจท่องเที่ยวไม่ว่าในฐานะผู้ให้บริการหรือผู้ท่องเที่ยวก็คือคนไทยกลุ่มที่รับวัฒนธรรมตะวันตกได้มากที่สุด

2) การรับวัฒนธรรมตะวันตกของแรงงานลูกจ้างในสถานบริการ

การที่ลูกหลานชาวไร่ ชาวนา และชาวประมง มีโอกาสหันมาทำงานทางด้านการบริการนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทุกคนยอมรับอย่างเต็มใจในระยะแรก ๆ ทั้งนี้เพราะแรงงานเหล่านี้มีโอกาสมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีเงินใช้สะดวกสบาย ในขณะที่งานด้านเกษตรกรรมเป็นงานที่ไม่มีค่าจ้างทำให้ไม่มีเงินใช้ รวมทั้งรู้ดีกว่าการได้ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยก็ยอมทำให้เขาเป็นคนทันสมัยยิ่งขึ้น ในกรณีของคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีการท่องเที่ยวจะเห็นได้ชัดว่าคนเหล่านี้พร้อมรับเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย

3) การรับวัฒนธรรมตะวันตกของผู้บริการในเรือนักท่องเที่ยว

ในการเปลี่ยนอาชีพจากอาชีพหาปลาเป็นอาชีพบริการและปรับปรุงเรือหาปลาให้เป็นเรือท่องเที่ยวนี้ มีตัวอย่างของการเปลี่ยนอาชีพและเปลี่ยนวัฒนธรรมควบคู่กันไป ในเรือนักท่องเที่ยวชนบทชนบทนิยมประเพณีบางอย่างยังมีการรักษาไว้ทั้งนี้เพื่อความสบายใจ ชาวเรือนักท่องเที่ยวยังเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าแม่ต่าง ๆ แม่นางเรือ เป็นต้น เพราะไม่เป็นอุปสรรคในการให้บริการท่องเที่ยว ข้อห้ามที่ยกเลิกขึ้นเพื่อความสะดวกและเหมาะสมในการประกอบธุรกิจ เช่น การใส่รองเท้าในเรือและข้อห้ามที่ยกเลิกที่ชาวเรือไม่ค่อยจะพอใจนัก เพราะขัดต่อชนบทนิยมประเพณีไทยและเจ้าของเรือต้องยอมรับธรรมเนียมของนักท่องเที่ยว เช่น ในสมัยโบราณห้ามผู้หญิงลงเรือ

4) โครงการสนับสนุนการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

การจัดท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีการจัดการหลายรูปแบบ ทั้งในลักษณะที่อนุรักษ์ธรรมชาติพร้อมกับชักชวนให้นักท่องเที่ยวชื่นชมกับธรรมชาติอย่างแท้จริง และลักษณะการจัดธรรมชาติปลอมหรือการจัดฉาก หากกล่าวถึงการจัดพานักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมหมู่บ้านชาวเขาซึ่งมีการจัดฉากหมู่บ้านและนำชาวเขามาให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูป การพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้พิจารณาได้จากมุมมองทางวัฒนธรรม

5) การฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว

การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น เพราะเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของประเพณีกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวมีเป้าหมายและวิธีการที่ต่างกัน การรื้อฟื้นประเพณีพิธีกรรมจะต้องทำด้วยจิตสำนึกที่เที่ยงธรรมและซื่อสัตย์ต่อข้อเท็จจริง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในประเทศไทย เป็นผลมาจากการนำอุดมการณ์การพัฒนามาเป็นเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ แนวทางการบริหารประเทศไทยสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาของทฤษฎีระบบที่มุ่งหวังจะนำพาประเทศไปสู่ความทันสมัย ซึ่งวิธีการนี้ได้ผลบ้างเพียงบางส่วนและเห็นได้ว่ามีส่วนที่ล้มเหลวอยู่มาก ประการแรก พบว่าอุดมการณ์การพัฒนาของรัฐไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ประการที่สอง การสื่อสารทางความคิดเรื่องอุดมการณ์จากรัฐสู่ประชาชนในระดับภูมิภาคทำได้ยาก เพราะความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมการพัฒนากับวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวในมิติของวัฒนธรรมชุมชน

แม้จะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจมหภาค แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อชีวิตและวัฒนธรรมของผู้ถูกท่องเที่ยวด้วย ผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ง่ายโดยเฉพาะในเขตเมืองและแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอยู่มาก เราพบว่าแบบอย่างทางวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวนั้นมีผลต่อวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นอย่างเห็นได้ชัดแต่วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ผูกพันกับวิถีชีวิต การเลียนแบบอย่างทางวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวโดยคนท้องถิ่นจึงเป็นการใช้วัฒนธรรมที่ไม่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นเอง ความขัดแย้งกันของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ลอกเลียนจากนักท่องเที่ยวเป็นปัญหาของคนท้องถิ่นและสังคมของคนท้องถิ่นอยู่มาก ดังเช่น ห้องอาหารชั้นดีในโรงแรม คือฟี่ซ็อบ ฯลฯ ส่วนใหญ่ก็อยู่ได้ในทางธุรกิจเพราะการอุดหนุนของคนท้องถิ่น แม้ว่าการสร้างและการจัดการจะอาศัยมาตรฐานที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจากประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม แต่คนท้องถิ่นก็ไม่ได้มีสิ่งเช่นนั้น และไม่มีเวลาจำเป็นจะต้องใช้บริการที่แพงในวิถีชีวิตของตน หากว่าการเลียนแบบวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวทำให้จำเป็นต้องเดินเข้าไปใช้บริการรวมทั้งของในสถานที่เหล่านั้น ปัญหาอาชญากรรมระดับท้องถิ่นและในสำนักงานของรัฐจึงติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

แท้ที่จริงแล้วนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวชนิดที่ประเทศไทยได้ดำเนินมาเป็นเวลานานแล้วนี้เรียกร้องให้มีสถานบริการเหล่านั้นอยู่ด้วย โดยธรรมชาติของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแล้วสถานบริการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีคนท้องถิ่นเป็นฐานของลูกค้าเสมอ เพราะสภาพของการแข่งขันกันทางธุรกิจทำให้มีสถานบริการเหล่านั้นอยู่เป็นจำนวนมากเกินกว่าที่นักท่องเที่ยวจะซื้อบริการได้หมด การลอกเลียนแบบอย่างทางวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว

โดยคนท้องถิ่นจึงกลับเป็นผลดีต่อสถานบริการเหล่านั้น หากไม่มีแบบอย่างทางวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวให้ลอกเลียนสถานบริการเหล่านั้นก็ไม่สามารถตั้งอยู่ได้เพราะขาดลูกค้า การลอกเลียนแบบทางวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของธุรกิจการท่องเที่ยว คนท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องเคยสัมผัสกับนักท่องเที่ยวโดยตรง แต่การลอกเลียนก็อาจเกิดขึ้นได้ เพราะศิลปะและวัฒนธรรมที่ถูกส่งผ่านสื่อมวลชน การจัดแสดงสินค้าหรือแฟชั่น การโฆษณาสินค้าจะช่วยตอกย้ำให้คนท้องถิ่นลอกเลียนแบบอย่างทางวัฒนธรรมของโลกที่พัฒนาแล้วอยู่ตลอดเวลา และนี่ก็คือการปลูกฝังอุดมการณ์ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวการเลียนแบบทางวัฒนธรรมซึ่งไม่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่เป็นจริงของผู้คนในสังคม แน่นอนว่าวัฒนธรรมที่คัดลอกมาจากวิถีชีวิตย่อมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและด้วยเหตุนี้จึงไม่อำนวยประโยชน์สุขแก่ชุมชน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538: 173-174)

โดยทั่วไป เมื่อพูดถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นมักจะแบ่งเป็น 3 ประเด็นด้วยกันคือ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536: 92)

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนชีวิตและระบบค่านิยมที่แตกต่างกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น
2. กำลังซื้อมหาศาลของนักท่องเที่ยวที่ไปกำหนดความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและค่านิยมของคนท้องถิ่น
3. ตลาดหลักทรัพย์ของการผลิต (ประเพณี พิธีกรรม งานฉลอง การบริการ สินค้าตลอดจนแหล่งท่องเที่ยว) กลายเป็นนักท่องเที่ยว จึงทำให้สิ่งเหล่านี้ไม่มีฐานอยู่ที่ชุมชนท้องถิ่น

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังเป็นหนึ่งในบรรดาปัจจัยต่าง ๆ ที่ไปเร่งการสลายตัวของวัฒนธรรม กล่าวคือวัฒนธรรมชุมชนนั้นมีเหตุที่จะต้องล่มสลายตัวอยู่แล้วและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์ที่สามารถกระทำได้อย่างกว้างไกลและรวดเร็ว รวมทั้งภายในสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือประเทศใดก็ตามผู้คนย่อมมีความต้องการเปลี่ยนแปลงไปตามค่านิยม ความทันสมัย แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องก็เป็นตัวช่วยเร่งการสลายตัวของวัฒนธรรมชุมชนให้เร็วขึ้น (นำชัย ทนุผล, 2542: 9) ซึ่งทำให้ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนต้องพึ่งพาการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว หากพิจารณาสถิติโดยภาพรวมของประเทศแล้วพบว่าการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้เงินตราจากต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศเรามากที่สุด และถ้าดูในเฉพาะระดับท้องถิ่นจะพบว่ามียอดเงินหลายแห่งที่ต้องพึ่งพาการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว ดังเช่นการแกะสลักไม้ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นกรณีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนว่าถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศแล้วการแกะสลักไม้จะอยู่ไม่ได้ หรือแม้แต่กรณีของชาวบ้านบนดอยปุยก็เช่นเดียวกัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536: 92)

นอกเหนือไปจากการต้องพึ่งพาทางรายได้แล้ว ชาวบ้านยังจะต้องกระทำตามที่มีผู้สั่งให้ทำด้วย กลุ่มแรกที่สั่งหรือบังคับให้ชาวบ้านต้องทำคือราชการ ซึ่งออกมาในรูปแบบของนโยบาย กลุ่มที่สองคือนักท่องเที่ยว การที่นักท่องเที่ยวต้องการอะไรนั้นจะเป็นตัวกำหนดให้ชาวบ้านต้องตอบสนองเช่นกัน และกลุ่มที่สามคือนักธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งทั้งสามกลุ่มดังกล่าวนี้เป็นการกระทำโดยที่คนในชุมชนต้องรองได้ยากมาก เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวบ้านพึ่งตนเองไม่ได้ต้องพึ่งพาการท่องเที่ยวมากขึ้นตลอดเวลาทำให้อำนาจการต่อรองของชาวบ้านต่ำลงไปมาก โอกาสที่นักท่องเที่ยวจะไปถ่ายรูปข้างประตูหมู่บ้าน ประตุน้ำ ศาลา นักท่องเที่ยวต้องการสูบน้ำหรือซื้อลูกสาวเป็นเรื่องที่ต่อรองลำบาก เพราะว่าไม่มีอะไรจะไปต่อรอง ความสามารถในการพึ่งตนเองลดน้อยลงไปมาก บางแห่งถึงกับหายไปทั้งหมด นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังสัมพันธ์กับการทำลายทำลายและแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า) กล่าวคือ เปลี่ยนจากการใช้เพื่อบริโภคมาสู่การใช้เพื่อที่จะเลี้ยงนักท่องเที่ยว (สมหมาย ชินนาค, 2541: 101)

โครงการวิถีธรรม (2540: 6-7) ได้กล่าวโดยสรุปถึง การท่องเที่ยวในปัจจุบันว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนที่มีส่วนเกินทางเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อไปเสพ ไปบริโภค โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านลบที่จะตามมา ในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวได้กลายเป็นการขายบริการทางเพศ ผู้หญิงและเด็กนับแสนนับล้านคนถูกส่งออกขายบริการทางเพศ จนส่งผลให้การค้าบริการกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการท่องเที่ยว
2. วัฒนธรรมชุมชนได้รับผลกระทบ คนในท้องถิ่นสูญเสียที่พักผ่อน ทำลายความสงบสุขของชุมชน มีการนำเอากิจกรรมที่ไม่พึงประสงค์เข้ามา เช่น บ่อน แหล่งบริการทางเพศ การทำเสียงดังรบกวน การกินเหล้าเมาขี้เมา เป็นต้น
3. เกิดการเลียนแบบการบริโภคที่หรูหราฟุ่มเฟือยของประชาชนในท้องถิ่นตามแบบอย่าง que เห็นจากนักท่องเที่ยว
4. สร้างทัศนคติการรับใช้เยี่ยงทาสในระดับถูกจ้างของธุรกิจการท่องเที่ยว โดยปราศจากความเคารพในวัฒนธรรมและศักดิ์ศรีของตนเอง
5. สูญเสียความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่น ถ้าหากวัฒนธรรมนั้น ๆ ถูกใช้เป็นสินค้าขายแก่นักท่องเที่ยว เพราะเห็นเป็นความแปลกและความบันเทิง เน้นเกี่ยวกับการจัดแสดงโชว์เพื่อความตื่นตาตื่นใจโดยละเลยถึงคุณค่าที่แท้จริงของวัฒนธรรม
6. เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมชุมชนถูก

รุกราน

7. เกิดการลอกเลียนแบบ หรือของปลอมในงานหัตถกรรม ศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เพื่อเพิ่มปริมาณการขายของที่ระลึกให้มาก ๆ

8. รายได้จากการท่องเที่ยวตกอยู่กับเจ้าของธุรกิจ บริษัททัวร์ แต่ชาวบ้านในท้องถิ่นกลับได้รับประโยชน์น้อยมาก

ในการอภิปรายทางวิชาการเรื่องเวทีผู้ถูกท่องเที่ยว ผู้แทนกะเหรี่ยงหมู่บ้านรวมมิตรได้กล่าวถึงหมู่บ้านรวมมิตร ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำกก อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ว่าคนพื้นเมืองที่นี่เป็นชาวกะเหรี่ยง แต่ปัจจุบันมีคนภายนอกเข้าไปประกอบธุรกิจเกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นผ้าม้ง เมี่ยน อาข่า ลีซอ คนเมือง คนไทย หรือแม้แต่ฝรั่ง ก็เข้ามาอยู่ด้วย หมู่บ้านนี้เป็นบ้านชาวเขาที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากที่สุดแถบเชียงราย และทำให้ ชาวบ้านได้รับผลกระทบอยู่เป็นอย่างมาก เมื่อรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้ามา ในประเทศไทย ทำให้เริ่มมีนักท่องเที่ยวที่เป็นคนฝรั่งเข้ามาในหมู่บ้าน โดยในระยะแรกเป็น การเดินเท้า ซึ่งมีอยู่นานประมาณ 5 ปี ต่อมาก็เริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้นโดยทางเรือและ ทางรถยนต์ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นทำให้เศรษฐกิจของหมู่บ้านขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชาวบ้าน เรื่องทัวร์ช้างที่บ้านรวมมิตรนี้แต่เดิมมี ห้างหุ้นส่วนทัวร์ช้างเชียงรายเข้าไปตั้งและดำเนินการอยู่ในหมู่บ้าน โดยที่คณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ในระยะต่อมาจึงมีการเคร่งครัดมากขึ้นและในที่สุดก็สามารถผลักดัน ออกไป แล้วชาวบ้านที่มีช้างก็มารวมกลุ่มกันทำเป็นปางช้างสำหรับเอาไว้บริการนักท่องเที่ยว โดยที่เมื่อก่อนชาวบ้านมีช้างประมาณ 2 - 3 เชือกเอาไว้สำหรับใช้ลากซุงและรับจ้างทำไม้ให้กับ บริษัท แต่เมื่อรัฐบาลมีนโยบายปิดป่า ช้างเหล่านี้ก็ถูกนำมารวมกันแล้วให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการหารายได้ ดังนั้นปัญหาเรื่องช้างที่เกิดขึ้นที่หมู่บ้านนี้จึงเริ่มมีขึ้น ขณะที่หมู่บ้านมีช้าง ทั้งหมดประมาณ 34 เชือก ช้างเหล่านี้ได้เข้าไปทำลายพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้านเสียหายเป็น อย่างมาก เมื่อช้างเข้าไปทำลายหรือเหยียบย่ำพืชผลทำให้เกิดกรณีพิพาทระหว่างเจ้าของไร่กับ เจ้าของช้างขึ้นมาอีก ปัญหานี้ส่งผลให้ชาวบ้านต้องสูญเสียแหล่งอาหารในป่ารอบหมู่บ้านไป

ปัญหาใหญ่ของหมู่บ้านอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องวัฒนธรรม โดยเฉพาะความเชื่อทางด้าน ศาสนา ซึ่งหมู่บ้านนี้นับถือศาสนาคริสต์และทุกคนต้องไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ จะมีเวลาทำงาน ขายของหรือบริการทัวร์ช้างแก่นักท่องเที่ยวเฉพาะช่วงวันจันทร์ถึงวันเสาร์เท่านั้น เมื่อชาวบ้าน ช้างในพาเกินหยุดวันอาทิตย์ จึงเป็นเหตุให้กลุ่มที่เข้ามาจากข้างนอกไม่ว่าจะเป็นชาวเขาเผ่าอื่นหรือ คนไทยพื้นราบฉวยโอกาสเปิดร้านขายของในวันหยุดดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่เห็นด้วยแต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการที่มีผู้นำเหล่าจากภายนอกเข้ามา ตีมกินในหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านนี้นับถือศาสนาคริสต์มีการห้ามไม่ให้ขายเหล้าในหมู่บ้าน แต่ก็

เจ้าหน้าที่และนักท่องเที่ยวรวมทั้งมัลลเทศน์นำเอาเหล้าเข้ามาดื่ม เมื่อดื่มเหล้าแล้วส่งเสียงเฮฮากันในเวลากลางคืน ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538: 46)

หากมองในภาพรวมทางวัฒนธรรมแล้ว สำหรับประเทศไทยนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นปีที่ภาครัฐและเอกชนรณรงค์ให้เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวนั้น ธุรกิจการท่องเที่ยวได้ทำรายได้หลักนำเงินเข้าสู่ประเทศจำนวนมาก ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและภาพของตัวเลขที่สวยหรูดังกล่าว ทำให้หลาย ๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเชื่อว่าธุรกิจการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยลืมนึกถึงผลเสียที่ตามมาของธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น ในหลายกรณีการศึกษาจะพบว่าการท่องเที่ยวกลับเป็นตัวเร่งกระตุ้นให้ลัทธิบริโภคนิยมเจริญเติบโตมากขึ้นและทำลายวัฒนธรรมชุมชนของชาวบ้านลงจากแต่เดิมที่เคยพึ่งตนเองได้จากการเกษตรกลับต้องมาพึ่งรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งบางครั้งก็มีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจภายในประเทศและของโลกในขณะนั้น ทำให้อำนาจต่อรองของชาวบ้านลดลง (ชยันต์ วรรณระภูติ, 2538: บทนำ)

อย่างไรก็ตาม ไม่ควรสรุปว่าการรับวัฒนธรรมใหม่เป็นผลด้านลบเสมอไป ดังที่ สุชาติ เจริญพันธุ์ศิริกุล (2544: 38-40) ได้กล่าวถึงผลกระทบทางวัฒนธรรม โดยแยกออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ผลกระทบด้านบวก

การท่องเที่ยวมีส่วนในการเพิ่มการจ้างงานให้กับคนในท้องถิ่น การเปลี่ยนบทบาททางสังคมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงและชนรุ่นหลังได้มีโอกาสร่วมในการตัดสินใจในสังคม ซึ่งก่อนหน้านี้การท่องเที่ยวจะขยายตัว ผู้หญิงและเด็กมีบทบาทอยู่เพียงในบ้านเท่านั้น นอกจากนี้ความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น ๆ ยังเป็นการทำให้โลกเกิดความสงบสุขจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม

2. ผลกระทบทางด้านลบ

ผลกระทบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อวัฒนธรรมนั้นมักจะเกิดจากการที่วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันมาพบกัน เช่น การที่ชาวตะวันตกเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย หรืออาจเกิดจากการที่นักท่องเที่ยวจากภาคอื่นในประเทศไทยมาเที่ยวภาคเหนือเป็นต้น ถือได้ว่าเป็นการที่วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันมาพบกันและมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยผลกระทบทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้ 5 ประการ คือ

2.1 ค่านิยม ปัญหาค่านิยมความเชื่อทางศาสนาที่เปลี่ยนไป วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวมีบทบาทในการรับวัฒนธรรมใหม่ (acculturate) ของคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องของค่านิยม มโนทัศน์ เพราะการที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ไม่ใช่ผู้ที่มีความเชื่อในศาสนาอื่น ๆ

เข้าไปมาก ๆ และปะปนกับคนในท้องถิ่น ทำให้คนมีความสัทธิรู้สึกว่าสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของตนได้เสื่อมค่าลง เนื่องมาจากพฤติกรรมที่ไม่สมควรของนักท่องเที่ยว เช่น การแต่งกาย กิริยาที่ไม่สุภาพ นอกจากนี้ตัวอย่างค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่เปลี่ยนไปก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น การที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติผิวขาวผสมสีทองเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก และคนในท้องถิ่นได้พบปะคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยวมาเป็นเวลานาน มีผลทำให้ชนรุ่นหลังเกิดความชื่นชมและมีความนิยมนายกะมีผสมสีทองเช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวที่ตนได้พบเห็นมา ดังนั้นจึงไม่เป็นการแปลกที่จะเห็นวัยรุ่นชาวไทยญี่ปุ่น หรือเกาหลีมีผสมสีทองแม้จะดูขัดกับบุคลิกพวกเขาก็ตาม

2.2 ภาษา ภาษาเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยว เกิดจากการที่ภาษาของคนในท้องถิ่นกลายหรือเปลี่ยนแปลงไป เป็นเพราะสังคมเจ้าบ้านยอมรับภาษาของนักท่องเที่ยวและนำมาใช้ร่วมกับภาษาของตน เพื่อที่จะใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้

2.3 การตระหนกทางวัฒนธรรม (culture shock) การเกิดตระหนกทางวัฒนธรรมเป็นตัวอย่างของผลกระทบที่มีกับทั้ง 2 ฝ่าย ก็คือระยะของความแตกต่างทางวัฒนธรรม เมื่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมของเจ้าบ้านและของนักท่องเที่ยวมีมากก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการตระหนกทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวอาจเสี่ยงได้ด้วยการเดินทางเป็นกลุ่ม เช่น มากับกลุ่มทัวร์ เพื่อที่ตนเองจะได้สังเกตวัฒนธรรมเจ้าบ้านที่แตกต่างโดยไม่ต้องเข้าไปมีประสบการณ์ แต่สำหรับเจ้าบ้านนั้นเป็นการยากที่จะไม่ประสบหรือสัมผัสกับวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว ดังนั้นการเดินทางในสภาพที่มีการสร้างสิ่งป้องกัน (environment bubble) จึงเท่ากับเป็นการเพิ่มช่องว่างระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านขึ้น และสร้างการตระหนกทางวัฒนธรรมให้กับเจ้าบ้าน

2.4 การมองวัฒนธรรมเป็นรูปสินค้า เนื่องจากวัฒนธรรมที่แตกต่างทำให้วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่น่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงไม่เป็นการแปลกที่คนพยายามเอาวัฒนธรรมมาทำเป็นสินค้าเพื่อการขาย เช่น การแสดง การรำยรำ หรือพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นได้นำเอามาทำเป็นรูปแบบเสนอขายในรูปของสินค้าทางการท่องเที่ยว และเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าขายจึงทำการดัดแปลงหรือดัดทอนการแสดงรำยรำหรือพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้วัฒนธรรมของเจ้าบ้านเปลี่ยนแปลงและเสื่อมลง เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่มีเวลามากนัก นอกจากนี้การนำวัฒนธรรมมาเป็นสินค้านี้รวมถึงการที่สังคมเจ้าบ้านนำเหตุการณ์มาขายให้นักท่องเที่ยว การแต่งชุดประจำเผ่ามาถ่ายรูปกับนักท่องเที่ยวก็เป็นการทำให้วัฒนธรรมของตนเสื่อมลง เพราะมุ่งผลทางการค้าโดยละเลยความสำคัญหรือความถูกต้องในสิ่งดั้งเดิมของวัฒนธรรมของตนเอง

2.5 การลอกเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ การลอกเลียนแบบเป็นผลมาจากการที่คนพื้นเมืองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งการลอกเลียน

กับคนต่างวัฒนธรรมนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมนี้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางการเมือง และในที่สุดอาจนำไปสู่การเปลี่ยนโครงสร้างทางวัฒนธรรม ความเสื่อมในเรื่องของศีลธรรมจรรยาบรรณและนำไปสู่การเพิ่มจำนวนอาชญากรรมในสังคม เนื่องจากการท่องเที่ยวมีสิ่งสำคัญคือตัวนักท่องเที่ยว ดังนั้นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญ การที่คนพื้นเมืองจะยอมรับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวนั้นขึ้นกับโครงสร้างของสังคม ระดับการศึกษา และควรตระหนักถึงการที่คนพื้นเมืองต้องรักษามรดกทางวัฒนธรรม

จากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจากผลกระทบในด้านลบแสดงให้เห็นว่า ในท้องถิ่นนั้นต้องการการจัดการในด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น เพราะนอกจากการจัดการแล้วปัญหาค้าง ๆ ก็ยังคงอยู่และมีแต่จะเพิ่มเพราะความรุนแรง และเพราะการท่องเที่ยวเป็นการแลกเปลี่ยนผู้คนจากท้องถิ่นหนึ่งไปสู่อีกท้องถิ่นหนึ่งหรือระหว่างประเทศ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าการท่องเที่ยวจะนำการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ มาสู่สังคมเจ้าบ้าน เพราะนักท่องเที่ยวเข้าไปในสังคมเจ้าบ้านแม้จะเป็นระยะเวลาอันสั้นก็ตาม และการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปในสังคมเจ้าบ้านย่อมนำเอาวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และความคาดหวังต่าง ๆ คิดค้นความไปด้วย บ่อยครั้งที่นักท่องเที่ยวเมื่อเข้าไปในสังคมเจ้าบ้านแล้วไม่เกิดความรู้สึกไวต่อวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของคนพื้นเมือง ดังนั้นคนพื้นเมืองจึงเกิดความไม่พอใจนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยที่ทั้งสองฝ่ายไม่ได้ตั้งใจให้เป็นเช่นนั้น สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะนักท่องเที่ยวไม่สามารถผสมผสานวัฒนธรรมของคนให้เข้ากับวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองได้ แต่การเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นการเผชิญหน้ากับวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง เมื่อเกิดการเผชิญหน้าระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมก็จะเกิดผลจากปฏิกิริยาของคนพื้นเมืองที่ตามมา 2 รูปแบบ คือ การปฏิเสธนักท่องเที่ยว หรือการยอมรับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้น คนพื้นเมืองจะลอกเลียนแบบในเรื่องของเครื่องแต่งกายของใช้ที่หรูหราที่เห็นจากนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นปฏิกิริยาโต้ตอบแบบใดก็อาจก่อให้เกิดปัญหากับสังคมเจ้าบ้านได้ในเวลาต่อมา ดังนั้นจึงต้องมีการวางแผนและจัดการที่ดีที่จะทำให้ผู้ที่มีการเดินทางแลกเปลี่ยนในพื้นที่นั้น ๆ เกิดความพอใจเมื่อนักท่องเที่ยวเกิดความพอใจก็จะเกิดการสะพัดของเงินตรา

มานุษยวิทยากับการศึกษาวัฒนธรรม

การวิจัยทางมานุษยวิทยา คือ การค้นคว้าแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมทุกด้านของมนุษย์ โดยมุ่งที่จะศึกษา ตรวจสอบ หรือสำรวจระบบความเชื่อและกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น เช่น ความเชื่อทางศาสนา การเมือง การปกครอง กฎหมาย ฯลฯ มาประกอบกันเป็น “วัฒนธรรม” ของสังคมหนึ่งหรือของประชากรกลุ่มหนึ่ง หรือสรุปได้ว่ามานุษยวิทยาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ “วัฒนธรรม” โดยหลักการสำคัญของมานุษยวิทยามีว่าจะเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ได้ จะต้องทำความเข้าใจความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรม มานุษยวิทยาจึงมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์เปรียบเทียบ (comparative science) โดยพยายามทำความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนของคนในสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน (งามพิศ สัตย์สงวน, 2541: 2)

โดยทั่วไปผู้คนมักตระหนักถึงความแตกต่างกันในความคิด พฤติกรรม เสื้อผ้า สัตว์ธรรม ความเชื่อและสิ่งอื่น ๆ ของกลุ่มชนที่ติดต่อกัน บ่อยครั้งที่การติดต่อกันดังกล่าวก่อให้เกิดความระแวงสงสัย ความกลัวและกลายเป็นศัตรูกัน แต่ในเวลาเดียวกันคนที่ติดต่อกันอาจเกิดความสนใจและชื่นชมกันและกันได้ อย่างไรก็ตามชาติพันธุ์นิยม คือลักษณะของการตอบโต้มนุษย์กลุ่มอื่น ๆ ที่แตกต่างไปจากตัวเอง ผลพวงอันหนึ่งที่เกิดจากการติดต่อกันของมนุษย์ต่างชาติต่างภาษาคือการนำไปสู่การศึกษาวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชนกลุ่มอื่น ๆ อย่างเป็นระบบ ในปีค.ศ. 1877 ไทเลอร์ชาวอังกฤษได้พิมพ์หนังสือชื่อว่า primitive culture ที่ได้สร้างมโนภาพ “วัฒนธรรม” ขึ้นมาเพื่ออธิบายถึงความแตกต่างในพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีการให้คำนิยามทางวัฒนธรรมว่า คือ สิ่งทั้งหมดที่จับต้องได้ รวมเอาองค์ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมาย สัตว์ธรรม ประเพณีและสิ่งอื่นที่มนุษย์ได้มาจากการเป็นสมาชิกสังคม (งามพิศ สัตย์สงวน, 2541: 2) วัฒนธรรมจึงกลายเป็นเนื้อหาสำคัญของมานุษยวิทยา โดยการนิยามเช่นนี้จะทำให้เราได้เข้าใจวัฒนธรรมในความหมายของ “องค์ภาพรวม” ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของมนุษยวิทยาและต้องนำไปใช้ในการวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาด้วย เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนของพื้นที่ที่ได้ทำการศึกษา

ลักษณะของงานวิจัยทางมานุษยวิทยา

งานวิจัยทางมานุษยวิทยานั้นเน้นหนักถึงวิธีการเก็บข้อมูลแบบที่เอาผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์โดยตรง เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปฐมภูมิหรือข้อมูลแรกเริ่ม ประกอบกับการใช้ภาษาในการจดบันทึกการสรุปข้อเท็จจริง และการรายงานผลในเชิงพรรณนาความให้ดูน่าอ่านยิ่งขึ้น

มีการใช้ตัวเลขมาเป็นข้อขึ้นยันบ้างเท่าที่จำเป็น แต่ไม่ใช่สถิติที่ยู่ยากจนเกินไป มีวิธีรวบรวมข้อมูลหลากหลายรูปแบบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและลุ่มลึก ซึ่ง นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ (2540: 134-137) ได้กล่าวถึงลักษณะของงานวิจัยทางมานุษยวิทยาที่ถูกต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พิจารณาจากวิธีการเก็บข้อมูล การสรุปข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและการใช้ภาษาในการพรรณนาความ ไม่นิยมใช้ข้อมูลทางตัวเลขจากการสุ่มเป็นหลัก เนื่องจากเป็นข้อมูลที่หายากเกินกว่าจะใช้กับงานวิจัยที่เป็นนามธรรมและเกี่ยวข้องกับอารมณ์ จิตใจ โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ

2. ในการวิจัยจะใช้ข้อมูลปฐมภูมิเป็นหลัก คือต้องเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รู้ ได้เห็น ได้สัมผัสมาด้วยตนเองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและจดบันทึกการพูดคุย การสัมภาษณ์ข้อมูลผ่านสื่อทางโสตทัศนศึกษา ข้อมูลจากวัตถุและสิ่งของ ฯลฯ ส่วนข้อมูลทุติยภูมินั้นใช้มากเช่นกัน แต่ใช้ในตอนเริ่มต้นทำงานวิจัย โดยจะใช้ข้อมูลทุติยภูมิในเชิงสนับสนุนการทำวิจัยของตนในตอนเริ่มต้นเพื่อสร้างกรอบแนวคิดและวิธีการ รวมทั้งใช้ในการหาแนวทางที่จะช่วยในการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และเก็บรวบรวมไว้สำหรับตอบปัญหาบางประการที่ไม่อาจหาคำตอบได้จากข้อมูลปฐมภูมิ หรือที่เรียกว่า “วิธีสังเกตการณ์ร่วม” (participant observation)

3. ใช้วิธี “คนใน คนนอก” (emic - etic) ให้ข้อมูล วิธีนี้หมายถึงการเน้นข้อมูลจากบุคคลทั้งที่อยู่ในสังคมและนอกสังคม

คำว่า “คนใน” หมายถึง ชาวบ้านหรือคนที่อยู่ในชุมชนที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปศึกษา โดยข้อมูลที่ได้คือข้อมูลปฐมภูมิหรือข้อมูลแรกเริ่มนั่นเอง

คำว่า “คนนอก” มีความหมายถึงกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง คือกลุ่มนักวิชาการที่ไปศึกษาสังคมดังกล่าวมาแล้ว กลุ่มที่สอง ก็คือคนอื่น ๆ นอกสังคมที่จะศึกษาแต่เป็นผู้ที่รู้จักสังคมที่ศึกษาอยู่เป็นอย่างดี โดยข้อมูลที่ได้ถือเป็นข้อมูลทุติยภูมิ

4. ใช้วิธีเก็บข้อมูลในหลาย ๆ รูปแบบในการทำวิจัยแต่ละเรื่อง เพื่อป้องกันการลำเอียง (bias) และเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและเชื่อมั่นสูง วิธีการหลาย ๆ รูปแบบ ได้แก่ การสังเกตการณ์ร่วม การสังเกตการณ์อย่างมีระบบ การส่งแบบสอบถาม การสัมภาษณ์บุคคล ชี้นำของชุมชน การตีความวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการกระทำหรือท่าทาง การใช้คนในให้ข้อมูล การรวบรวมวัฒนธรรมทางวัตถุ และการบันทึกเหตุการณ์ด้วยเครื่องมือโสตทัศนศึกษา

5. งานวิจัยทางมานุษยวิทยานั้นวิธีการแบบ “inductive” เป็นหลัก กล่าวคือเป็นการทำงานวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายไว้ก่อนล่วงหน้า และจากนั้นจึงหาข้อมูลมากมายเพื่อมาพิสูจน์และยืนยันให้จุดแรกเริ่มนั้นกลายเป็นข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้

6. เน้นการศึกษาเชิงจุลภาค นั่นก็คือการศึกษาวิเคราะห์เจาะลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างจริงจัง ดังนั้นงานด้านนี้จึงต้องทำในสังคมเล็ก ๆ ที่มีประชากรไม่มากนัก

7. เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบมองภาพรวม

8. การใช้วิธีจัดบันทึกหลาย ๆ รูปแบบ อันได้แก่

8.1 จัดบันทึกอย่างละเอียด

8.2 จัดบันทึกอย่างย่อ เอาแนวความคิดหลักเพื่อนำมาสัมพันธ์กันภายหลัง

8.3 ใช้แบบฟอร์มเป็นคำนำการเขียน (guide - lines)

8.4 การบันทึกข้อมูลโดยใช้เครื่องมือโสตทัศนศึกษา

8.5 การใช้แผนที่ แผนภาพ ตาราง และรูปเหมือน ช่วยในการบันทึก

วิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยา

การศึกษาทางมานุษยวิทยา มีพื้นฐานอยู่ที่การทำ “วิจัยภาคสนาม” เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการศึกษาทางสังคมวัฒนธรรมโดยการเข้าไปอยู่ในสามวิชัย เพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลาหนึ่ง เผื่อสังเกตการณ์ดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นักมานุษยวิทยาจะได้เรียนรู้ถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านทุ่แห่งทุกมุม โดยการสัมภาษณ์และซักถามชาวบ้านในประเด็นปัญหาต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ระบบการทำมาหากิน ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของชนกลุ่มนั้น (ยศ สันตสมบัติ, 2540: 6)

ผู้วิจัยมีการทำแผนที่ของสถานที่ที่ตนเข้าไปศึกษาแสดงจุดสำคัญ ๆ และบ้านเรือนไว้ให้ละเอียดพอควร เพื่อจำลองรูปแบบโครงสร้างของสถานที่มาประกอบการณ์ต่าง ๆ ที่คนรายงาน (survey) จัดจำนวนประชากรและองค์ประกอบของประชากร วิธีการที่สำคัญที่สุดในการออกวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยา คือการสังเกตอย่างละเอียดทุกด้านตั้งแต่เริ่มเข้าไปอยู่ การสังเกตการณ์จะใช้ทั้งแบบทางการ (structured) และไม่เป็นทางการ (unstructured) ร่วมกันและการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ที่ได้ตัวเลขมาจะใช้วิธีการสุ่มเลือกเอาจำนวนหนึ่ง หรือเอาประชากรทั้งหมดก็ได้ ก่อนจะสังเกตนักมานุษยวิทยาจะถามถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีปรากฏขึ้นในอนาคตอันใกล้หรือในกาลข้างหน้าในรอบขวบปีก็ได้แล้วจึงคอยสังเกตและเฝ้าศึกษาดูเหตุการณ์นั้น ๆ จากนั้นก็สอบถามรายละเอียดจากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์เอาไว้อย่างเป็นระบบ เป็นรายวันและเวลา (record) โดยใช้เครื่องมือ เช่น กล้องถ่ายรูปและเครื่องอัดเทปประกอบในการบันทึกเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังมีสิ่งอื่นที่เห็นว่าจะช่วยในการจะเข้าไปอยู่กับวิจยรณญาณของผู้เข้าไปศึกษา ควรมีการตรวจสอบและทบทวนเหตุการณ์ด้วยกรณีศึกษา (case study) เป็นเรื่อง ๆ ไป หรือหลายเรื่องรวมกัน

หลังจากที่กลับมาจากงานภาคสนามแล้ว งานชิ้นแรกที่ต้องทำคือการวิเคราะห์ข่าวสาร ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ข้อมูลดังกล่าวได้แก่ บันทึกที่จดมาทั้งหมด แผนที่ รายงานที่จดจากเหตุการณ์ต่าง ๆ จากการคุยกับชาวบ้าน ภาพที่ถ่ายมา บันทึกจากเทป สิ่งของที่เป็นหลักฐานต่าง ๆ การทำบัญชีหัวข้อเรื่องที่รวบรวมมาได้และแยกออกเป็นเรื่อง ๆ ไป เรื่องต่าง ๆ นั้นควรจัดเกล้าให้ดีเสียก่อนที่จะทำบัญชีเรื่องตามรายการได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานแล้ว ซึ่งหัวข้อดังกล่าวนี้อาจใช้เป็นรายการบันทึกได้สำหรับการวางโครงร่างเขียนรายงานต่อไป

ขั้นตอนต่อไปประกอบด้วย การเพิ่มข้อมูลด้วยหัวข้อที่เรียบเรียงแล้วหลายครั้ง มาถึงจุดนี้นักมานุษยวิทยาจะเริ่มมองเห็นโครงร่างแล้วจะเริ่มจับจุดสำคัญสำหรับการเขียนรายงาน การเรียบเรียงหัวข้ออาจเปลี่ยนแปลงได้และรายการต่าง ๆ ที่ได้เรียบเรียงแล้วจะกลายเป็นโครงร่างของการเขียนรายงานของผู้วิจัยเอง การเขียนรายงานโดยการใช้ข้อมูลที่เรียบเรียงเป็นหัวข้อไว้แล้วพิมพ์รายงานนั้นออกไปเป็นหนังสือบรรยายถึงวัฒนธรรมของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่เรากำลังศึกษามา เนื่องจากนักมานุษยวิทยาได้เข้าไปใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเฉพาะชนกลุ่มเดียว ฉะนั้นผลของการศึกษาก็คือบันทึกที่บรรยายถึงวิถีชีวิตและพฤติกรรมของสมาชิกในวัฒนธรรมหนึ่งที่เรากำลังศึกษา มาอย่างดีแล้ว งานที่ผลิตออกมานี้ก็คือวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่เล่าถึงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มหนึ่ง

ส่วนวิธีการเขียนรายงานผลการวิจัยในทางมานุษยวิทยา มักจะใช้ภาษาเขียนเชิงพรรณนาในรูปของการเล่าเรื่อง บางครั้งอาจใช้สำนวนแบบนวนิยาย และส่วนมากนิยมใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และบุรุษที่ 2 ในการเขียนรายงานมากกว่า สรรพนามบุรุษที่ 3 เนื่องจากเป็นงานที่ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ด้วยตนเองและมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์จึงเขียนเรื่องราวให้ชวนอ่านเหมือนกับว่าผู้อ่านได้เข้าไปอยู่ใกล้ชิดกับสถานการณ์ด้วยตนเอง [นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ, 2540: 134-137]

ลักษณะทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

บ้านรวมมิตรมีกลุ่มชาติพันธุ์หลักเป็นชาวกะเหรี่ยง หรือที่เรียกว่า “ปกาเกอญอ” ซึ่งจากการตรวจสอบเอกสารงานวิจัยหลาย ๆ เล่มเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง พบว่ากะเหรี่ยงมีถิ่นฐานอยู่บริเวณมองโกเลีย ต่อมาหนีภัยสงครามมาอยู่ที่ธิเบตและอพยพลงมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งมาถึงประเทศไทย สำหรับกะเหรี่ยงในประเทศไทยนั้นเป็นกะเหรี่ยงที่อพยพมาจากประเทศพม่าทั้งสิ้น ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าเข้ามาสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งกะเหรี่ยงถือเป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งที่อพยพเข้า

มาอยู่ในประเทศไทยมานานนับศตวรรษ (สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพัฒน์, 2538: 1-5) โดยกะเหรี่ยงจะมีวัฒนธรรมดั้งเดิมดังนี้

1) ลักษณะที่อยู่อาศัย ชาวกะเหรี่ยงสะกอในแถบภาคเหนือ มักจะตั้งถิ่นฐานตามหุบเขาที่มีลำธารเล็ก ๆ ไหลผ่านเพราะเป็นชุมชนที่สะอาดแสงอาทิตย์ เพื่อปลูกข้าวนาถ่มมาแต่อดีต และชอบอยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งไม่ชอบเคลื่อนย้าย (สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพัฒน์, 2538: 1-5) ส่วนชาวกะเหรี่ยงโปจะเลือกตั้งหมู่บ้านในบริเวณที่ลุ่มก้นกระทะหรือที่ราบเชิงเขาใกล้แหล่งน้ำที่มีลำห้วยหรือลำธารไหลผ่าน การปลูกบ้านจะไม่ปลูกในแนวเดียวกัน และจะไม่ปลูกบ้านขวางตะวัน (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และ สรินยา คำเมือง, 2540: 6) การปลูกบ้านเรือนของชาวกะเหรี่ยงแล้วแต่ถึงแควดล้อม คือ ถิ่นไหนอยู่ในป่าไม้ไผ่ก็จะปลูกสร้างบ้านเรือนด้วยไม้ไผ่ทั้งหลัง ตลอดจนมุงหลังคาด้วยไม้ไผ่ เรียกว่า “โชน” บ้านแบบนี้มีลักษณะปลอดโปร่ง บางหลังก็ปลูกสร้างด้วยเสาไม้จริง ๆ เช่น ไม้ปากปูพื้น ฝา ช่อแป ประตู่ ฯลฯ หลังคาบางที่มุงด้วยหลังคา ใบพลวง ใบหวาย ฯลฯ แล้วแต่ความสะดวก (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, 2518: 14) บ้านของชาวกะเหรี่ยงสร้างแบบยกพื้นมีห้องเดียวเป็นห้องเอนกประสงค์ คือ ใช้เป็นห้องรับแขก ห้องครัว ห้องอาหาร และห้องประกอบพิธีกรรม ครอบครัวใดที่มีบุตรสาวโตแล้วอาจกันห้องด้วยฉากให้แยกนอนต่างหาก กลางห้องมีเตาไฟซึ่งสร้างอยู่บนกะบะดิน บนกะบะดินจะใช้ก้อนหินสามก้อนวางไว้สำหรับเป็นเตา เหนือกะบะดินจะสร้างชั้นวางของไว้ 1-2 ชั้น ชั้นล่างสุดวางกระด้งข้าวเปลือก เพื่อให้ข้าวเปลือกได้รับความร้อนจากเตาไฟจะได้แห้งมากขึ้น ชั้นที่อยู่เหนือขึ้นไปวางเครื่องปรุงอาหาร เช่น พริกแห้ง ถั่วเน่า กะปิ หอม กระเทียม เป็นต้น บริเวณข้างเตาไฟนี้ใช้เป็นที่รับประทานอาหารในหมู่สมาชิกของครอบครัว ภายในบ้านไม่มีหน้าต่างทำให้ภายในห้องมืดไม่ถูกสุขลักษณะ

หลังคาบ้านกะเหรี่ยงจะสร้างบ้านที่มีหลังคาสูงแต่ชายคาจะหลุบต่ำเพื่อป้องกันลมหนาวและเพื่อไม่ให้ลมพัดเข้าบ้านมากเกินไป เพราะอาจทำให้ถูกไฟจากเตาไฟในบ้านปลิวไปติดหลังคาทำให้เกิดไฟไหม้ได้

ใต้ถุนบ้านกะเหรี่ยง บริเวณใต้ถุนซึ่งยกพื้นสูงใช้เป็นที่พักเก็บพื้น สร้างเป็นเล้าไก่ คอกหมู ส่วนวัวควายจะผูกไว้กับเสาใต้ถุนบ้าน และบางบ้านมีครกกระเดื่องไว้ใช้ตำข้าว (สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพัฒน์, 2538: 13-15)

2) ครอบครัว โดยทั่วไปครอบครัวกะเหรี่ยงสะกอมีโครงสร้างครอบครัวแบบครอบครัวเดี่ยว แต่ยังปรากฏรูปแบบของครอบครัวขยายอยู่ด้วย เนื่องจากครอบครัวกะเหรี่ยงนับญาติฝ่ายมารดาเมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง จนกว่า 1 ปีผ่านไปหรือน้องสาวฝ่ายหญิงแต่งงาน ครอบครัวของพี่สาวจึงจะแยกออกไปสร้างบ้านอยู่ใกล้ ๆ แต่สำหรับบุตรสาว

คนสุดท้ายจะต้องอยู่กับพ่อแม่ไปตลอดแม้ว่าจะแต่งงานแล้วก็ตาม เพราะมีหน้าที่เลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ดังนั้นบุตรคนสุดท้ายจึงได้รับมรดกที่นาและวัวควายมากกว่าพี่ และจากการที่สังคมกะเหรี่ยงเป็นสังคมที่มีการสืบเชื้อสายฝ่ายมารดา ผู้อาวุโสฝ่ายหญิงของแต่ละสายมารดาจะทำหน้าที่ดูแลและประกอบพิธีเกี่ยวกับผีของบรรดาเครือญาติในบ้านของตน บ้านใดที่แม่บ้านเสียชีวิตลงต้องรื้อบ้านทิ้งแล้วสร้างบ้านใหม่เพื่อบุตรสาวที่แต่งงานแล้วจะได้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษได้ (สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพันธ์, 2538: 25)

ครอบครัวของกะเหรี่ยงโปก็เช่นเดียวกันกับกะเหรี่ยงสะกอที่เป็นสังคมสืบเชื้อสายฝ่ายมารดา หนุ่มสาวเมื่อแต่งงานแล้วจะเข้ามาอยู่ในบ้านของฝ่ายหญิงและนับถือผีฝ่ายภรรยา แต่ในขณะที่เด็กชายก็ยังคงอยู่ในกลุ่มญาติสายมารดาของตนที่หมู่บ้านเดิมด้วย โดยบุตรจะสืบสายสกุลของมารดาเมื่ออยู่ที่บ้านของมารดา เมื่ออยู่ที่บ้านฝ่ายหญิงมาระยะหนึ่งแล้วคู่สามีภรรยาจะแยกออกมาตั้งครัวเรือนของตนในหมู่บ้านของฝ่ายหญิง ต้องมีการประกอบพิธีเพื่อให้ผีฝ่ายมารดาทราบถึงการแต่งงาน และหลังจากประกอบพิธีนี้แล้วฝ่ายภรรยาจะมีสิทธิ์ในบ้านหลังใหม่ ถ้าหากคู่สามีภรรยามีบุตรแก่ฝ่ายภรรยาเสียชีวิตไปก่อนบุตรที่ยังไม่ได้แต่งงานจะเป็นผู้รับสิทธิ์การเป็นเจ้าของบ้านต่อจากมารดาของตน (สุจริตลักษณ์ คีฬดุง และ สรินยา คำเมือง, 2540: 21-22)

3) การแต่งกาย เสื้อผ้าของชาวกะเหรี่ยงจะมีโครงสร้างพื้นฐานเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าผู้หญิงหรือเสื้อผ้าผู้ชาย นั่นคือเป็นการนำผ้าแต่ละชิ้นที่ทอได้มาเย็บประกอบกันเป็นตัว โดยนำผ้าสองชิ้นมาพับครึ่งแล้วเย็บประกอบกัน เว้นช่องว่างไว้เฉพาะตรงส่วนที่สวมหัวและช่วงแขนเท่านั้น และไม่มีการตัดโค้งเว้ารอบคอหรือรอบแขนแต่อย่างใด สำหรับความยาวของเสื้อตัวนั้นหากเป็นหญิงที่แต่งงานแล้วเสื้อจะสั้น ส่วนหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานจะเป็นชุดยาวทรงกระบอก ซึ่งมักเป็นชุดผ้าฝ้ายพื้นขาวทอและปักลวดลายงดงาม (สุจริตลักษณ์ คีฬดุง และ สรินยา คำเมือง, 2540: 11)

ผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอที่ยังไม่ได้แต่งงานจะใส่ชุดสีขาวดังที่กล่าวข้างต้น มีความยาวกรอมเท้าและจะมีผ้าโพกศีรษะเพื่อกันแดดในหน้าร้อนและให้ความอบอุ่นในหน้าหนาว เนื่องจากสมัยก่อนถ้ากระโปรงมีความยาวแค่เข่าสาวจะอายมาก จนมีนิทานเล่าว่าถ้ามีชายมาเห็นเข่า สาวจะฆ่าตัวตาย ชุดขาวนี้เรียกว่า “เซ่วว” จะใส่ตั้งแต่เด็กจนถึงวันแต่งงานจึงจะเปลี่ยน การใส่ชุดขาวเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ เนื่องจากกะเหรี่ยงสะกอมีความเคร่งครัดในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง มีข้อห้ามในการไปไหนมาไหนด้วยกันตามลำพังและการถูกเนื้อต้องตัวกัน การได้เสียก่อนแต่งถือเป็นความผิดต้องโทษปรับไหม การมีขู้โทษถึงไล่ออกจากหมู่บ้าน มีการอยู่อย่างขั้วเดียวเมียเดียวตราบนานตายจากกันไม่ประพฤติดิฉันในถูกเมียใคร กะเหรี่ยงสะกอที่เป็นหม้ายน้อยมากที่จะแต่งงานใหม่ ส่วนผู้หญิงกะเหรี่ยงสะกอที่แต่งงานแล้วจะเปลี่ยนจากชุดขาวมาสวมเสื้อและผ้าซิ่น

เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงว่ามีเจ้าของแล้ว ตัวเสื้อประดับประดาด้วยลูกเคียวและผ้าสีประคิษฐ์ด้วย
 ลวดลายต่าง ๆ เสื้อของหญิงที่แต่งงานแล้วจะต้องมีลายปัก เพราะถ้าไม่มีลายปักเชื่อกันจะทำให้
 'ไม่มีลูก' ตัวเสื้อจะทออลวดลายจากใต้ออกเสื้อลงไปถึงชายเสื้อ ส่วนผ้าชิ้นที่ทอเป็นลายก็เชื่อกันว่า
 ป้องกันอันตรายได้ ลวดลายของผ้าชิ้นแสดงถึงความขยันหมั่นเพียรของผู้ทำ ยิ่งลวดลายมีมากก็
 ยิ่งแสดงถึงความขยันหมั่นเพียรมากขึ้นเท่านั้น ส่วนผู้ชายกะเหรี่ยงสะกอจะสวมเสื้อสีแดง ตรงชาย
 เสื้อจะติดพู่ห้อยลงมา สมัยก่อนเสื้อสีแดงของชายโสดจะมีพู่ห้อยยาวลงมาเลยชายเสื้อ ส่วนชายที่
 แต่งงานแล้วจะติดพู่ห้อยลงมาเสมอชายเสื้อ กางเกงจะสวมแบบคนไทยภาคเหนือหรือสวมโสร่ง
 แบบพม่า ผู้ชายกะเหรี่ยงสะกอจะใช้ผ้าโพกศีรษะซึ่งมีลวดลายปักสีแดง (สุริยา รัตนกุล และสมทรง
 บุรุษพัฒน์, 2538: 9)

เสื้อผ้ากะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะทอเองด้วยมือ การทอผ้า นับเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ดั้งเดิม
 อย่างหนึ่งของกะเหรี่ยง การย้อมสีของผ้าจะใช้วัสดุธรรมชาติ วัสดุที่นำมาใช้ ได้แก่ เปลือกไม้สัก
 ไม้แดง ไม้ประดู่ เป็นต้น ผู้ชายจะเป็นผู้หามาให้จากป่า หรือที่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัย ส่วนต้นไม้ที่
 ใช้ย้อมสีเป็นต้นเล็ก ๆ เช่น ต้นคราม ต้นแสด หรือเงาะป่า การย้อมสีของลายก็จะต้องไปเอาต้นไม้
 ชนิดหนึ่งในป่าซึ่งมีสีอย่างลายก็ เชื่อว่าเวลาไปเอาต้องไม่บอกใครเพราะจะทำให้ย้อมไม่ติด

4) ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อในเรื่องผี วิญญาณ และมีพิธีกรรมที่สำคัญ ๆ กล่าวไว้ดังนี้

4.1 การนับถือผี ผีที่กะเหรี่ยงสะกอนับถือ คือ ผีบ้านผีเรือน (ผีบ้านเป็นผีเจ้าที่
 ที่คอยปกป้องดูแลหมู่บ้าน ผีเรือนเป็นดวงวิญญาณบรรพบุรุษซึ่งคอยปกป้องรักษาบุตรหลาน
 ของตน) ผีประจำไร่หรือผีนา (ซึ่งจะช่วยทำให้ผลผลิตของไร่่นเจริญงอกงาม) และมีความเกรงกลัว
 ผีป่าซึ่งถือว่าเป็นผีร้ายคอยทำลายผู้คนมากกว่าจะคุ้มครองป้องกันภัย ซึ่งจะมีพิธีเลี้ยงผีต่าง ๆ ได้แก่

- พิธีเลี้ยงผีบ้านผีเรือนและผีบรรพบุรุษ การเลี้ยงผีบ้านผีเรือนและผี
 บรรพบุรุษปกติจะทำกันปีละครั้งหลังเกี่ยวข้าวเสร็จ ในการทำพิธีทุกคนในบ้านต้องสำรวมกิริยา
 วาจา คำพูดจะพูดมากไม่ได้ และยังมีข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามอื่น ๆ อีก เช่น ต้องกินข้าวในโคก
 เคียวกันหมด ต้องหุงข้าวห่อเดียว ฯลฯ หรือเมื่อสมาชิกในบ้านมีคนเจ็บป่วยบ่อย และเลี้ยงหมูเลี้ยง
 ไก่ไม่โตก็อาจมีการเลี้ยงผีเรือนและผีบรรพบุรุษอีกได้ โดยจะต้องใช้เหล้าในพิธีรวมทั้งทำ
 ข้าวเหนียวต้ม ต้องเชิญหมอผีมาทำพิธีและเชิญแขกมาร่วมกินข้าวด้วย ซึ่งต่างจากพิธีเลี้ยงผีเรือน
 ตามปกติที่ห้ามคนนอกครอบครัวกินอาหารด้วย (สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2538:
 28-29)

- พิธีเลี้ยงผีน้ำ การเลี้ยงผีน้ำจะเลี้ยงเมื่อมีคนเจ็บป่วยภายในบ้านเท่านั้น เพราะกะเหรี่ยงเชื่อว่าความเจ็บป่วยเกิดจากการที่ผีทำร้าย หรือผีทำให้ขวัญตกใจหนีออกไปจากร่าง จึงทำให้เจ็บป่วย ดังนั้นการเลี้ยงผีจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อขอขมาลาโทษที่ผู้ป่วยทำให้ผีน้ำไม่พอใจ ด้วยเหตุผลบางประการ เช่น ไปปีศาจวะ อูจวาระ หรือไปกล่าวด้อยคำหยาบคายในบริเวณที่ผีน้ำอยู่ (สุจริตลักษณ์ ศีผดุง และสรินยา คำเมือง, 2540: 23)

4.2 พิธีมัดมือปีใหม่ งานมัดมือปีใหม่หรืองานรับขวัญประจำปีของกะเหรี่ยง จัดขึ้นประมาณเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน พิธีมัดมือปีใหม่เป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นฤดูกาลเพาะปลูก หลังจากงานมัดมือปีใหม่ไม่นานชาวกะเหรี่ยงจะเริ่มถางไร่และเตรียมที่นาสำหรับเพาะปลูก (สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2538: 31)

4.3 พิธีแต่งงาน ประเพณีกะเหรี่ยงถือความบริสุทธิ์ทางเพศมาก แม้แต่การแต่งงานก็ให้แต่งงานกับคนเผ่าเดียวกัน ห้ามแต่งงานกับสกุลที่นับถือผีบรรพบุรุษสายเดียวกัน ระบบการแต่งงานที่ชิดหลักหัวเดียวเมียเดียว (สายเมือง วิริยศิริ, 2529: 16) หากหนุ่มสาวได้เสียกันก่อนแต่งงานก็ต้องขอขมาต่อผีเจ้าที่ ซึ่งเป็นผีบ้านและให้มีการขอขมาต่อผู้เฒ่ารวมทั้งหัวหน้าหมู่บ้านและหมอผีด้วย วันต่อมาจึงจะจัดให้มีงานแต่งงานซึ่งจะทำออกเป็นพิธี กะเหรี่ยงหนุ่มสาวที่บริสุทธิ์จะไม่ยอมไปร่วมพิธีด้วยเพราะถือว่าเป็นการผิดประเพณี พิธีแต่งงานโดยทั่วไปของกะเหรี่ยงสะกอและกะเหรี่ยงโปดล้าย ๆ กัน โดยเริ่มด้วยการสู่ขอก่อน เมื่อฝ่ายหญิงเต็มใจก็จะมีการนำไก่เพื่อคัมหรือแคงและเตรียมเหล้าเลี้ยงพวกที่มาสู่ขอ ในวันแต่งงานฝ่ายชายจะจัดขบวนแห่ซึ่งมีการร้องรำทำเพลงเดินไปบ้านเจ้าสาว ทุกคนแต่งกายแบบกะเหรี่ยง เจ้าบ่าวจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่า ๆ ฝ่ายเจ้าสาวจะจัดขบวนที่มีผู้ชายไปรับและนำเข้ามาในบ้าน หลังจากนั้นจะมีพิธีดื่มเหล้า พิธีป้อนข้าว และเจ้าสาวจะเปลี่ยนเครื่องแต่งกายให้เจ้าบ่าวใหม่ หัวหน้าฝ่ายเจ้าบ่าวจะนำของที่เตรียมมาให้ฝ่ายเจ้าสาวเป็นอันเสร็จพิธีที่บ้านเจ้าสาว โดยเจ้าสาวจะยังไม่เปลี่ยนเครื่องแต่งกายชุดขาว สำหรับพิธีที่บ้านเจ้าบ่าวซึ่งจัดในวันรุ่งขึ้นพิธีในวันนี้ดำเนินไปเช่นเดียวกับในวันแรก และเจ้าสาวจะเปลี่ยนไปนุ่งผ้าถุงและสวมเสื้อสำหรับหญิงมีเรือน หลังจากเสร็จพิธีต่าง ๆ แล้วเจ้าสาวจะนอนที่บ้านสามี 1 คืน แล้วจึงกลับไปอยู่บ้านเจ้าสาว (สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพัฒน์, 2538: 30)

4.4 พิธีงานศพ งานศพเป็นงานที่ทุกคนต้องไปร่วมพิธี โดยเฉพาะหนุ่มสาวจะได้มีโอกาสทำความรู้จักสนิทสนมกัน แสดงความรักต่อกัน กะเหรี่ยงสะกอที่มีฐานะดีจะเก็บศพไว้นาน ศพจะถูกบรรจุไว้ในโกศประดับประดาอย่างดีและมีการทำบุญกันอย่างเต็มที่ ถ้าฐานะไม่ดีก็ใช้เสื้อห่มห่อศพ เอาเส้นด้ายดิบพันรอบนำไปฝังหรือเผา (ถ้าผู้ตายเป็นแม่บ้านหรือแม่เรือนจะต้องฆ่าสัตว์เลี้ยงและรื้อบ้านทิ้งหลัง เพราะของเหล่านี้เป็นสมบัติของแม่บ้าน) ในงานศพจะมีการฉีกทำลายเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้สอยของผู้ตายทั้งหมดแล้วนำไปไว้ในป่าช้า ในตอนกลางคืน

พวกหนุ่มสาวจะเดินเป็นแถวเรียงหนึ่งรอบ ๆ ศพพร้อมกับร้องเพลงรำพันถึงผู้ตายและผลัดกันเผาศพ ส่วนกะเหรี่ยงโปจะนำผ้าห่มที่ทอจากฝ้ายมาห่มให้กับผู้ตาย จากนั้นห่อศพด้วยเลื้อรำแพนในตอนกลางวันจะไม่มีพิธีกรรมใด ๆ (สุริยา รัตนกุล และ สมทรง นุรุษพัฒน์, 2538: 33-35)

4.5 การเกิด บ้านที่มีการคลอดลูกถือเป็นจารีตว่าห้ามผู้ชายเข้าไปในตัวบ้านเป็นอันขาด การทำคลอดของกะเหรี่ยงโปมักใช้หมอดำแย เมื่อทารกคลอดและตัดสายสะดือของทารกแล้ว สามีจะห่อสายสะดือและรกในผ้าแล้วใส่ในกระบอกไม้ไผ่นำไปแขวนที่กิ่งไม้ในป่าใกล้หมู่บ้าน เมื่อแรกเกิดขวัญของเด็กจะยังไม่มาอยู่ในร่างกาย พ่อแม่จะต้องทำพิธีร้องเรียกขวัญให้มาอยู่ในตัวเด็ก เมื่อใดที่สะดือของเด็กแห้งก็หมายความว่าขวัญได้เข้ามาอยู่ในตัวเด็กแล้วก็จะมีการผูกข้อมือเด็กทารกนั้นและตั้งชื่อเด็ก (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และ สรินยา คำเมือง, 2540: 30)

5) การประกอบอาชีพ อาชีพหลักของชาวกะเหรี่ยงสะกอ คือ การปลูกข้าวในนาดำแบบขั้นบันไดและในไร่ข้างแบบไร่หมุนเวียน โดยทำไร่ข้างในพื้นที่หนึ่งเพียง 1 ปี แล้วย้ายไปทำที่อื่นเพื่อให้ดินได้ฟื้นตัว จากนั้น 5 ปีจึงจะย้อนกลับมาทำไร่ข้างตรงที่เดิม ทุกคนจะช่วยกันทำงานในไร่ นา โดยทั่วไปกะเหรี่ยงสะกอจะไม่ปลูกฝิ่น บางพื้นที่ปลูกพืช เช่น กาแฟ กะหล่ำปลี มะเขือเทศ อาชีพอื่น ๆ ได้แก่ การหาของป่า การรับจ้าง การทอผ้า งานที่เป็นของผู้หญิงโดยเฉพาะคือการทอผ้าและพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษ งานของผู้ชายจะเป็นการล่าสัตว์ การสร้างบ้าน ชักสาน การเลือกพื้นที่ทำไร่ การติดต่อซื้อขาย การต้อนรับแขก การทำเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ (สุริยา รัตนกุล และ สมทรง นุรุษพัฒน์, 2538: 16)

ชาวกะเหรี่ยงที่มีช้างไว้ในครอบครองมักจะเป็นผู้ที่มีฐานะดี เพราะช้างมีราคาสูงเงินที่ได้จากการขายปศุสัตว์มักถูกนำไปลงทุนซื้อสัตว์ใหม่ รายได้ของชาวกะเหรี่ยงบางครั้งก็ได้มาจากการรับจ้างทำงาน การทำอุตสาหกรรมครัวเรือน (ขจิตกัย นุรุษพัฒน์, 2518: 84)

6) ภาษา ภาษากะเหรี่ยงจัดอยู่ในตระกูลจีน-ทิเบต โดยลักษณะเด่นของภาษากะเหรี่ยงแตกต่างจากภาษาไทย ได้แก่ โครงสร้างพยางค์ เสียงพยัญชนะและสระบางเสียง รวมทั้งวรรณยุกต์ซึ่งในบางท้องถิ่นจะมีลักษณะน้ำเสียงเป็นส่วนประกอบอยู่ด้วย ภาษากะเหรี่ยงสะกอไม่มีพยัญชนะสะกด ด้วยเหตุนี้ เมื่อชาวกะเหรี่ยงเรียนพูดภาษาไทย จะพบว่ามีปัญหาในเรื่องการออกเสียงและการได้อินพยัญชนะของไทย เช่น ในคำว่า กัด กัก กับ เป็นดิน นอกจากภาษากะเหรี่ยงที่ใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว กะเหรี่ยงสะกอส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทยถิ่นเหนือได้ เนื่องจากกะเหรี่ยงสะกอเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าพวกอื่นและได้รับการพัฒนาได้ดีกว่าพวกอื่น (สุริยา รัตนกุล และคณะ, 2529: 2)

7) การกินอาหารของกะเหรี่ยง อาหารในชีวิตประจำวันของชาวกะเหรี่ยง คือ ข้าวกับพริกและเกลือ โดยกะเหรี่ยงนิยมบริโภคอาหารเผ็ด กับข้าวแทบทุกชนิดต้องใส่พริกมีจำนวนของ

กะเหรี่ยงว่า “หวิ โคะ แส โคะ โคะ” ซึ่งแปลว่ายิ่งเผ็ดยิ่งอร่อย (หวิ แปลว่าอร่อย, โคะ แปลว่าเผ็ด, แส แปลว่าเผ็ด, โคะ แปลว่ามาก ๆ) ส่วนพืชผักและเนื้อสัตว์ที่นำมาบริโภคจะขึ้นอยู่กับฤดูกาลเป็นส่วนใหญ่ เพราะส่วนใหญ่จะได้มาจากการผลิตเองและจากธรรมชาติรอบข้าง กะเหรี่ยงจะบริโภคข้าวซึ่งมีเมล็ดอ้วนกลมมีอยู่ 2 ชนิด คือ ชนิดเมล็ดสีขาว และชนิดเมล็ดสีแดงเป็นข้าวที่มีวิตามินสูง เพราะคำกินเอง การหุงข้าวจะหุงแบบไม่แช่น้ำ กับข้าวที่เป็นอาหารหลักของกะเหรี่ยง คือ น้ำพริก และแกง น้ำพริกภาษากะเหรี่ยงเรียกว่า “มีสาโต หรือ หมูพิโต” มีรสเผ็ดจัดและเค็มมาก มีกลิ่นหอม เพราะใบผักหอมชนิดต่าง ๆ ที่ใส่เนยผัดกับผักหนึ่งผัดคั่ว แง ภาษากะเหรี่ยงเรียกว่า “คำซุ” มีหลายประเภทแต่ไม่ว่าประเภทใดจะใส่น้ำพริกแกงที่เรียกว่า “คำอะโต” ซึ่งแปลว่าเครื่องตำในน้ำพริกแกง อาหารผัดกะเหรี่ยงไม่ค่อยนิยมเพราะไม่ชอบกินน้ำมัน กะเหรี่ยงจะนั่งกินข้าวโดยนั่งกันเป็นวงรอบขันโตก ชามกับข้าววางไว้ตรงกลางขันโตก ส่วนข้าวกองไว้โดยรอบกับข้าวนั้น

8) การสันตนาการ ในอดีตเครื่องดนตรีที่ใช้กันในหมู่ชาวกะเหรี่ยง คือ พิณ 6 สาย พิณนี้กำลังสูญหายไปจากสังคมกะเหรี่ยง แม้แต่เพลงพื้นบ้านดั้งเดิมที่เรียกว่า “ทา” ก็กำลังจะสูญหายไปเช่นกัน มีบทเพลงสมัยใหม่ซึ่งใช้ทำนองเพลงสากลที่เรียกว่า “คำ-ชะนุหวิ” มาแทนที่ เพลงสมัยใหม่นี้มีรากฐานมาจากเพลงสวดในคริสต์ศาสนา ชาวกะเหรี่ยงมักร้องเพลงในช่วงเวลาทำงาน เช่น เมื่ออยู่ในไร่ นา ร้องโต้ตอบ ร้องตามกัน หรืออาจร้องเพลงของหนุ่มสาวในตอนกลางคืน ชาวกะเหรี่ยงไม่มีการร้องหมู่เช่นคนไทย การร้องเพลงของกะเหรี่ยงสะกอลเป็นการร้องเพลงที่มีแบบแผน มีการกำหนดชนิดของเพลงว่าเพลงใดควรร้องในงานอะไร เพลงที่ร้องในงานศพจะนำมาร้องเพลงในบ้านไม่ได้ ถ้ามีใครร้องมาโดยบังเอิญต้องมีการเลี้ยงผีได้โทษ สังคมกะเหรี่ยงโดยทั่วไปเป็นสังคมที่อยู่ตามป่าเขาห่างไกลจากเครื่องบันเทิง การพักผ่อนของชาวกะเหรี่ยงจึงอยู่ที่การสนทนาปราศรัยกันตอนกลางคืน เมื่อกลับมาจากที่ทำงานในไร่แล้วจะมีการรวมวงกันเพื่อฟังนิทาน นอกจากนี้หนุ่มสาวที่เป็นโสดจะมีการพบปะเกี้ยวพาราสีกันตอนกลางคืนในบ้านของฝ่ายหญิง ซึ่งจะต้องเป็นหนุ่มสาวที่ชอบพอกันจริง ๆ เท่านั้นไม่มีการล่วงเกินกันโดยเด็ดขาดเพราะถือเป็นการผิดศีล

การร้องเพลงของชาวกะเหรี่ยงสามารถแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ดังนี้

- เพลงงานศพ หรือเพลง “ทา ปลือ” จะเป็นเพลงที่เกี่ยวกับเรื่องผีวิญญาณเรื้ออาลัยผู้ตาย งานศพนับเป็นงานที่สำคัญที่สุดในชีวิตกะเหรี่ยง ทุกคนที่รู้จักจะมากันหมด
- เพลงคนเฒ่าคนแก่ร้องสั่งสอนหนุ่มสาว หรือ เพลง “ทา ชะป๋า” เพลงประเภทนี้อาจนำไปร้องที่อื่นที่ไม่ใช่งานศพก็ได้ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานใช้เส้นด้ายมัดมือผูกขวัญ เนื้อเพลงจะเป็นการสั่งสอนเด็กหนุ่มสาวให้รู้จักระมัดระวังในการกินอยู่ ให้ขยันขันแข็ง ให้ปรึกษาผู้ใหญ่ก่อนที่จะลงมือทำอะไร

- เพลงหนุ่มสาวแสดงความรักความคิดถึงกัน เพลงชนิดนี้เป็นที่นิยมมากมีจำนวนมากกว่าร้อยเพลง ใช้ร้องในโอกาสต่าง ๆ กัน เช่นร้องคนเดียวแก้เหงาเวลาทำงาน

- เพลงเบ็ดเตล็ดที่ใช้ร้องในงานมงคล เนื้อเพลงจะเป็นการสั่งให้มีความสามัคคีกัน เพราะจะทำให้มีพลังและมีความสุข มักใช้ในงานขึ้นบ้านใหม่หรือในงานแต่งงาน เป็นต้น

- เพลงกล่อมเด็ก เนื้อเพลงไม่เป็นเรื่องเป็นราวมาก มีการผสมนิทานเข้าไปด้วย เหมือนบทกล่อมเด็กของไทยบางเพลง สามารถกล่อมได้ทั้งบิดามารดาและญาติ

การฟ้อนรำ ฟ้อนรำ ก็เป็นการสันทนากการอีกประเภทหนึ่งของกะเหรี่ยงที่นิยมทำกันในงานแต่งงานซึ่งผู้ฟ้อนดาบจะเป็นผู้ชายเสมอ (สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพันธ์, 2538: 24)

ภาคสรุป

การท่องเที่ยวเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่อยู่ในรูปของโครงการพัฒนา โดยในทางด้านเศรษฐกิจสามารถทำรายได้จำนวนมหาศาลเข้าสู่ประเทศ โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศและชุมชน หากแต่การท่องเที่ยวมิได้สร้างหรือนำมาแต่ซึ่งรายได้ของชุมชนเท่านั้นยังนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นการปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมที่ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งที่ช่วยเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเร็วขึ้น หมู่บ้านรวมมิตรอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการดำเนินการท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวของหมู่บ้านรวมมิตรเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กลุ่มนักท่องเที่ยวต้องการที่จะเข้ามาศึกษาถึงวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายแตกต่างไปจากสังคมที่ถูกเรียกว่าสังคมเมืองที่มีการพัฒนาแล้ว หากแต่การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมชุมชนที่แตกต่างกันนี้ กลับเป็นสาเหตุให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

โดยในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมชุมชนของหมู่บ้านรวมมิตร อันเป็นผลจากการท่องเที่ยว ซึ่งได้แยกมิติของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอยู่ 2 ประการ คือ

1. วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือน วัฒนธรรมการแต่งกาย และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นประจำวัน
2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมทางภาษา การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ค่านิยมในชีวิตประจำวัน เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับความมีน้ำใจ ค่านิยมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม ค่านิยมเกี่ยวกับการเคารพ

ผู้อาวุโส ศิลปะคนครี กีฬาการเล่น และอาชีพ การที่วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันหรือเอาอย่างกันได้ จากการที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ย้อนนำเอาค่านิยม ความคาดหวัง ความเชื่อ ความต้องการ วิถีชีวิต และความสะดวกสบายที่คุ้นเคยจากบ้านไปยังแหล่งท่องเที่ยวด้วย ซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมชุมชนแทบทั้งสิ้น

เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวในชนบท การพัฒนาความเจริญก็ไปถึงภูมินาณนั้น ๆ อาทิ ระบบสาธารณูปโภค การคมนาคม การมีงานทำ ร้านค้า และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะเป็น การนำความเจริญเข้าสู่ชนบท แต่เมื่อมองด้านวัฒนธรรมชุมชน ภายใต้กระแสของการพัฒนาประเทศที่มุ่งสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและทางวัตถุแล้ว ทำให้จุดมุ่งหมายแห่งการดำเนินชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไป โดยหันมาให้ความสำคัญแก่การสั่งสมในทางเศรษฐกิจและวัตถุมากขึ้น ผู้คนสามารถนำทุก ๆ อย่างออกมาขายได้ เป็นต้นว่า วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตผู้คน สินค้าของที่ระลึก รวมไปถึงผู้หญิงและเด็ก เพียงเพราะต้องการรายได้จากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอยู่มาจะพบว่าแบบอย่างทางวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวมีผลต่อวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นอย่างชัดเจน

จากการศึกษาค้นคว้า ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายและทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมชุมชนหรือวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งเรียกการศึกษานี้ว่าเป็นการศึกษาแนวมานุษยวิทยา โดยในการวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายหลักคือการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ซึ่งเครื่องมือในการตรวจวัดเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ ได้แก่ การสร้างแบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสาร ตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ

นอกจากนี้ การตรวจเอกสารงานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นงาน ก็พบว่าชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเข้ามาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไปตามกระแส ซึ่งแต่ก่อนที่จะมีการดำเนินการท่องเที่ยวหมู่บ้านเหล่านี้คงมีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นเอง หมู่บ้านรวมมิตรก็เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีความเด่นชัดทางด้านวัฒนธรรมชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจึงมีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่เป็นแบบกะเหรี่ยง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการสร้างบ้านเรือน วัฒนธรรมการประกอบอาหาร ระบบเครือญาติ การแต่งกายประจำเผ่า การแต่งงาน การนับถือศาสนาคริสต์ ภาษา ความเชื่อ การไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งหมดล้วนมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนบ้านรวมมิตรเองทั้งสิ้น แต่ปัจจุบันกลับมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาทางมานุษยวิทยาในเชิงเปรียบเทียบวัฒนธรรมชุมชนก่อนมีการดำเนินการท่องเที่ยวและหลังมีการดำเนินการท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยมีความประสงค์

ที่จะทราบว่าหลังจากที่ได้มีการดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในหมู่บ้านรวมมิตรมาเกินกว่าสองทศวรรษแล้ว ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมชุมชนอย่างไร ผลการวิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการออกแบบวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม และพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาหมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ในการศึกษา เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวครั้งนี้ คือหมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

เนื่องจากได้มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หมู่บ้านรวมมิตรมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2518 กิจกรรมที่จัดให้มีในหมู่บ้าน ได้แก่ การขี่ช้าง ล่องเรือ เดินป่า และขายของให้แก่นักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาที่บ้านรวมมิตรได้ทั้งทางเรือและทางรถยนต์ได้โดยสะดวก รวมทั้งรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย จึงทำให้ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนต่อวันมีจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีคนจากภายนอกเข้าไปประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอีกด้วย ซึ่งทำให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยวกับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม โดยมีการนำเอาวิธีการแต่งกาย ภาษา การบริโภค ที่อยู่อาศัย ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ จากสังคมภายนอกเข้ามาสู่ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจมีผลให้วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชาวบ้านรวมมิตรเปลี่ยนแปลงไป

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาและเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ

1. ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ จำนวน 3 คน ได้แก่ พ่อหลวงमाणพ เลิศบรรจงขวัญ ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน นายเสน่ห์ วาลา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และนางสาวสวัสดิกา ด่านพิทักษ์ หัวหน้าสถานีอนามัย เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นไปของหมู่บ้านทั้งหมด การติดต่อกับสังคมภายนอก ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิลำเนาของตนเองและข้อมูลการสำรวจโดยทั่วไป

2. ผู้นำทางศาสนา จำนวน 2 คน ได้แก่ อาจารย์กนิญ เถลิงเกียรติทอง ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของหมู่บ้าน (ศิษยาภิบาล) เป็นที่เคารพนับถือ และนายทอง กาพู ดำรงตำแหน่งรองศิษยาภิบาล เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ

3. ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ได้แก่ คนที่มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไปจำนวน 3 คนคือนายอินตา ตะไย นายอึะแซ แซว และนายประเสริฐ ะรา ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การประกอบอาชีพ และวัฒนธรรมชุมชนในอดีตก่อนมีการดำเนินการท่องเที่ยว

4. แม่บ้าน จำนวน 2 คน ได้แก่ นางพะโด ะรา และนางแอ้ว จันทกา โดยบุคคลเหล่านี้ได้สัมผัสถึงผลกระทบและสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัว ชุมชน ตลอดจนให้ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตประจำวันได้

ตัวแปรและการวัดตัวแปร

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว หมายถึง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมชุมชนบ้านรวมมิตรที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยทำการศึกษาแยกเป็น 2 รูปแบบ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือน วัฒนธรรมการแต่งกาย ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมทางภาษา การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ค่านิยมในชีวิตประจำวัน ศิลปะดนตรี กีฬาการละเล่น และอาชีพ โดยชาวบ้านคือกลไกสำคัญเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเหล่านั้น มีการเรียนรู้สืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่แล้วไม่ว่าจะช้าหรือเร็ว แต่การท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเร่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมให้เกิดเร็วขึ้น

สำหรับการวัดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขาอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวนั้น วัดจากการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพความเป็นอยู่เดิมของชุมชน โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่กำหนดหัวข้อในการสนทนาพูดคุย เพื่อใช้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้ง 2 ด้านที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งในขณะที่สัมภาษณ์สามารถใช้แบบเจาะลึกได้ทันทีเมื่อมีข้อมูลที่น่าสนใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสังเกตการณ์สภาพชีวิตความเป็นอยู่และแบบแผนวัฒนธรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ ด้วยเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์วัฒนธรรมในอดีตตามหลักฐานที่ปรากฏหลงเหลืออยู่ และจากคำบอกเล่าของชาวบ้านผู้สูงอายุ เพื่อเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมใน

สภาพปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยนำข้อมูลที่ได้มาเขียนในเชิงพรรณนา
วิพากษ์วิจารณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้วิจัยภาคสนามโดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการสำรวจโดยตรงจากผู้ให้ข้อมูล ซึ่งมีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ คือ การสัมภาษณ์ การสังเกต เป็นวิธีการหลัก หลังจากที่กำหนดกรอบแนวคิดไว้อย่างชัดเจนและเลือกชุมชนที่ศึกษาไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

การสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่สัมภาษณ์ไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อใช้สัมภาษณ์ชาวเขาในการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในชุมชน และหากมีประเด็นใดที่สงสัยหรือน่าสนใจจึงทำการศึกษาข้อมูลในระดับลึกต่อไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การสังเกต ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant) เป็นการสังเกตอยู่นอกกระบวนการ กระทำตนเป็นเพียงผู้ดู ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการนี้โดยกระบวนการสามขั้นตอน คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก โดยในกระบวนการสังเกตกับการสัมภาษณ์บางครั้งผู้วิจัยต้องใช้ร่วมกัน เพราะขณะสัมภาษณ์สามารถสังเกตปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมบางอย่างไปด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยได้บันทึกเทปและบันทึกภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วย เพื่อนำมาตีความหรือพิจารณารายละเอียดของเหตุการณ์ต่าง ๆ อีกครั้งหนึ่งในภายหลัง

อุปกรณ์ที่นำมาประกอบในการสัมภาษณ์และการสังเกต คือ แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเพื่อบันทึกการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นการบันทึกข้อมูลที่ได้อจากการพูดสนทนาแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านในภาคสนามตามประเด็น รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและยังใช้บันทึกข้อมูลจากการสังเกตด้วยตนเอง

การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ พุทธศุข ดังนั้นข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงได้ทำการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่ง

ต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำการตรวจสอบร่วมกับการสังเกตการณ์ และจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย ถ้าได้ข้อมูลที่ตรงกันถือว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้ ส่วนการตรวจสอบด้านข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน. โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่างน้อย 3 คนที่พูดในประเด็นเดียวกันต้องได้ข้อมูลที่เหมือนกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากที่สุด หากไม่เหมือนกันต้องทำการสัมภาษณ์ใหม่ และในระหว่างการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยยังได้ปรึกษาผู้รู้ และอาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ ทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจนแน่ใจว่าข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมชุมชนชาวเขาอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนได้

แบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา (anthropological methods) อันเป็นการวิจัยที่เน้นเชิงคุณภาพเป็นหลัก

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะประกอบกัน คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (document data) และการศึกษาภาคสนาม (field work) โดยผู้วิจัย ซึ่งได้แก่ การสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยสร้างกรอบแนวคิดของการวัดตัวแปรตามที่ระบุมาข้างต้น เพื่อใช้อธิบายถึงสภาพทั่วไปทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านรวมมิตร รวมทั้งการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์พูดคุยของผู้วิจัย โดยนำมาประกอบการวิเคราะห์

การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย กำหนดเวลาในการเก็บข้อมูล คือ ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2547 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2547

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย และทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของ

ข้อมูลว่าครอบคลุม โดยการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ คือมีการแยกหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นในการศึกษาเพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ และหลังจากที่ได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่เก็บได้แล้ว ผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนา เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมชุมชนระหว่างวัฒนธรรม ในปัจจุบันและวัฒนธรรมในอดีตก่อนดำเนินการท่องเที่ยว พร้อมทั้งทำการสรุปโดยใช้กรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้

ระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2548 รวมระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้ 13 เดือน

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาหมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะของชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยและศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม 2 รูปแบบคือ 1) วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือน วัฒนธรรมการแต่งกาย และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นประจำวัน 2) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมทางภาษา การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ค่านิยมในชีวิตประจำวัน ศิลปะดนตรี กีฬาการละเล่น และอาชีพ โดยสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน รวมทั้งการสังเกตและศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอผลการวิจัยได้นำเสนอเป็นข้อมูลเชิงบรรยายตามหัวข้อ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านรวมมิตร

ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านรวมมิตร

1.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านมาณพ เลิศบรรจงขวัญ (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) พบว่า บ้านรวมมิตรนั้น แต่เดิมชื่อ “บ้านอ้ายอู” หรือ “บ้านแม่กกเหนือ” เป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านห้วยทรายขาว ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านชาวไทภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งเรียกตนเองว่าปกาเกอญอ แปลว่า ผู้รักความสงบ มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2470 มี 3 ครัวเรือน คือ

1. ครัวเรือนนายอ้ายอู มะโนรักษ์
2. ครัวเรือนนายคำ มะโนรักษ์
3. ครัวเรือนนายคำจันทร์ มะโนรักษ์

ต่อมาได้มีญาติพี่น้องนายอ้ายอู มะโนรักษ์มาเพิ่มอีก 5 ครัวเรือน

ปีพ.ศ. 2475 ได้มีชาวกะเหรี่ยงหลายจังหวัดในภาคเหนือ อาทิ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอนได้อพยพเข้ามาเพิ่มจำนวนเรื่อย ๆ ทำให้เนื้อที่หมู่บ้านไม่เพียงพอต่อการทำไร่และที่อยู่อาศัย จึงอพยพลงมาตามแม่น้ำกกซึ่งห่างจากที่ตั้งหมู่บ้านเดิมประมาณ 1.6 กิโลเมตร

ปีพ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2512 ประชากรในหมู่บ้านได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว และในปี พ.ศ. 2512 ได้มีเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามากันเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ชาวบ้านบางส่วนกลัวว่าอนาคตถูกหลานจะไม่มีที่ทำกิน จึงได้อพยพไปอยู่ที่อื่น

ปีพ.ศ. 2513 ได้แยกหมู่บ้านและเปลี่ยนชื่อจาก “บ้านอ้ายอู” เป็น “บ้านรวมมิตร” โดยมีนายฉวิล กติกา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก

ปัจจุบันบ้านรวมมิตร หรือบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร เป็นหมู่บ้านที่มีชนกลุ่มต่าง ๆ อาศัยรวมกันมากที่สุดหมู่บ้านหนึ่ง ได้แก่ กะเหรี่ยง อีเก้อ มูเซอ เย้า ม้ง โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 85 เป็นชาวกะเหรี่ยง และอีกร้อยละ 15 เป็นชนเผ่าต่าง ๆ ที่กระจายอยู่ในหมู่บ้านบริวาร

ภาพ 1 แสดงป้ายทางเข้าหมู่บ้าน

1.2 ลักษณะทางกายภาพ

สถานที่ตั้ง หมู่บ้านรวมมิตรเป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขา ตั้งอยู่ในเขตตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด 2,472 ไร่ แยกเป็นพื้นที่การเกษตร 816 ไร่ ที่อยู่อาศัย 180 ไร่ พื้นที่ป่า 1,476 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขาซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดอยบ่อ มีแม่น้ำกกและลำห้วยหลายสายไหลผ่าน ปัจจุบันบ้านรวมมิตรมีจำนวนครัวเรือน 310 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 2,058 คน เป็นชาย 1,033 คน และเป็นหญิง 1,025 คน

บ้านรวมมิตรมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติด บ้านห้วยแม่ซ้าย หมู่ที่ 11 ตำบลแม่ยาว

ทิศใต้ ติด แม่น้ำกก

ทิศตะวันออก ติด บ้านห้วยทรายขาว หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ยาว

ทิศตะวันตก ติด บ้านแคววัวคำ หมู่ที่ 12 ตำบลแม่ยาว

เส้นทางคมนาคม และการติดต่อกับภายนอก

การเดินทางไปบ้านรวมมิตรสามารถใช้ได้ 2 เส้นทางคือ ทางรถยนต์ และทางเรือ

1. ทางรถยนต์ สามารถเข้าถึงได้หลายเส้นทาง แต่เส้นทางที่นิยมได้แก่

1.1 เส้นทางจากอำเภอเมือง-ตำบลริมกก-อบต.แม่ยาว-บ้านรวมมิตร รวมระยะทางประมาณ 19 กิโลเมตร

1.2 เส้นทางจากอำเภอเมือง-ตำบลดอยฮาง-ผ่านด่านหน้าเรือนจำกลาง จังหวัดจังหวัดเชียงราย-บ้านรวมมิตร รวมระยะทางประมาณ 19 กิโลเมตร

2. ทางเรือ

2.1 ขึ้นเรือที่ท่าเรือเชียงรายเชิงสะพานแม่ฟ้าหลวง ล่องเรือขึ้นไปทางจังหวัดเชียงใหม่ ใช้เวลาประมาณ 40 นาที ค่าเช่าเรือเหมาลำละ 500 บาท

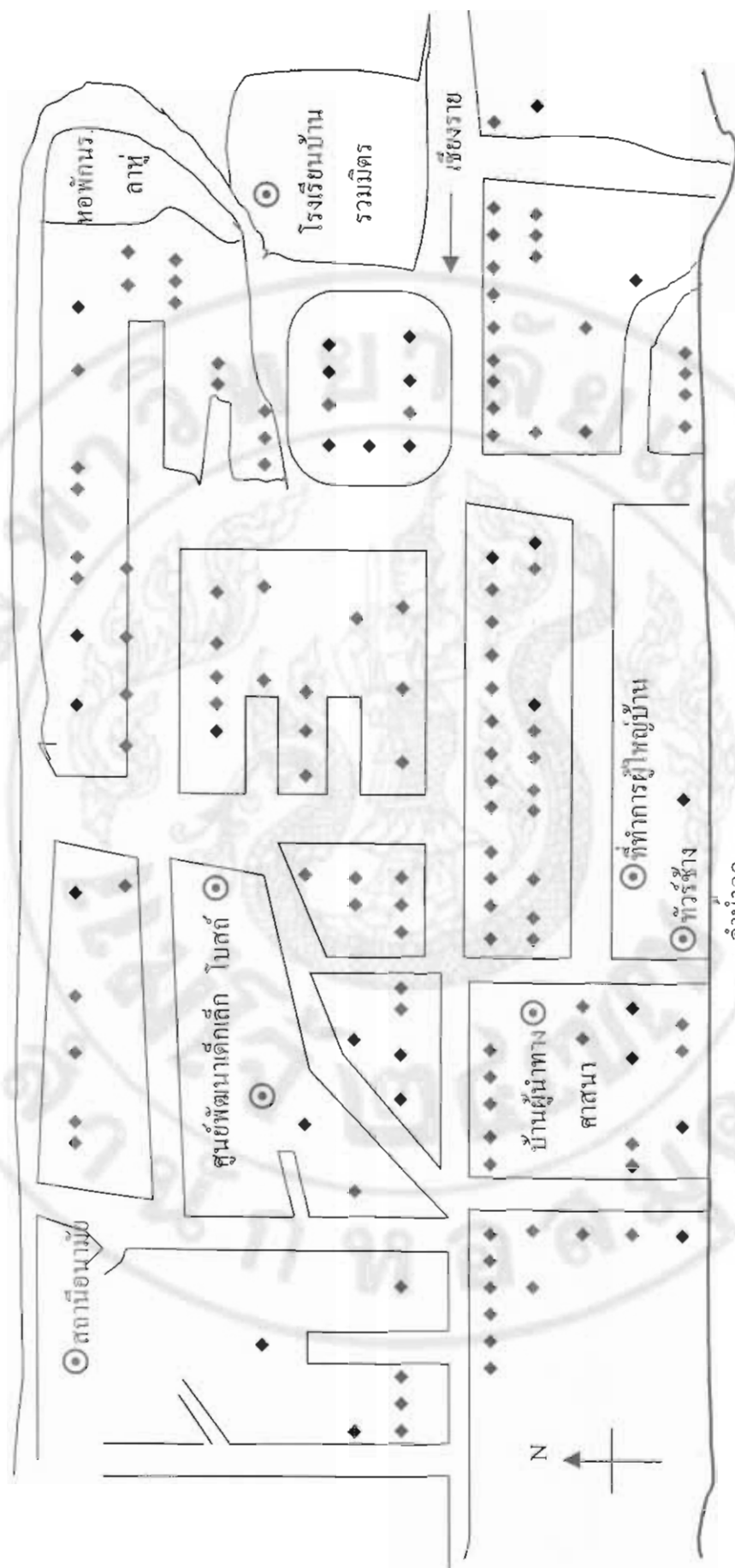
2.2 ขึ้นเรือที่ท่าเรือท่าดอน จังหวัดเชียงใหม่ ล่องเรือลงมา โดยใช้เวลาประมาณ 5 ชั่วโมง

เส้นทางคมนาคมทั้งทางรถยนต์และทางเรือมีความสะดวกกับนักท่องเที่ยวสามารถใช้เดินทางได้ตลอดปี โดยถนนตามเส้นทางขึ้นไปทางหมู่บ้านเป็นถนนลาดยางและถนนในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนกรวด มีโทรศัพท์จานดาวเทียม 2 แห่ง คือที่บริเวณที่ปางช้างและอีกแห่งหนึ่งอยู่

ข้างทางที่ก่อนจะถึงปางช้างบริเวณร้านขายกล้วยเดี่ยว โทรศัพท์มือถือไม่สามารถรับสัญญาณได้นับตั้งแต่เดินทางผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวจนถึงบริเวณหมู่บ้านรวมมิตร

แผนที่ 1 แผนที่ต้งตำบลแม่ยาว

แผนที่ ๒ แผนที่หมู่บ้านรวมมิตร หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ลำน้ำกก

1.3 ทรัพยากรทางสังคม

โรงเรียน โรงเรียนบ้านรวมมิตรได้รับการก่อตั้งจากทางราชการเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2522 ปัจจุบันหมู่บ้านรวมมิตรมีโรงเรียนรวม 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านรวมมิตร 1 แห่ง เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และสาขาห้องเรียนจะต้อเบอซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านจะต้อ 1 แห่ง เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 - ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แสดงจำนวนนักเรียนในปี พ.ศ. 2546 ไว้ในตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนนักเรียนหมู่บ้านรวมมิตรและสาขาห้องเรียนจะต้อเบอประจำปี 2546

ชั้น	โรงเรียนบ้านรวมมิตร			สาขาห้องเรียนจะต้อ			รวมทั้งสิ้น		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
อ. 1	4	7	11	15	16	21	19	13	32
อ. 2	16	8	24	-	-	-	16	8	24
ป. 1	23	22	45	8	3	11	31	25	56
ป. 2	30	25	55	-	-	-	30	25	55
ป. 3	41	38	79	-	-	-	41	38	79
ป. 4	24	29	53	-	-	-	24	29	53
ป. 5	27	35	62	-	-	-	27	35	62
ป. 6	28	12	40	-	-	-	28	12	40
รวม	193	177	370	23	9	32	216	186	402

ที่มา: เอกสาร โรงเรียนบ้านรวมมิตร พ.ศ. 2546

การที่บ้านรวมมิตรถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมปีละหลายแสนคน ทำให้โรงเรียนบ้านรวมมิตรได้มีการเปิดสอนโครงการ Junior guide ขึ้นมาให้กับนักเรียนที่สนใจในภาษาอังกฤษและถือเป็นการสร้างความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น รวมถึงการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ และนอกจากการศึกษาค้นคว้าแล้ว พบว่าการศึกษานอกโรงเรียนก็เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนในหมู่บ้านรวมมิตรด้วย เพราะมีชาวบ้านหลายคนที่ไม่เรียนที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนในวันเสาร์-อาทิตย์ โดยเฉพาะชาวบ้านที่ประกอบอาชีพการท่องเที่ยวจะให้ความสนใจในการเรียนภาษาอังกฤษมาก เพื่อนำมาใช้ประกอบอาชีพ

ภาพ 2 โรงเรียนบ้านรวมมิตร

โบสถ์ ในระยะแรกของการก่อตั้งหมู่บ้านซึ่งสมาชิกทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์ยังไม่ได้มีการก่อสร้างโบสถ์ขึ้นมา จึงเป็นการนมัสการพระเจ้าในบ้านของสมาชิกโดยจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามบ้านแต่ละหลัง ต่อมาเมื่อมีสมาชิกในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้นจึงได้เริ่มที่จะก่อสร้างโบสถ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2501 แต่ยังมีลักษณะที่ไม่มั่นคงถาวร เป็นการสร้างโบสถ์ชั่วคราวขึ้น ซึ่งสร้างด้วยไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยหญ้าคา และมีการสร้างโบสถ์ขึ้นอีกหลายครั้ง จนถึงในปี พ.ศ. 2506 จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้านรวมมิตรมีสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมกันทั้งคนในชุมชนและ

คนในหมู่บ้านบริวาร โดยที่ตั้งของโบสถ์อยู่บริเวณกลางหมู่บ้านเป็นเรือนขนาดกลางหลังคามุงกระเบื้อง ผนังเป็นคอนกรีต ด้านในโบสถ์มีที่นั่งเป็นโต๊ะยาวเรียงกันสามารถจุคนได้พอสมควรแต่ไม่หมดทั้งหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการเข้าโบสถ์หลายรอบโดยแยกเป็นกลุ่ม ๆ โดยกลุ่มของสตรีในชุมชนเข้าโบสถ์ ในช่วงเวลา 9.00-10.30 น. ต่อด้วยช่วงเวลา 10.30-12.30 น. เป็นช่วงเวลาของสมาชิกทั่วไปในชุมชน และในช่วงเวลา 13.30-15.00 น. เป็นกลุ่มของอนุชน (เด็กและเยาวชน) ด้านหน้ามีเวทียกสูง โดยมีอาจารย์กัญ เกลิมเกลี่ยมทอง หรือที่เรียกว่าดำรงตำแหน่ง “ศิษยาภิบาล” เป็นผู้ทำพิธีต่าง ๆ โบสถ์เป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีร่วมกันสวดมนต์เพื่อระลึกถึงคำสอนของพระเจ้า และเมื่อจบพิธีจะมีการประชุมแจ้งข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้รับทราบ โดยชาวบ้านรวมมิตรจะมีการเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์

สำหรับศาสนาที่นับถือนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปแตสแตนท์ เนื่องจากแต่เดิมการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งหลักปักฐานที่หมู่บ้านรวมมิตร เริ่มต้นมาจากครอบครัวที่ได้รับการแนะนำให้ความช่วยเหลือจากคณะผู้เผยแผ่ศาสนาคริสต์ ทำให้พื้นฐานของคนในหมู่บ้านทุกหลังคาเรือนที่มาสสร้างบ้านเรือนนับถือศาสนาคริสต์ รวมไปถึงผู้ที่ได้เริ่มตามมาสร้างบ้านเรือนในภายหลังด้วย ลักษณะของการดำเนินชีวิตจึงเป็นไปภายใต้กฎระเบียบข้อปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ แม้แต่ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงยังมีลักษณะของการผสมผสานระหว่างประเพณีคริสต์กับประเพณีวัฒนธรรมกะเหรี่ยง หากแต่หลักปฏิบัติจะยึดเอาหลักคำสอนหลักปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาคริสต์เป็นสำคัญ

ภาพ 3 โบสถ์ประจำหมู่บ้าน

กองทุนธนาคารข้าว ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่ขาดแคลนข้าว มีการให้กู้ยืมข้าว คิดดอกเบี้ยเป็นข้าว 1 ถัง ต่อข้าวที่ยืมไป 10 ถัง ทั้งนี้ข้าวในธนาคารข้าวจะได้มาจากการที่ชาวบ้านเก็บข้าวได้ เช่นถ้าได้ข้าว 10 ถังต้องเข้าธนาคารข้าว 1 ถัง หรือได้ข้าว 100 ถัง ต้องเข้าธนาคารข้าว 10 ถัง ส่วนข้าวที่เหลือจากการให้กู้ก็จะมีกำไรนำออกมาขายเพื่อนำเงินเข้ากองทุน

ภาพ 4 ธนาคารข้าว

สถานีอนามัยจากการสัมภาษณ์ นางสาวสวัสดิกา คำนพิทักษ์ หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านรวมมิตร (29 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้มีการจัดตั้งสถานอนามัยบ้านรวมมิตรขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยมีพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบคือหมู่บ้านรวมมิตรซึ่งประกอบไปด้วย บ้านรวมมิตร บ้านจะต้อ บ้านจะทอ บ้านโป่งผา และบ้านดอยบ่อ มีการประสานงานกันระหว่างเจ้าหน้าที่อนามัยกับอาสาสมัครหมู่บ้านในการทำหน้าที่ส่งเสริมและป้องกันโรค โดยมีการประกาศเสียงตามสายหรือบอกในการประชุมของหมู่บ้านว่าช่วงไหนจะมีการฉีดวัคซีน ซึ่งชาวบ้านรวมมิตรส่วนใหญ่จะเดินทางไปรักษากับเจ้าหน้าที่อนามัยบ้านรวมมิตร หากเป็นหนักจึงจะมีการส่งต่อไปยังโรงพยาบาลเชิงราชประชานุเคราะห์

ภาพ 5 สถานีอนามัยบ้านรวมมิตร

1.4 ลักษณะการเมืองการปกครอง

หมู่บ้านรวมมิตรมีสถานภาพเป็นหมู่บ้านหลัก หมู่ที่ 2 อยู่ในความรับผิดชอบของตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย หมู่บ้านรวมมิตรได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหมู่บ้านหลักเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2522 มีนายถวิล กติกา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก และมีนายมาณพ เกียรธรรจงขวัญ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ซึ่งรับผิดชอบดูแลการงานต่าง ๆ ในชุมชนเป็นตัวแทนของชุมชนในการติดต่อประสานงานกับทางราชการ และหาวิธีการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ต่างคนต่างชาติพันธุ์กันให้อยู่อย่างมีความสุข แต่เนื่องจากศูนย์กลางของชุมชนจะอยู่ที่หมู่บ้านรวมมิตร ดังนั้นในการควบคุมดูแลกลุ่มบ้านบริวารก็จะทำโดยแต่งตั้งผู้นำในกลุ่มบ้านเหล่านั้นและให้มีฐานะเป็นหัวหน้าหมู่บ้านคอยดูแลกลุ่มบ้านของตน นอกจากลักษณะการปกครองแบบทางการแล้ว ในชุมชนยังได้จัดตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบในงานของชุมชนที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของคณะกรรมการหมู่บ้านได้ เช่น คณะธรรมกิจที่คอยดูแลในเรื่องกิจกรรมทางศาสนา โดยมีผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่เรียกว่าศิษยาภิบาลเป็นหัวหน้าคณะ คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน กลุ่มแม่บ้านทอผ้า ซึ่งคณะกรรมการเหล่านี้ต่างก็ปฏิบัติงานในส่วนที่ตนเองต้องรับผิดชอบ แต่ก็จะมีมีการปรึกษากับผู้นำคนอื่น ๆ และชาวบ้าน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเห็นชอบกับทุกฝ่าย

สำหรับลักษณะทางการเมืองในชุมชนยังมองเห็นไม่เด่นชัดนัก เพราะส่วนใหญ่ศูนย์กลางการควบคุมงานต่าง ๆ อยู่ที่หมู่บ้านรวมมิตร ดังนั้นเวลาที่มีการลงสมัครเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ถึงแม้จะมีตัวแทนจากกลุ่มบ้านบริวารมาลงสมัครแข่งขันด้วย แต่จำนวนประชากรกะเหรี่ยงมีมากกว่าชนเผ่าอื่น จึงทำให้ได้ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านรวมมิตร การแข่งขันจึงดูเหมือนน้อยมาก

ปัจจุบันหมู่บ้านรวมมิตรประกอบด้วยหมู่บ้านบริวาร 7 บ้าน คือ บ้านโป่งผาพัฒนา จำนวน 39 ครัวเรือน บ้านจะทอ จำนวน 22 ครัวเรือน บ้านจะต้อเบอ จำนวน 48 ครัวเรือน บ้านคอยบ่อ1 จำนวน 6 ครัวเรือน บ้านคอยบ่อ2 จำนวน 12 ครัวเรือน บ้านจะพู จำนวน 11 ครัวเรือน และบ้านรวมมิตร จำนวน 172 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 310 ครัวเรือน ซึ่งหมู่บ้านรวมมิตรมีการแต่งตั้งผู้นำในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ผู้นำด้านการปกครอง

1. นายมาลพ เลิศบรรจงขวัญ	ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายเสน่ห์ วาลา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายอุทัย พงเสด	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

ผู้นำฝ่ายป้องกัน

1. นายถอแฮ อาเมะ
2. นายทองดี อาเมะ

ด้านพัฒนา(อบค.)

1. นายกิตติชัย คำรงกิจบุญชร
2. นายกำพล เถลิ้มเถิมทอง

ประธานแม่บ้าน

1. นางจารุวรรณ วังกวี	ประธาน
2. นางอัมพร ไชหมื่น	(รองประธาน)

ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.)

1. นายทอง กาพู	ประธาน
2. นายอัสสะ แซ่หว่ง	(รองประธาน)

ประธานเยาวชน

1. นายฤทธิ์เดช ชุมวร	ประธาน
2. นายอมรินทร์ คำรงกิจบุญชร	(รองประธาน)

ผู้นำทางศาสนา

1. นายกินุ เฉลิมเลี่ยมทอง (ศิษยาภิบาล)
2. นายทอง กาพ (รองศิษยาภิบาล)

ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา

1) การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุคือวัฒนธรรมที่จับต้องได้ สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งวัฒนธรรมในที่นี้ก็คือวิถีชีวิตของชุมชน ถึงของเครื่องใช้ที่จะบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์

1.1 การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแต่งกายของชุมชนชาวเขา

การแต่งกายถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่จะเป็นการบ่งชี้ถึงวิถีการดำเนินชีวิตความเชื่อ ดังนั้นลักษณะการแต่งกายของแต่ละกลุ่มคน แต่ละชาติพันธุ์ย่อมมีความแตกต่างกัน ชาวเขาแต่ละเผ่าก็ย่อมมีชุดประจำเผ่าของตน กระเหรี่ยงก็เป็นอีกกลุ่มชนหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ในการแต่งกายประจำเผ่าเช่นกัน

ลักษณะของการแต่งกายของชายหญิงชาวกระเหรี่ยงในบ้านรวมมิตรนั้น พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากการแต่งกายของชาวกระเหรี่ยงในอดีต จากการสัมภาษณ์นายทอง กาพ ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน และรองศิษยาภิบาล (25 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้เล่าว่าแต่เดิมชาวบ้านจะมีการใส่ชุดประจำเผ่า เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาชาวบ้านได้มีการเลียนแบบวัฒนธรรมการแต่งกายที่น่าสมัยของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นที่นิยมของเด็กรุ่นใหม่เนื่องจากมีราคาถูก ใส่แล้วรู้สึกกลมกลืนเมื่อต้องเข้าไปทำธุระในเมือง ทั้งนี้ลักษณะที่คิดแบบออกไปอย่างเห็นได้ชัดคือมีการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มมากกว่าจะเป็นตัดเย็บทอขึ้นมาในครัวเรือน ส่วนหนึ่งด้วยเพราะเหตุผลสำคัญ ๆ ทางเศรษฐกิจ กล่าวคือในกระบวนการผลิตเสื้อผ้ากระเหรี่ยงไม่ว่าจะเป็นของผู้ชายหรือผู้หญิง จำเป็นที่จะต้องใช้เงินในการซื้ออุปกรณ์การผลิตค่อนข้างสูง ซึ่งสำหรับเสื้อผ้าชายใช้งบในการซื้ออุปกรณ์ประมาณตัวละ 1,000 บาท สำหรับเสื้อผ้าหญิงใช้งบประมาณในการซื้ออุปกรณ์ประมาณตัวละ 2,500 บาท อีกทั้งการตัดเย็บเพื่อให้ได้ชุดมาหนึ่งชุดนั้นต้องใช้เวลานานพอสมควร

ทั้งนี้ชาวกะเหรี่ยงในอดีตมีการผลิตเปลี่ยนเสื้อผ้าไม่บ่อยมาก ส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงมีชุดเสื้อผ้าในปริมาณที่น้อยคือคนละ 2-3 ตัว และจะสวมเสื้อผ้าชุดนั้นไปจนโต หรือเสื้อผ้ามีขนาดเด็กเกินกว่าที่จะใส่ได้ รวมไปถึงเสื้อผ้าเกิดการชำรุดไม่สามารถที่จะซ่อมแซมใ้ใช้ต่อไป จึงมีการทอผ้าเพื่อนำมาเย็บตัดชุดใหม่ ความจำเป็นที่จะต้องใช้เสื้อผ้ามีมากยิ่งขึ้น มีการติดต่อกับบุคคลภายนอกชุมชนมากขึ้น ส่งผลให้จำนวนเสื้อผ้าที่จะต้องมีการครอบครองต้องมากขึ้นตามมา เมื่อจำเป็นที่จะต้องมีการผลิตในปริมาณที่มากขึ้นกว่าเดิมในอดีต การได้มาของเสื้อผ้าที่แต่เดิมเป็นการได้มาจากการผลิตในครัวเรือนก็เปลี่ยนไปด้วยเหตุผลของการได้มาคือราคาของเสื้อผ้าที่มีมูลค่าสูงและในการได้มาของเสื้อผ้าแต่ละชิ้นแต่ละตัวต้องใช้เวลาในการผลิตค่อนข้างนานและยุ่งยากทั้งในขั้นตอนการปั่นฝ้าย ย้อมสี ทอผ้า

ภาพ 6 ชุดแต่งกายประจำเผ่าของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงแบบดั้งเดิม

การแต่งกายของกะเหรี่ยงในปัจจุบันสามารถแยกออกเป็นหลายรูปแบบได้ดังนี้

- การแต่งกายในชีวิตประจำวัน

ผู้ชาย ในชีวิตประจำวันในปัจจุบันของบ้านรวมมิตร จากการสังเกตโดยทั่วไปผู้ชายจะนิยมสวมเสื้อยืดเสื้อเชิ้ตตามแบบคนพื้นราบ สีสรรแตกต่างกันออกไปตามความสะดวก และสวมกางเกงผ้าขาวสีกออกโทนมืด ได้แก่ สีดำ และสีน้ำเงิน รวมทั้งการสวมกางเกงยีนส์

นอกจากนี้ในกลุ่มผู้ชายวัยทำงานขึ้นไปนิยมสวมเสื้อกะเหรี่ยงเฉพาะท้องถิ่นบนส่วนท้องถิ่นจะได้ตามความสะดวก เช่น ท่อนบนสวมเสื้อกะเหรี่ยงแบบเก่า ท่อนล่างสวมกางเกงขาสั้น กางเกงยีนส์ หรือกางเกงสะดอ บางครั้งก็เป็นการแต่งกายแบบชุดธรรมดาทั้งชุด เช่น การใส่เสื้อยืด กางเกงขาสั้น โดยชุดแต่งกายเหล่านี้ได้มีการซื้อเสื้อสำเร็จรูปมาจากห้างร้านในตัวเมืองเชียงราย มีทั้งแบบที่เป็นเสื้อเชิ้ตและเสื้อยืด การสวมใส่จะได้ในลักษณะที่เป็นชุดลำลองหรือใส่ไปทำไร่นา โดยจะใส่พร้อมกับกางเกงขาสั้นหรือการเกงขาขาวแล้วแต่โอกาสและกิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน ซึ่งในการแต่งกายของชาวบ้านรวมมิตรบ่อยครั้งเห็นว่าผู้ชายส่วนใหญ่สวมเสื้อกะเหรี่ยงพร้อมกับการใส่กางเกงขาสั้น ถือว่าเป็นการแต่งกายครึ่งท่อนของชาวกะเหรี่ยง ทั้งนี้การแต่งกายของชายชาวกะเหรี่ยงที่ยังคงใส่เสื้อกะเหรี่ยงนั้นพบว่าเสื้อยังคงมีสีสันแบบเดิม โดยผู้ชายนิยมใส่เสื้อทอมือที่ย้อมสีแดงแต่มีขนาดที่สั้นลงไปจากแต่ก่อน ทั้งนี้เสื้อสีแดงล้วนจะมีความหมายว่าเป็นชายโสดยังไม่มีครอบครัว แต่ถ้าเป็นผู้ชายที่มีครอบครัวแล้วจะใส่เสื้อสีแดงที่มีลวดลาย เช่น สีแดงคาดขาว หรือสีแดงคาดดำ เป็นต้น

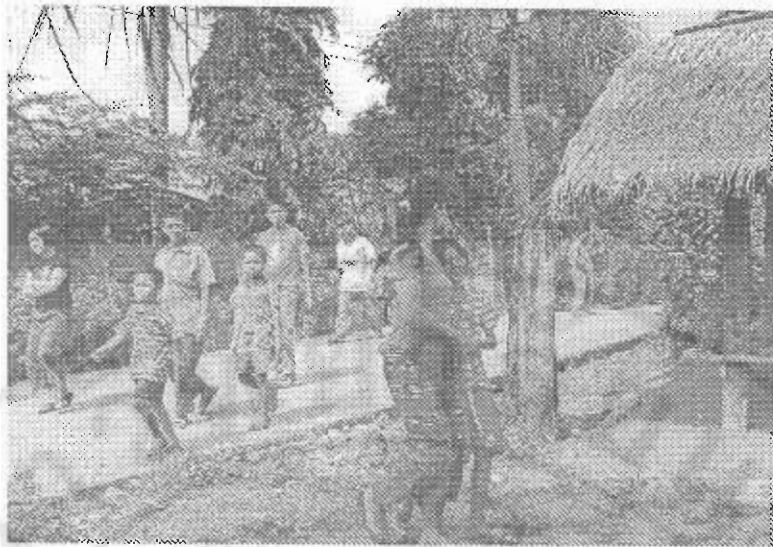
ส่วนกางเกงกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิมจะมีรูปทรงลักษณะคล้ายกับกางเกงสะดอ มีทั้งสั้นและยาว ถ้าสั้นก็จะสั้นประมาณเข่า ถ้ายาวก็จะยาวถึงข้อเท้าแล้วแต่คนทอ แต่ในปัจจุบันนี้ไม่มีปรากฏให้เห็นในหมู่บ้านแล้ว เนื่องจากต้องยุ่งยากในการทอ นายเสน่ห์ วาภา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “กางเกงกะเหรี่ยงมทบจะหาซื้อไม่ได้ในสมัยนี้ เพราะปัจจุบันนี้จะใส่กางเกงอะไรก็สามารถหาได้ การซื้อสำเร็จมาสะดวกกว่า ถูกกว่า และไม่ต้องเสียเวลาทอ อย่างเช่นกางเกงสะดอที่ซื้อมาก็ราคาตัวละ 50 บาทเท่านั้น”

ผู้ใหญ่บ้านมานพ เลิศบรรจงขวัญ (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) ได้แสดงความคิดเห็นว่า “การที่ชาวบ้านเปลี่ยนจากชุดกะเหรี่ยงมาใช้ชุดสำเร็จรูปอย่างคนพื้นราบหรือนักท่องเที่ยวเพราะมีความสะดวกสบาย เสื้อราคาเพียงตัวละ 40-50 บาท ชาวบ้านจึงซื้อมาใส่ แต่ถ้าต้องทอเองเสื้อหนึ่งตัวใช้เวลาตั้งหลายวัน ต้นทุนก็สูง และยุ่งยาก เวลาซักก็จะแห้งใช้เวลานาน เพราะผ้าเนื้อหนา เลยอาศัยความสะดวกสบายโดยการซื้อเสื้อผ้าในเมืองมาใส่”

ผู้หญิง ในอดีตก่อนมีการท่องเที่ยวเข้ามา หญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานจะใส่ชุดทอมือสีขาว ทรงกระสอบ แขนกุด คอแหลม ไม่มีปก ความยาวประมาณครึ่งหน้าแข้ง และผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะเปลี่ยนจากใส่ชุดยาวสีขาวมาใส่เสื้อทอสีดำหรือสีน้ำเงิน ด้วยยาวถึงบริเวณเอว ชายเสื้อนิยมปักด้วยไหมพรมมีลวดลาย มีการใช้ลูกเดี๋ยแห่งชนิดมีมดเล็กเกาะมาเย็บประกอบเป็นลวดลายที่สวยงาม ส่วนผ้าถุงก็ทอด้วยมือสีแสดสด แต่ในชีวิตประจำวันปัจจุบันจะเห็นได้ว่าผู้หญิงในหมู่บ้านรวมมีตรนิยมนวมเสื้อผ้าตามแบบคนพื้นราบเช่นเดียวกับฝ่ายชายนิยมนวมเสื้อยืด กางเกงวอร์ม กางเกงยีนส์ กางเกงห้าส่วนตามสมัยนิยมแล้วแต่ความต้องการ แต่ในกลุ่มของคนวัยกลางคนจนถึงวัยชรายังใส่เสื้อกะเหรี่ยงกับผ้าถุงอยู่ สอบถามได้ความว่าเนื่องจากเคยใส่มาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้วเป็นความเคยชิน แต่ก็พบว่ามีส่วนที่เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดก็คือไม่ค่อยมีการปักผ้าบนศรีษะเหมือนชุดกะเหรี่ยงดั้งเดิมให้เห็น จะพบได้ในกรณีที่มีงานประเพณีสำคัญเท่านั้น ได้แก่ ประเพณีดำหัวช้างที่จัดร่วมกับทางราชการ ซึ่งนางแอ้ว จันทกา สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้า (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) กล่าวว่า “ชาวบ้านไม่นิยมใช้ผ้าโพกหัวกันเพราะว่ามันร้อน จะมีก็แต่คนสูงอายุบางคนเท่านั้นที่ยังใช้อยู่ในบางครั้ง”

ผู้หญิงวัยรุ่นหากอยู่บ้านก็จะสวมชุดธรรมดาตามแบบคนพื้นราบทั่วไป ถ้าเข้าโบสถ์หรือมีงานประจำหมู่บ้านก็จะแต่งชุดกะเหรี่ยง ส่วนร้านค้าที่เปิดในหมู่บ้านคนขายจะแต่งชุดกะเหรี่ยงเพื่อสร้างความเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

การที่มีการท่องเที่ยวเข้ามา การส่งเสริมและพัฒนาของทางภาครัฐและภาคเอกชน การพัฒนาทางการศึกษา รวมทั้งการติดต่อค้าขายกับคนภายนอกล้วนเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงทั้งสิ้น ชาวบ้านได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงโดยตรงจากนักท่องเที่ยว การติดต่อค้าขายกับสังคมภายนอกมีมากขึ้นตามลำดับ ประกอบกับความสะดวกสบายในการคมนาคมที่เจริญและพัฒนา ก็ยังทำให้การติดต่อสื่อสารไปมา ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ มีมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีการรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาปรับเพื่อสนองความต้องการ หรืออำนวยความสะดวกให้กับตนเองมากที่สุด (พิทยา พิณสาร, 2543: 56) การแต่งกายแบบคนพื้นราบนั้นเป็นการเลือกรับในส่วนของเสื้อผ้าสำเร็จรูป อาทิ เสื้อยืด เสื้อยืด กางเกงยีนส์ กางเกงวอร์ม กางเกงสะดอ กางเกงขาสั้น โดยเลือกสวมใส่ตามความสะดวกของตนเองหลากหลายรูปแบบหลากหลายสีสันแตกต่างกันออกไป วัฒนธรรมการแต่งกายแบบนักท่องเที่ยวที่รับเข้ามาในหมู่บ้านนี้ ทั้งชายและหญิงถือเป็นความรู้สึกพอใจในความสะดวกสบายที่ได้รับ ถึงแม้ว่าคนในหมู่บ้านจะมีชุดประจำเผ่าอยู่ก็ตาม แต่พวกเขาก็นำมาสวมใส่ในบางโอกาสเท่านั้น

ภาพ 7 การแต่งกายในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน

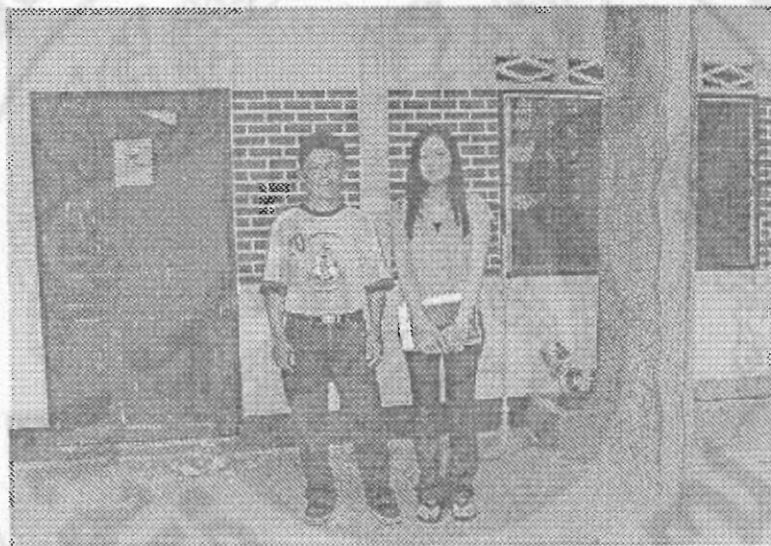
- การแต่งกายเมื่อออกไปนอกบ้าน

สำหรับลักษณะการแต่งกายเมื่อออกไปนอกบ้าน พบว่าลักษณะของการแต่งกายในระยะเริ่มต้นที่มีการท่องเที่ยวจะยังคงมีการแต่งกายตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงในการแต่งกายยังไม่เกิดขึ้น หากแต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปการแต่งกายของคนในชุมชนได้เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของคนพื้นราบ มีการแต่งกายโดยใช้เสื้อผ้าสำเร็จมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะเมื่อจะต้องออกนอกบ้านเท่านั้น หากแต่ยังเปลี่ยนแปลงไปรวมไปถึงการแต่งกายอยู่กับบ้านด้วย

การแต่งกายเมื่อออกจากบ้านผู้ชายกะเหรี่ยงนิยมที่จะใส่กางเกงยีนส์ หรือกางเกงสแล็ค และสวมใส่เสื้อยืด หรือเสื้อเชิ้ตบ้าง เป็นบางโอกาส ในส่วนของผู้หญิงหากเป็นเด็กและคนทำงานนิยมสวมใส่กางเกงมากกว่าจะสวมใส่ผ้าถุงผ้าซิ่นและจะสวมเสื้อตามสมัยนิยม การเปลี่ยนแปลงนี้นับเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยการได้รับอิทธิพลจากคนภายนอกชุมชนและสภาวะของความทันสมัย กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวมีอิทธิพลสำคัญทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการแต่งกายไม่ว่าจะเป็นติดต่อสื่อสารระหว่างคนภายนอกกับคนในชุมชน การท่องเที่ยวทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการประสานทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ อาจารย์กนิฐ เกลิมเลี่ยมทอง ซึ่งดำรงตำแหน่งคณบดีของบ้านรวมมิตร (29 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้เสนอมุมมองว่า การที่คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงการแต่งกายเป็นผลมาจากความต้องการได้รับการยอมรับจากคนนอกชุมชน

โดยมีมุมมองว่าการแต่งกายแบบชนเผ่ากะเหรี่ยงไม่เป็นที่ยอมรับจากคนพื้นราบ ทั้งยังเป็นเรื่องของ การดูถูกว่าเป็นชนชั้นที่มีวัฒนธรรมที่อ่อนด้อยกว่าชาติพันธุ์ของคนเมือง

การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นผลมาจากสภาวะของการขับเคลื่อนในกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) และกระแสภาวะของความทันสมัย (modernization) ข้อมูลข่าวสารที่ไหลเข้ามา กระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนทำให้เกิดการปรับตัวของชุมชน และภาวะของความล้ำสมัย ทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกที่ด้อยกว่าในทางชาติพันธุ์ การปรับเปลี่ยนเพื่อสร้างภาพลักษณ์และ อัตลักษณ์ตัวตนขึ้นใหม่จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน

ภาพ 8 การแต่งกายเมื่อออกไปนอกบ้านของชายชาวกะเหรี่ยงกับผู้วิจัย

- การแต่งกายเมื่อไปงานพิธี

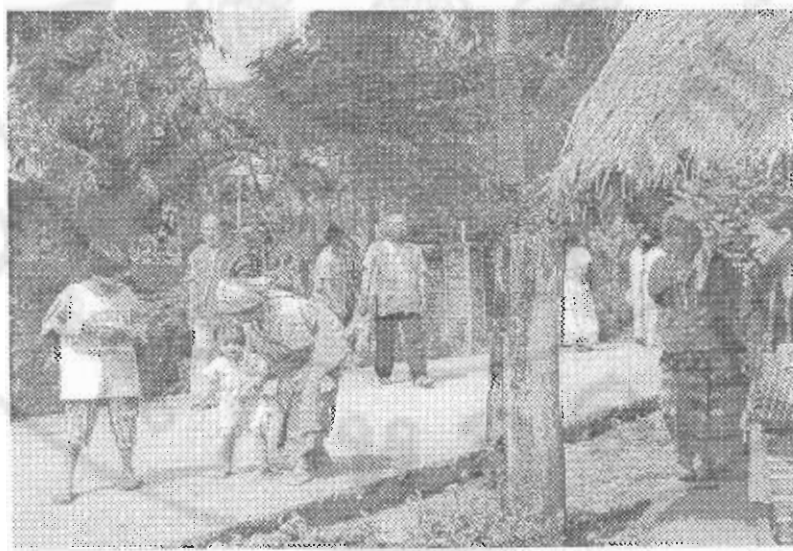
การแต่งกายของชายหนุ่มและหญิงสาวเวลาอยู่บ้านตามปกติปัจจุบันพบว่ามี การแต่งกายเหมือนกับคนทั่วไปซึ่งจะเห็นว่าไม่ค่อยนิยมใส่เสื้อประจำเผ่า การแต่งกายในชุด ประจำเผ่าจริง ๆ จะหาได้ยาก ทั้งนี้ในการที่จะใส่ชุดประจำเผ่าจะใส่ในงานเทศกาลของชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ประเพณีดำหัวช้าง งานแต่งงาน วันคริสต์มาส วันอีสเตอร์หรือแม้แต่การเข้าโบสถ์ใน วันอาทิตย์

การแต่งกายโดยใส่ชุดประจำเผ่าของคนในชุมชนเฉพาะแต่ในวันเทศกาลเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นภาพของการดำรงรักษาซึ่งวัฒนธรรมของชุมชน การแต่งกายโดยชุดประจำเผ่าเป็นสิ่งที่ทำให้ตัวคนได้ถูกนำเสนอว่าตนคือกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นเรื่องของความตระหนักที่สะท้อนผ่านการแต่งกาย เทศกาลหรือวันที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนจะมีการแต่งกายเพื่อให้มองเห็นว่าวันเหล่านั้นมีความสำคัญต่อชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก อีกทั้งวันสำคัญเหล่านี้เป็นวันที่จัดให้เป็นประเพณีดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง การแต่งกายโดยชุดประจำเผ่าจึงถือเป็นเรื่องที่เหมาะสม

ดังนั้น จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การแต่งกายของชาวเขาในชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่อดีต โดยเริ่มมาจากการที่ชาวเขาได้เข้ามาติดต่อกับชุมชนจากการเปิดทำนบกิจกรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน และมีการตัดสินใจเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านทำให้มีการเดินทางสะดวกสบายขึ้น มีพ่อค้าแม่ค้านำเอาเสื้อผ้าของใช้จากภายนอกเข้าไปขายมากขึ้น และอีกเหตุผลหนึ่งก็คือคนในชุมชนได้บอกว่าเสื้อผ้าที่ซื้อจากตลาดใส่สบาย มีสีสันหลากหลายรูปแบบให้เลือกใช้ การซักก็ทำได้ง่ายกว่า ประกอบกับในปัจจุบันการหาวัตถุดิบที่จะมาทอผ้าหายาก จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวเขาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งกายโดยเก็บชุดประจำเผ่าเอาไว้ใส่ตอนมีงานหรือพิธีกรรมเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ จีรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ (2544: 12) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมของคนในชุมชน เกิดการเลียนแบบสิ่งต่าง ๆ จากนักท่องเที่ยว มีการละทิ้งการแต่งตัวที่เป็นแบบฉบับของตนเองแล้วใส่กางเกงยีนส์เสื้อยืดแทน เพราะรู้ว่าเสื้อผ้าของเขาสามารถขายแก่นักท่องเที่ยวแล้วนำเงินมาใช้จ่ายได้ และการแต่งกายแบบใหม่เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับโลกภายนอก การรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายจากวัฒนธรรมของคนพื้นราบ ทำให้การแต่งกายชุดประจำเผ่าแบบดั้งเดิมถูกเก็บเอาไว้ใช้เพียงในโอกาสพิเศษและจำกัดอยู่เฉพาะกับคนบางกลุ่มเท่านั้น (พิทยา พิณสาร, 2543: 50)

ภาพ 9 การแต่งกายของเยาวชนที่ยังไม่ได้แต่งงานในชุดประจำผ้าของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ขณะเข้าโบสถ์

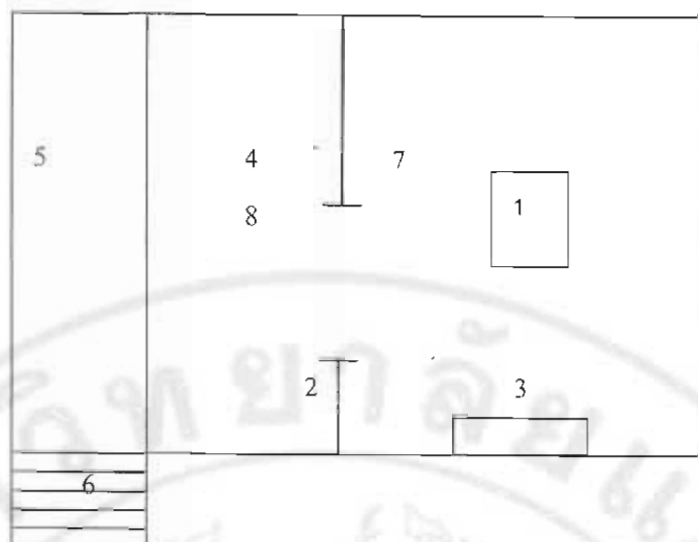
ภาพ 10 การแต่งกายของชายและหญิงในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา

1.2 การเปลี่ยนแปลงลักษณะการสร้างบ้านเรือน

ลักษณะการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมการอยู่อาศัย ซึ่งเห็นได้จากขนาดของบ้านเรือน วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง วิธีการจัดทำที่อยู่อาศัย ตลอดจนรูปแบบของบ้าน (จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ, 2544: 56)

ชาวกะเหรี่ยง มักจะตั้งถิ่นฐานตามหุบเขาหรือที่ราบเชิงเขาใกล้แหล่งน้ำที่มีลำห้วยหรือลำธารไหลผ่าน การปลูกสร้างบ้านจะไม่ปลูกในแนวเดียวกันและจะไม่ปลูกบ้านขวางตะวัน โดยในอดีตกะเหรี่ยงมีค่านิยมและความเชื่อในการสร้างบ้านว่าบ้านแต่ละหลังของชาวกะเหรี่ยงไม่ควรมีรั้วบ้าน พี่น้องที่เป็นญาติฝ่ายแม่จะสร้างบ้านอยู่ใกล้กัน ถูกขेमเมื่อแยกบ้านแล้วก็จะสร้างบ้านอยู่ใกล้บ้านของพ่อตาแม่ยาย จากลักษณะของการสร้างบ้านเรือนที่พบที่บ้านรวมมิตรในปัจจุบันพบว่าการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมค่อนข้างมาก หลาย ๆ ครอบครัวได้สร้างรั้วกันบริเวณเขตบ้านของตนเพื่อให้มีความเป็นส่วนตัวและบอกอาณาเขตอย่างชัดเจน ซึ่งการทำเช่นนี้เป็นวัฒนธรรมของคนพื้นราบ และอีกเหตุผลหนึ่งก็คือเป็นนโยบายการส่งเสริมของรัฐให้มีการกันบอกอาณาเขตพื้นที่ของบ้านตามกฎหมายและป้องกันปัญหาลักขโมย มีชาวบ้านเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่สร้างรั้วบ้าน แต่ยังอยู่ใกล้กันในหมู่ญาติพี่น้อง การสร้างบ้านเรือนดูเป็นระเบียบโดยส่วนใหญ่สร้างอยู่เรียงกันไปตามแนวที่ถนนตัดผ่าน

ส่วนวัสดุที่ใช้ในการปลูกบ้านเรือนในอดีตของชาวกะเหรี่ยงขึ้นอยู่กับสภาพของสิ่งแวดล้อมรอบข้าง คือดินไหนอยู่ในป่าไม้ไผ่ก็จะปลูกสร้างบ้านเรือนด้วยไม้ไผ่ทั้งหลัง ตลอดจนมุงหลังคาด้วยไม้ไผ่ ลักษณะบ้านของชาวกะเหรี่ยงสร้างแบบยกพื้น มีห้องเดียวเป็นห้องเอนกประสงค์ คือใช้เป็นห้องรับแขก ห้องครัว ห้องอาหาร และห้องประกอบพิธีกรรม ครอบครัวใดที่มีบุตรสาวโตแล้วอาจกันท้ายห้องด้วยฉากไม้ให้แยกนอนต่างหาก แต่ไม่ถือเป็นอีกห้องหนึ่ง แยกเอี่ยมที่เป็นฝาเดียวกันจะนอนในห้องเดียวกับเจ้าของบ้านคนละฟากกัน แต่ถ้าเป็นแขกต่างเผ่าต้องนอนที่ซาด้านในที่อยู่ภายในซาด้านนอกออกมาจากห้องนอน หลังคาสูงแต่ชายคาหุบต่ำเพื่อป้องกันลมหนาว มีการใช้หญ้าคาหรือใบตองดึงมาทำหลังคาบ้าน บริเวณใต้ถุนยกพื้นสูงให้เป็นที่เก็บพืช ปลูกเป็นเล้าไก่ เล้าหมู ส่วนโคกระบือจะผูกไว้กับเสาใต้ถุนบ้าน และบางครั้งเรือนมีครัวกระเบื้องสำหรับไว้ใช้คั่วข้าว บางครัวเรือนใช้เป็นที่พักเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรหรือแม้แต่ผลผลิตทางการเกษตร

1. เตาไฟ
2. ประตูห้อง
3. ชั้นวางของ ใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ต้มยำ
4. ชานใน
5. ชานนอก
6. บันไดบ้าน
7. พื้นนอนเจ้าของบ้าน
8. พื้นนอนแขกเยี่ยม

ภาพ 11 ลักษณะโครงสร้างบ้านแบบดั้งเดิม

ที่มา: จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่นายมาด พ. เลิศบรรจงขวัญ (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547)

ภาพ 12 การปลูกบ้านเรือนแบบดั้งเดิม

(ที่มา: สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2538: 15)

รูปแบบการปลูกเรือนแบบเดิมคือ ฝาผนังทำด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือใบตองตึง สร้างแบบยกพื้นสูง ซึ่งในปัจจุบันไม่พบเห็นที่หมู่บ้านรวมมิตร

ปัจจุบันการปลูกสร้างบ้านที่บ้านรวมมิตรได้สร้างตามแบบอย่างคนไทยพื้นราบมากขึ้น มีการสร้างบ้านโดยใช้คอนกรีตแบ่งเป็นห้อง ๆ จำแนกตามการใช้ประโยชน์ ได้แก่ ห้องนอน ห้องครัว ห้องรับแขก ฯลฯ สอดคล้องกับคำกล่าวของ ผู้ช่วยเสน่ห์ วาตา (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) ที่ว่า “สมัยก่อนบ้านจะมีลักษณะเป็นห้องโถงใหญ่ห้องเดียว ห้องนอนและห้องครัวอยู่ในห้องเดียวกันแบ่งเป็นมุมของการใช้ประโยชน์ ชาวบ้านเริ่มรู้จักการแบ่งห้องเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมานี้ ซึ่งความคิดนี้ก็มาพร้อม ๆ กับการสร้างบ้านด้วยปูน บางบ้านก็มีการต่อเติมเอา” ชาวบ้านได้ให้เหตุผลว่า เวลาไปเที่ยวในเมืองเห็นบ้านของเพื่อนหรือคนในเมืองเป็นบ้านปูนดูสวยงามน่าอยู่ อีกทั้งทำให้รู้สึกว่าการสร้างบ้านแบบนี้เป็นคนมีฐานะ อีกเหตุผลหนึ่งก็ด้วยเพราะในปัจจุบันหมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรได้มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่งมองเห็นและให้ความสำคัญของป่าไม้ โดยการกันพื้นที่ป่าเป็นเขตพื้นที่ป่าชุมชน มีกฎระเบียบข้อห้ามในการตัดไม้ห้ามบุกรุกแผ้วถางทำลายป่าไม้ จึงทำให้มีการจำกัดจำนวนการตัดไม้มาสร้างบ้าน

ชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรมีการสร้างบ้านที่มีลักษณะมั่นคงถาวร หลังคาเรือนใดที่เริ่มก่อสร้างบ้านขึ้นมาในช่วงเวลาไม่นานจะนิยมใช้คอนกรีต ใช้เหล็กในการก่อสร้าง ใช้กระเบื้องหรือสังกะสีในการมุงหลังคา ซึ่งการก่อสร้างจะมีการสั่งซื้ออุปกรณ์ก่อสร้างจากในตัวเมืองหรือร้านค้าที่อยู่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านให้นำมาส่งในหมู่บ้าน บ้านที่เพิ่งมีการสร้างใหม่จึงมีลักษณะเป็นบ้านคอนกรีตชั้นเดียวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านมาณฑิ เลิศบรรจงขวัญ (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) ได้แสดงความคิดเห็นว่า “คนบนดอยถ้าได้อยู่บ้านปูนถือว่าเป็นคนมีเงิน เพราะสมัยก่อนการขนส่งของขึ้นมามันยุ่งยากต้องเสียเงินมาก ถ้าเราสามารถซื้อของมาสร้างบ้านในหมู่บ้านได้ก็แสดงว่าเรามีเงิน”

ลักษณะการสร้างบ้านเรือนของบ้านรวมมิตรสามารถแบ่งเป็นลักษณะเด่น ๆ ได้ 4 ลักษณะ คือ

- บ้านชั้นเดียวยกพื้น เป็นลักษณะบ้านที่พบมากที่สุดในพื้นที่หมู่บ้านรวมมิตร ส่วนบ้านที่มีการสร้างเพิ่มเติมทำให้แตกต่างออกไปจากบ้านเรือนดั้งเดิมจะเป็นบ้านที่สร้างจากไม้ ทั้งเสาบ้านและฝาบ้านมีการนำสังกะสีหรือกระเบื้องมาใช้เพื่อนำมาเป็นหลังคา มีการยกสูงขึ้นมา บางหลังยกสูงมากเกินระดับสระน้ำสามารถที่จะไปนั่งเล่นนอนเล่นได้สบาย บางหลังยกสูงเพื่อให้เก็บอุปกรณ์และผลผลิตทางการเกษตร ไม่สามารถที่จะเข้าไปอยู่ได้จนบ้านได้ โดยบ้านเรือนที่สร้างในลักษณะนี้สร้างแบบยกพื้นคล้ายบ้านแบบดั้งเดิม แต่มีการแบ่งแยกสัดส่วนของห้องนอน ห้องนั่งเล่น ห้องนั่งเล่น ตลอดจนห้องครัวออกจากกันอย่างเป็นสัดส่วน

สำหรับบ้านที่มีการยกสูงเกินระดับสรีระ บางหลังได้มีการต่อเติมบ้านขึ้นโดยมีการก่อคอนกรีตเพิ่มเติมในบริเวณใต้ถุนบ้าน มีความมิดชิดมากขึ้นลักษณะของบ้านเรือนที่ได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติม ทำให้ดูคล้ายกับลักษณะของบ้านสองชั้น

- บ้านเดี่ยวสองชั้น มีทั้งที่สร้างขึ้นใหม่ และพบว่าบ้านบางหลังเป็นการต่อเติมจากเดิม ลักษณะเป็นบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูน

- บ้านปูนชั้นเดียวติดพื้นดิน เป็นบ้านที่สร้างขึ้นใหม่ ตัวบ้านที่ทำด้วยคอนกรีต หลังคาด้วยกระเบื้องหรือสังกะสีมีลักษณะบ้านคล้ายกันพื้นราบ บางหลังภายในบ้านมีการปูพื้นกระเบื้องเซรามิกสวยงาม

- ดึกแถว มีลักษณะครึ่งปูนครึ่งไม้ ส่วนใหญ่สร้างอยู่ตามแนวเส้นทางถนนตัดผ่าน มีลักษณะเป็นร้านค้ากึ่งที่อยู่อาศัย

หากจะกล่าวถึงการสร้างบ้านแล้ว อีกประเด็นสำคัญที่จะขาดไม่ได้ก็คือเรื่องของความจำเป็นในด้านสุขอนามัยความสะอาดส่วนตัว สมัยก่อนชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรยังไม่มีห้องสุขาใช้ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการเข้าไปถ่ายของเสียในป่า หรือบางครั้งก็มีการสร้างลักษณะเป็นส้วมหลุมแบบง่าย ๆ ตั้งห่างออกไปจากตัวบ้านไกลพอสมควร มีหลังคามุงแล้วขุดหลุมทำเป็นช่องเอาไว้วางภาควัสดุไว้เหยียบ มีฝาทำด้วยไม้ไผ่ เมื่อเต็มแล้วก็ย้ายที่ขุดที่ใหม่ไปเรื่อย ๆ แต่โดยรวมแล้ว ชาวกะเหรี่ยงจะมีพัฒนาการในด้านสุขภาพอนามัยได้ดีกว่าชาวเขาเผ่าอื่น เนื่องจากชาวบ้านรวมมิตรเป็นกลุ่มบ้านขนาดใหญ่และเป็นศูนย์กลางของชุมชน เมื่อมีหน่วยงานราชการเข้ามาพัฒนาชุมชนก็จะได้รับการพัฒนาก่อน ซึ่งรวมถึงการพัฒนาด้านสาธารณสุขด้วย ยิ่งเมื่อชุมชนเปิดตัวเองเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชาวบ้านรวมมิตรจึงต้องดูแลความสะอาดทั้งทางร่างกาย บ้านเรือน ตลอดจนการบริโภคอาหาร เพราะชาวบ้านต้องต้อนรับนักท่องเที่ยวจึงต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในเรื่องของความสะอาดในชุมชน ซึ่งถ้าหากชุมชนยังมีความสกปรกอยู่ก็จะไม่มีใครอยากมาท่องเที่ยว จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองมากขึ้นและปัจจุบันบ้านทุกหลังก็มีการสร้างห้องสุขาใช้เป็นของตัวเอง ในขณะที่ชาวเขาในกลุ่มบ้านบริวารที่อาศัยอยู่ในป่า การเดินทางลำบากทำให้ไม่ค่อยมีโอกาสติดต่อกับคนภายนอก มีแค่เพียงนาน ๆ ครั้งที่นักท่องเที่ยวหรือเจ้าหน้าที่ทางราชการออกไปสำรวจพื้นที่จะพักในหมู่บ้าน จึงทำให้ชาวเขาเหล่านี้ไม่สนใจที่จะดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองเท่าที่ควร ชาวบ้านจึงยังไม่มีการใช้ห้องสุขาแต่ใช้วิธีการเข้าไปถ่ายของเสียในป่า โดยชาวบ้านบอกว่าสะดวกกว่า เพราะถ้าหากจะใช้ห้องสุขาก็ต้องออกไปตักน้ำมาเก็บไว้ลำบากกว่าไปเข้าป่าเสียอีก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้หมู่บ้านบริวารที่อยู่ลึกขึ้นไปในป่าจะมีห้องสุขาใช้ก็เฉพาะในหน่วยงานราชการที่มาตั้งในหมู่บ้าน ที่บ้านผู้นำหมู่บ้านและที่บ้านลูกบ้านบางคน แต่ส่วนใหญ่ก็เข้าไปถ่ายของเสียในป่าเช่นเดิม

ภาพ 13 การปลูกบ้านแบบชนเดิวยกพื้น

ภาพ 14 บ้านเดิวยกสองชั้น มีลักษณะครึ่งปูนครึ่งไม้

ภาพ 15 บ้านปูนชั้นเดียวติดพื้นดิน ส่วนใหญ่เป็นบ้านที่ปลูกขึ้นใหม่

ภาพ 16 ตึกแถว มีลักษณะเป็นร้านค้ากึ่งที่อยู่อาศัย

1.3 การใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่วัยบ้านมาตพ เลิศบรรจงขวัญ (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) ในเรื่องของการใช้เครื่องอุปโภคและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของชาวบ้าน พบว่า ปัจจุบันชาวบ้านมีการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ กันมาก อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ หม้อหุงข้าว เครื่องซักผ้า ตู้เย็น เครื่องเล่นวีซีดี รวมไปถึงในการทำนาก็หันมาใช้รถไถนาแทนจากที่เคยใช้แรงงานสัตว์ในการไถนา เช่น ใช้กระบือในการไถนา ในช่วงฤดูฝนซึ่งเป็นเวลาที่ทุกคนในหมู่บ้านต่างไม่มีเวลาว่าง ทุกคนต้องออกบ้านไปตั้งแต่เช้าเพื่อเริ่มการไถนาและเตรียมดินสำหรับการปักดำที่ปัจจุบันแทบจะไม่มีใครใช้กระบือในการไถนาอีกต่อไป หลายคนให้เหตุผลว่าใช้กระบือไถนาช้าไม่ทันเพื่อนบ้านและการใช้กระบือนั้นต้องเลี้ยงดูอย่างดี เพราะเมื่อที่นารอบ ๆ ใช้รถไถเสร็จก่อนแล้วเราใช้กระบือไถทีหลังทำให้เหยียบย่ำที่นาของคนอื่นเสียหายได้ และยังช้าไม่ทันกับฟ้าฝนที่จะตกลงมาด้วยการไถนานั้นส่วนใหญ่ใช้รถไถนาแบบเดินตาม แต่เนื่องจากไม่มีรถไถนาคันทุกครัวเรือนจึงต้องเช่ารถไถจากผู้อื่น ซึ่งค่าเช่าไม่มีมาตรฐานที่แน่นอนขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้เช่ากับผู้ให้เช่า บางครั้งผู้เช่าเติมน้ำมันเอง บางครั้งผู้ให้เช่าเติมน้ำมันให้แล้วคิดรวมในค่าเช่า ซึ่งหากเป็นการเช่ารถไถนาจะต้องเติมน้ำมันเองและจ่ายค่าเช่าให้แก่เจ้าของรถไถวันละ 150 บาท รวมทั้งต้องจ้างคนขับรถเพิ่มอีก 1 คน เพราะหากทำคนเดียวไม่สามารถทำได้ และหากเหมาให้แล้วเสร็จในการไถนา ก็จะคิดในอัตรา 1,000-2,000 บาท ซึ่งในการเหมาใช้นั้นเจ้าของรถไถจะจัดการเองทุกอย่าง

หากจะกล่าวถึงการได้มาซึ่งสินค้าของคนในชุมชน นอกจากจะเป็นการซื้อหาด้วยการซื้อเงินสดแล้ว การผ่อนชำระสินค้าเป็นงวด ๆ ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่คนในชุมชนใช้ในการซื้อหาสินค้า ในการซื้อสินค้าเงินผ่อนถือเป็นวิธีที่ช่วยให้ชาวบ้านสามารถซื้อสินค้าได้โดยไม่ต้องจ่ายสินค้าโดยใช้เงินก้อนใหญ่ ในการซื้อสินค้าเงินผ่อนนอกจากจะผ่อนชำระกับร้านค้า ลักษณะของการเข้ามาของรูปแบบการขายอีกหนึ่งลักษณะที่เรียกว่าเป็นลักษณะของการขายตรง (direct sale) ซึ่งเป็นรูปแบบการขายของบริษัทชิงเกอร์ที่เจาะตลาดกลุ่มที่อยู่รอบนอกตัวเมือง ในการเข้ามาของการขายตรงในชุมชนบ้านรวมมิตรเริ่มมีมานานแล้วแต่ที่เห็นเด่นชัดในระยะปีพ.ศ. 2540 ซึ่งชิงเกอร์ได้เข้ามาในชุมชนและสินค้าส่วนใหญ่ที่นำมาเสนอขายในช่วงแรกคือ จักรเย็บผ้า วิทยุ พัดลม โทรทัศน์ ก่อนที่จะมีการหลั่งไหลสินค้าให้ชาวบ้านได้เลือกซื้อสินค้าที่มีความหลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเตาแก๊ส ตู้เย็น หม้อหุงข้าว เครื่องเล่น VCD และสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกชนิด โดยในการซื้อขายสินค้าชิงเกอร์มีการขายทั้งแบบเงินสดและแบบผ่อนชำระรายเดือน ทั้งนี้การซื้อสินค้าแบบผ่อนชำระรายเดือนของบริษัทชิงเกอร์มีระเบียบสัญญาในลักษณะที่ไม่มีเงื่อนไขในการจำกัดกลุ่มลูกค้ามากนัก ทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงในการซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น ซึ่งข้อสัญญาที่สำคัญคือ

การผ่อนชำระสามารถเลือกผ่อนชำระได้ในระยะเวลานานหลายเดือน ทำให้ค่าใช้จ่ายต่อเดือนมีราคาที่ถูก ชาวบ้านสามารถที่จะหาเงินมาชำระค่างวดได้ และสัญญาอีกประการคือมิได้กำหนดรายได้ขั้นต่ำของผู้ทำสัญญาหากแต่ต้องมีบุคคลค้ำประกันในสัญญาด้วย โดยตั้งแต่เริ่มมีการเข้ามาของชิงเกอร์ยังไม่พบว่ามีบุคคลในชุมชนไม่สามารถที่จะจ่ายค่างวดชำระตามที่ตกลงไว้และส่วนใหญ่ชอบใช้วิธีการซื้อแบบผ่อนชำระ

โดยนอกจากการนำเสนอขายสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าของบริษัทชิงเกอร์แล้ว การออกไปซื้อของจับจ่ายภายนอกชุมชน การไปซื้อของที่ร้านค้าในตัวเมืองของคนในชุมชนถือได้ว่ามีอัตราที่มากกว่าเดิมมาก ด้วยเพราะถนนในการเดินทางสามารถที่จะเชื่อมต่อกับตัวเมืองมีความสะดวกสบายมากกว่าแต่เดิมที่ต้องเดินทางด้วยเรือและการเดินเท้า การคมนาคมที่สะดวกมากขึ้นทำให้การติดต่อซื้อขายเป็นไปอย่างสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการซื้อของแบบเงินผ่อนสามารถที่จะกระทำการธุรกรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น

การซื้อสินค้าในลักษณะดังกล่าวพบว่า ทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้สินกันมากขึ้น อันเนื่องมาจากมีความจำเป็นใหม่ ๆ ที่ต้องใช้จ่ายเงินมากขึ้น เพราะสิ่งที่ซื้อหรือยำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถผลิตหรือหามาได้เอง ความจำเป็นใหม่นี้เกิดจากความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น รู้สึกว่าการเดินทางไปซึ่งต้องใช้เวลาเดินทางถึง 2-3 ชั่วโมง เป็นความเหน็ดเหนื่อยและเสียเวลา เวลาที่มีค่ามากขึ้น แต่ละครัวเรือนจึงขวนขวายที่จะมีรถจักรยานยนต์อย่างน้อย 1 คัน การที่ต้องพึ่งพาภายนอกมากขึ้น เช่น ต้องส่งลูกไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนประจำจังหวัด ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่ารถ ค่าเล่าเรียน และเมื่อมีการสร้างบ้านที่ถาวร ต้องซื้อวัสดุก่อสร้างจากภายนอก เช่น ตะปู ปูน กระจก ฯลฯ นอกจากนี้ลักษณะการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากการทำไร่หมุนเวียนที่ทำให้พื้นที่พลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ กลายเป็นการทำไร่ช้ำอยู่กับที่ ทำให้ต้องใช้วัสดุการเกษตรภายนอกเข้ามาเสริมมากขึ้น เช่น การใช้ยาฆ่าแมลง การใช้ยาฆ่าหญ้า ฯลฯ การทำนาเปลี่ยนไปใช้รถไถนาทำให้ต้องหาซื้อน้ำมัน หรือคนที่ไม่มียกไถนาก็ต้องเสียเงินเช่ารถไถนา ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ส่วนใหญ่จะใช้วิธีกู้ยืมเงินมาจ่ายก่อนหรือซื้อเงินผ่อน มีส่วนน้อยที่ใช้เงินสดจากการสะสมไว้เอง ปัจจุบันจึงพบว่าชาวบ้านหันมานิยมใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันมากขึ้นกว่าจะใช้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม

การทำข้าวสาร จากการสัมภาษณ์นายอินตา ต๊ะโนย อายุ 60 ปี เจ้าของโรงสีในหมู่บ้าน (22 สิงหาคม พ.ศ. 2547) พบว่าแบบดั้งเดิมในการได้มาซึ่งข้าวสาร คือการใช้ครกกระเดื่องและครกตำข้าวขนาดใหญ่ โดยข้อแตกต่างของเครื่องมือทั้ง 2 ประเภท คือครกกระเดื่องจะใช้เท้าเหยียบลานกระเดื่องของครก แต่ครกตำข้าวจะใช้สากในการตำโดยตรง โดยครกมีขนาดใหญ่ใช้ไม้เนื้อแข็งในการทำโดยวางตั้งไว้หรือฝังลงไปดินเล็กน้อย ลานกระเดื่องเป็นอุปกรณ์ที่สร้างขึ้น

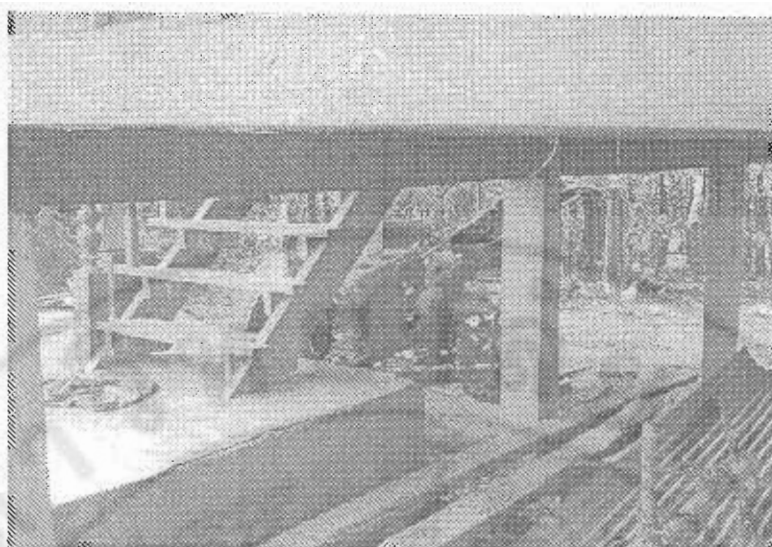
จากไม้เนื้อแข็งเช่นเดียวกับกับสาก แตกต่างกันที่คานกระเดื่องเป็นคานยาววางราบขนานไปตามพื้น โดยปลายข้างหนึ่งมีสากดำข้าวต่ออยู่ ส่วนปลายอีกด้านจะใช้สำหรับเหยียบคานเพื่อยกสากดำข้าวขึ้นลงในการดำ วิธีการนี้จะช่วยประหยัดแรงงานในการทำงานแตกต่างไปจากการดำข้าวโดยการใส่สากโดยตรง การดำข้าวจะนิยมทำในเวลาเช้ามืด โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นหน้าที่ของสตรีกะเหรี่ยง ก่อนการดำข้าวชาวกะเหรี่ยงจะนำข้าวเปลือกไปตากแดดหรือตากไว้ใกล้เตาไฟเพื่อให้ข้าวเปลือกที่จะนำมาดำนั้นแห้งเสียก่อน เมื่อดำข้าวได้สักพักก็มีการคนข้าวในครกเพื่อให้ข้าวถูกตำอย่างทั่วถึง เมื่อได้เห็นว่าข้าวสารถูกแยกออกจากข้าวเปลือกแล้วนำมาผัดข้าวโดยใช้เครื่องสานที่มีลักษณะเป็นกระดิ่งเพื่อแยกข้าวสารและข้าวเปลือก สำหรับข้าวที่ยังเป็นข้าวเปลือกถูกนำมาตำอีกครั้งเพื่อให้ได้ข้าวสารในปริมาณที่ต้องการ ในการดำข้าวแต่ละครั้งจะกระทำทุกวันตามความต้องการในการบริโภคข้าวของชาวกะเหรี่ยงในแต่ละครัวเรือน

การทำข้าวสารในอดีต ชาวบ้านรวมมิตรจะใช้มือดำข้าว (ครกกระเดื่อง) ในบางครัวเรือนใช้สากในการดำซึ่งใช้ไม้ทำ โดยอาจจะทำเฉพาะครัวเรือนของตน หรือรวมตัวกันทำ 2-3 ครัวเรือนบ้างแล้วแต่ความสะดวก ในอดีตการดำข้าวของชาวกะเหรี่ยงจะต้องใช้เวลาในการทำค่อนข้างมาก ส่งผลต่อการทำงานในช่วงเช้า ซึ่งในปัจจุบันได้มีเครื่องสีข้าวที่ชาวบ้านนำมาใช้เป็นเครื่องชนิดดีเซลขนาด 18 แรงม้า โดยได้มีการนำมาใช้เป็นระยะเวลาเกือบ 30 ปี มาแล้ว ในช่วงแรกของการนำมาใช้มีคนในหมู่บ้านมาใช้บริการน้อยมาก ด้วยเพราะความแปลกใหม่ประกอบกับการใช้บริการโรงสีต้องเสียค่าใช้จ่าย ต่อมาเริ่มมีการบอกต่อ ๆ กันไปทำให้เริ่มที่จะมีคนมาใช้บริการมากขึ้น ด้วยเพราะการที่มองว่ามาที่โรงสีข้าวสะดวกและประหยัดเวลามากกว่าที่จะดำข้าวเองที่ต้องใช้เวลานาน กว่าจะเสร็จก็เวลาสาย ๆ ไม่สามารถเดินทางไปไหนในตอนเช้าได้ ปัจจุบันการมาใช้บริการโรงสี ทางโรงสีได้คิดค่าบริการเฉพาะค่าสีข้าวถึงละ 16 บาท โดยที่แกลบ แสมข้าว และหัวข้าวให้เจ้าของเก็บไปใช้เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ที่เลี้ยงไว้ ซึ่งนอกจากคนที่มาใช้บริการจะเป็นคนในหมู่บ้านรวมมิตรแล้ว คนนอกหมู่บ้านรวมทั้งหมู่บ้านบริวารก็นำข้าวมาใช้บริการด้วยโดยจะมีคนมาที่โรงสีทุกวัน รวมกันมาที่ละมาก ๆ หลาย ๆ คนใส่รถปิคอัพมาที่โรงสีในตอนเช้าและมารับข้าวในตอนเย็น ด้วยเพราะระยะทางที่ค่อนข้างไกลจากหมู่บ้านอื่นมาที่บ้านรวมมิตรทำให้ต้องรวมกันมาที่ละมาก ๆ เริ่มแรกของการมีโรงสีได้มีการสร้างโรงสีถึง 4 แห่ง แต่ปัจจุบันเหลือเพียง 2 แห่งเท่านั้น ด้วยเพราะเครื่องจักรมีปัญหาไม่สามารถที่จะเปิดให้บริการได้ เป็นโรงสีข้าวที่ใช้น้ำมันเป็นพลังงานในการผลิต และในเดือนกันยายน พ.ศ. 2547 ได้มีการสร้างโรงสีข้าวเพิ่มอีกหนึ่งแห่งที่บริเวณท้ายหมู่บ้าน ปัจจุบันจึงมีโรงสีในหมู่บ้านทั้งหมด 3 แห่ง

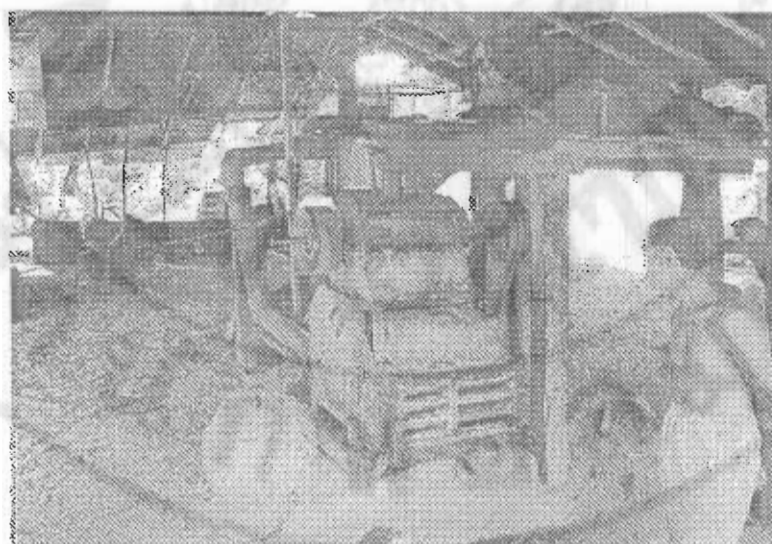
ส่วนอุปกรณ์การหุงข้าวและประกอบอาหาร ชาวกะเหรี่ยงนิยมที่จะหุงข้าวเพียง 2 ครั้ง คือในช่วงเวลาเช้าและเย็น โดยในช่วงเช้าจะเป็นการหุงข้าวเพื่อไว้สำหรับบริโภคในช่วงกลางวันไป

ด้วยในครั้งเดียว การหุงข้าวของชาวกะเหรี่ยงเป็นการหุงข้าวแบบไม่เช็ดน้ำ ใช้หม้อในการหุงต้ม ในอดีตการหุงข้าวจะใช้เตาด่านหรือใช้พื้นเป็นแหล่งเชื้อเพลิง เมื่อข้าวหุงได้ในระดับหนึ่งคือน้ำเริ่มเดือดและข้าวเริ่มสุกจะใช้ไฟอ่อนในการหุงต้มต่อ คอยหมุนหม้อข้าวให้ได้รับความร้อนอย่างทั่วถึง จนข้าวสุกกินได้ ต่อมาการใช้เชื้อเพลิงของชาวกะเหรี่ยงได้เปลี่ยนเป็นการใช้ก๊าซหุงต้มซึ่งวิธีการหุงข้าวจะคล้ายการหุงข้าวในอดีต บางหลังที่มีฐานะจะใช้หม้อหุงข้าว ในบางครั้งจะได้ยินว่าข้าวที่หุงจากหม้อหุงข้าวไม่อร่อยเหมือนการหุงแบบเดิมแต่ก็สะดวกสบายกว่า ซึ่งอุปกรณ์สำคัญในการหุงต้มอาหารนอกจากการใช้หม้อหุงข้าวที่ใช้ไฟฟ้และการใช้เตาพื้นแล้ว การใช้เตาแก๊สก็เป็นอีกหนึ่งวิธีของการประกอบอาหาร โดยเตาแก๊สได้เข้ามามีบทบาทในชุมชนในระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา

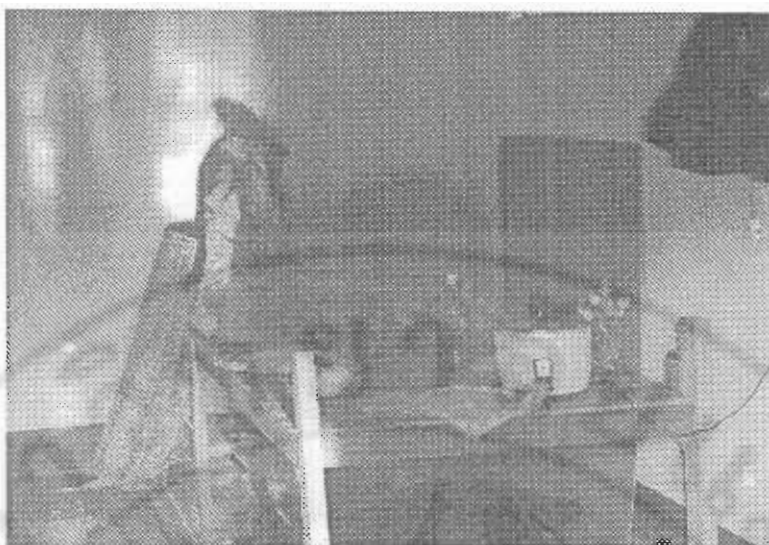
สำหรับทักษะในการเลือกใช้เตาด่านหรือเตาแก๊สในชุมชนพบว่าโดยส่วนใหญ่คนในชุมชนจะยังคงนิยมใช้พื้นในการหุงต้มอาหาร ด้วยเพราะเป็นวัตถุดิบที่ไม่ต้องซื้อหา สามารถหาได้ในบริเวณใกล้เคียงกับที่อยู่อาศัยหรือเก็บเอาในบริเวณเขตพื้นที่ป่า ทั้งนี้ในหมู่บ้านมีการใช้แก๊สหุงต้มอยู่บ้างแต่จะมีใช้ในเวลาที่เร่งด่วน ซึ่งปริมาณการใช้จากการสอบถามร้านค้าที่ขายแก๊สหุงต้มพบว่ามีคนใช้แก๊สในการหุงต้มอาหารจำนวนมากพอสมควร หากแต่ปริมาณการใช้มีน้อยมาก โดยถึงหนึ่งมีแก๊สบรรจุอยู่ 15 กิโลกรัม บางครัวเรือนสามารถใช้ได้ถึง 3 เดือนเลยทีเดียว ซึ่งเท่ากับว่าปริมาณการใช้แก๊สของคนในชุมชนถือว่าน้อยมากอาจด้วยเพราะชาวบ้านสามารถนำมาผสมผสานกับการใช้พื้นในการหุงต้ม และการใช้พื้นเป็นการนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้เป็นเรื่องของค่าใช้จ่ายที่มีต้องหาซื้อแต่หาได้ทั่วไปในชุมชน ในปัจจุบันจากการค้นคว้าของโรงเรียนในการผลิตแก๊สชีวภาพที่ได้มาจากการหมักของมูลช้างที่มีมากจนเป็นปัญหาของชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการคิดค้นผลิตบ่อแก๊สชีวภาพนี้ให้มีประสิทธิภาพให้มากที่สุด โดยจะดำเนินการขุดบ่อให้รอบชุมชน โดยประมาณการว่า 1 บ่อสามารถที่จะใช้แก๊สประมาณ 20 หลังคาเรือน อันเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีในธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน อีกทั้งยังเป็นเรื่องของการจัดสรรหาพลังงานทดแทนในสภาวะวิกฤติการพลังงานของโลกได้อีกด้วย

ภาพ 17 รถไถของชาวบ้านที่จอดไว้ใต้ถุนบ้าน

ภาพ 18 แสดงเครื่องสีข้าวแบบใช้น้ำมันในชุมชน

ภาพ 19 แสดงมือหญิงสาว หนึ่งในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เข้ามาในชุมชน

2) การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

2.1 การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริโภค

ปัจจุบันรัฐบาลและเอกชนได้เข้าไปพัฒนาและส่งเสริมด้านอาชีพ การศึกษา และการสาธารณสุขให้กับชาวเขาเพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครอบครัว มีผลผลิตที่เป็นอาหารและสามารถนำไปประกอบอาหารได้ตลอด พร้อมทั้งให้ความรู้และความเข้าใจทางด้านโภชนาการสาธารณสุข การดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองและคนในครอบครัว ประกอบกับการได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และจากประชากรพื้นราบที่มีการติดต่อค้าขายกัน หรือนักท่องเที่ยวที่ได้เข้าไปท่องเที่ยวที่มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กัน ปัจจุบันเหล่านี้ล้วนมีผลทำให้ชาวเขาแต่ละกะเหรี่ยงในพื้นที่บ้านรวมมิตรมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมต่างถิ่นที่หลั่งไหลเข้ามา รวมทั้งพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ชนิดและประเภทของอาหารที่บริโภคก็เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน

หากจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงด้านอาหาร พบว่าการรับประทานอาหารของชาวบ้านรวมมิตรได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลังจากที่มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยชาวบ้านได้หันไปนิยมรับประทานอาหารแบบภาคกลาง จากที่เคยเดิมกับข้าวที่เป็นอาหารหลักของกะเหรี่ยงคือน้ำพริกและแกงแบบง่าย ๆ อาหารพื้นเมืองของกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะใช้เกลือและพริกเป็นส่วนประกอบหลักไม่นิยมใช้เครื่องปรุงอื่น เช่น กะปิ น้ำปลา เพราะต้องไปหาซื้อในเมือง รวมทั้งกะปิ น้ำปลานั้นมีราคาแพง ถ้ากับข้าวเป็นผักก็มักจะผัดลวกถ้าเป็นเนื้อก็เนื้อลวกเช่นกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์นายทอง กาญ (25 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้ให้เหตุผลว่า การรับประทานอาหารแบบภาคกลางทำได้สะดวกและอร่อย เนื่องจากในชุมชนมีคนไทยหมู่บ้านอื่นเข้าไปอาศัย เช้าที่และตั้งร้านอาหารอยู่ในพื้นที่ ในปัจจุบันชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรได้มีการเข้าไปติดต่อกับสังคมในเมืองมากขึ้น ได้เห็นรูปแบบการรับประทานอาหารของคนในเมือง มีการใช้เครื่องปรุงส่วนประกอบในการทำอาหารที่ง่ายและสะดวก ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านในชุมชนจึงได้มีการรับเอาวัฒนธรรมเหล่านี้เข้ามาประยุกต์ใช้ในครอบครัวของตน โดยการปรับเปลี่ยนและผสมผสานเข้ากับการประกอบอาหารแบบดั้งเดิมของเผ่าตน

รูปแบบการรับประทานอาหาร ในอดีตกะเหรี่ยงจะนั่งกินข้าวโดยนั่งกันเป็นวงรอบขันโตก ขามกับข้าววางไว้ตรงกลางขันโตก ซึ่งจะมีกับข้าวเพียงชนิดเดียวเท่านั้น ส่วนข้าวกองไว้โดยรอบกับข้าวนั้น และใช้มือในการตักอาหารรับประทานหรือใช้ช้อนที่หามาจากรากไม้ที่มีลักษณะงอคล้ายช้อนสามารถตักอาหารได้ แต่ในปัจจุบันได้มีความเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยในการรับประทานอาหารจะมีอาหารหลายชนิดตามความต้องการ มีการจัดโต๊ะงานไว้เป็นระเบียบ ข้าวก็ตักใส่จานของแต่ละคนแบ่งเป็นสัดส่วน ไม่รับประทานปะปนกัน มีการใช้ช้อนสแตนเลสในการรับประทานอาหาร จากการสังเกตของผู้วิจัยบางครอบครัวก็มีการนั่งรับประทานอาหารบนโต๊ะ บางครอบครัวก็ปูเสื่อรับประทาน และในบางครอบครัวก็ยังใช้ขันโตกอยู่แต่ใช้จานกับข้าวเป็นจาน ๆ วางไว้ในขันโตกอีกทีหนึ่ง ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมใช้ช้อนกลางในการรับประทานอาหาร

การเสาะแสวงหาอาหาร จากที่เคยยึดถือเศรษฐกิจแบบพอเพียงหาเก็บเอาวัตถุดิบ ผักผลไม้ที่มีในท้องถิ่น ทั้งปลูกเองและเก็บหาเอาตามป่ามาประกอบอาหารก็เปลี่ยนเป็นชาวบ้านส่วนใหญ่จะเดินทางไปซื้อของจากในตลาด ร้านค้าในหมู่บ้าน และซื้อจากรถเร่ขายที่เข้ามาขายของในหมู่บ้านมาประกอบอาหาร หรือซื้ออาหารสำเร็จรูปแทน ด้วยเหตุผลของความสะดวก อาหารที่ซื้อส่วนใหญ่เป็นประเภทอาหารแห้ง เช่น บะหมี่ นมผง ปลากระป๋อง เกล็ด ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่พวกเขาไม่สามารถผลิตเองในท้องถิ่นได้

ส่วนเรื่องการปรุงอาหาร ในช่วงก่อนที่จะมีการท่องเที่ยวเข้ามา ทุกครัวเรือนจะใช้ไม้ก่อเป็นพื้นในการที่จะหุงหาประกอบอาหาร แต่หลังจากที่การท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนแล้วกลับมีลักษณะของการใช้แก๊สเป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหารมากขึ้น

จากผลการวิจัยนี้ส่วนนี้สอดคล้องกับที่ นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล (2543: 49) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวนี้ก่อให้เกิดความหลากหลายในพฤติกรรมกรรมการบริโภค ซึ่งเกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม และบางกรณีเกิดจากการกลืนกลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยซึ่งมักถูกกลืนกลายโดยวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ ส่วน วินิจ วีระยางกูร (2532: 63) ให้ความเห็นว่า ในการเปลี่ยนแปลงวิถีการบริโภคส่วนหนึ่งก็ทำให้เกิดผลเสียในด้านความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในการยังชีพ ทำให้ชาวบ้านสูญเสียความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองและสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่าเกิดความฟุ้งเฟ้อมากขึ้น และจะมีการเลียนแบบอย่างพฤติกรรมจากนักท่องเที่ยวซึ่งค่อนข้างใช้ชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อ ไม่ประหยัด เมื่อเกิดการเลียนแบบขึ้นเงินออมก็จะไม่มีซึ่งสามารถสร้างปัญหาแก่สังคมในระยะยาวได้

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเป็นอย่างมากคือการซื้ออาหารสำเร็จรูปจากร้านค้า ซึ่งมีอยู่ในหมู่บ้านจำนวน 4 ร้าน ที่มีการจัดจำหน่ายอาหารสำเร็จรูปในตอนเช้า โดยร้านค้าเหล่านี้จะออกไปซื้อกับข้าวสำเร็จและผักสดที่ตลาดสดในตัวเมืองเชียงรายตอนเช้ามีคประมาณ 3 เพื่อจะได้อกลับมาขายให้คนในชุมชนตอนเช้ามีค รวมทั้งมีร้านขายกล้วยเดี่ยวจำนวน 5 ร้าน ที่เปิดบริการให้กับคนในหมู่บ้านและนักท่องเที่ยว ทั้งนี้การขายอาหารปรุงสำเร็จได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี อาจด้วยเพราะความสะดวกสบายที่ได้รับในการหาซื้อ ทำให้ไม่ต้องหุงหาอาหารในตอนเช้าและกลางวัน ในส่วนของผักสดและของสดที่ร้านค้าเหล่านี้นำมาขายจะเป็นของจำพวก ผักคะน้า ผักกาด กระหล่ำดอก กระหล่ำปลี พริกชี้ฟ้า พริกขี้หนู ฯลฯ และอาจมีไข่ไก่ เนื้อสัตว์ ซึ่งแต่เดิมการได้มาของอาหารเหล่านี้ได้มาจากการเพาะปลูกเอาเองตามพื้นที่นาและบริเวณที่อยู่อาศัย หากแต่ในปัจจุบันการได้มาของสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ยุ่งยากและสร้างความยากลำบากให้กับชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านมานพ เลิศบรรจงขวัญ (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) ได้กล่าวว่า การซื้อหาของคนในชุมชนเกิดขึ้นอย่างบ่อยครั้งในขณะนี้ คือเป็นช่วงระยะเวลาของการทำนาประมาณเดือนสิงหาคมถึงเดือนธันวาคมและเป็นช่วงที่น้ำในแม่น้ำกกมีปริมาณที่สูงมาก ทำให้ท่วมพื้นที่ทางการเกษตรของชาวบ้านที่อยู่บริเวณริมตลิ่งของแม่น้ำกก และเมื่อปริมาณน้ำในแม่น้ำกกลดลงชาวบ้านก็จะเข้าไปทำการเพาะปลูก โดยทำการหว่านพันธุ์พืชที่ต้องการไม่ว่าจะเป็นผักกาดขาว ผักคะน้า เป็นต้น ซึ่งที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกมีการสะสมของตะกอนที่มีแร่ธาตุที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการเพาะปลูกและความสมบูรณ์ของดินดิน ทำให้การดูแลรักษาเป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่ต้องกังวลในเรื่องการดูแลเมื่อพืชผักเติบโตก็นำมารับประทานได้

การท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งที่ทำให้สภาวะของการดำรงชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป การดำรงอยู่ของคนในชุมชนแต่เดิมมีวิถีชีวิตของการดำรงอยู่อย่างพอเพียง มีภาวะของความเยชาต่อความต้องการ หากแต่การท่องเที่ยวได้ส่งผลให้คนในชุมชนมีความเร่งรีบและเสาะแสวงหาความสะดวกสบาย การกล่าวเช่นนี้ด้วยเพราะการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนเข้าสู่ภาวะของระบบทุนนิยม การเสาะหาสินค้าในการบริโภคและอุปโภคทำให้คนในชุมชนต้องหาสินค้า ซึ่งในการหาแต่เดิมเป็นการหาเก็บได้จากป่าจากแหล่งอาหารทางธรรมชาติ เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนไปความต้องการซึ่งความสะดวกและความรวดเร็วนำมาซึ่งการซื้อหาการหาสินค้าเพื่อการบริโภคเป็นการได้มาจากการซื้อซึ่งต้องใช้มีดเงิน การแลกเปลี่ยน และการได้มาโดยการใช้เงินตราเป็นหลักเป็นผลให้เกิดสภาวะของการแข่งขันสูงมากขึ้น ช่วงเวลาที่มียู่มากของคนในชุมชนบ้านรวมมิตรได้ถูกปรับเปลี่ยนให้ใช้ช่วงเวลาในการหาเงิน ซึ่งได้กำหนดวิถีชีวิตให้มีการเสาะแสวงหาแหล่งรายได้และการใช้แรงงานที่สูงเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

ภาพ 20 แสดงการรับประทานอาหารแบบในอดีต

ภาพ 21 การรับประทานอาหารและภาชนะใส่อาหารในปัจจุบัน

2.2 การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางภาษา

ภาษาที่เปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวเกิดจากการที่ภาษาของคนในท้องถิ่นกลายหรือเปลี่ยนแปลงไป เป็นเพราะสังคมเจ้าบ้านยอมรับภาษาของนักท่องเที่ยวและนำมาใช้ร่วมกับภาษาของตนเพื่อจะให้อรรถาความหมายกับนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับ เสกสรรค์ ชวงวิทย์ (2541: 39) ซึ่งได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางภาษาแล้ว พบว่าไม่ได้เป็นสิ่งที่เพิ่งเกิดในสังคมปัจจุบันนี้ หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดมานานแล้วและเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางภาษาจึงเป็นเครื่องชี้ถึงการถ่ายเททางวัฒนธรรมเมื่อนักท่องเที่ยวได้มีการติดต่อกับคนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งหากสังคมใดต้องการธำรงรักษาภาษาของตน สังคมนั้นต้องมีความมั่นคงและมีโครงการณรงศ์ให้คนในท้องถิ่นเกิดความตระหนักถึงเอกลักษณ์ของภาษาของตนเองอย่างแท้จริง

สำหรับในอดีตที่ผ่านมาคนในหมู่บ้านรวมมิตรไม่สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นด้วยภาษาไทยได้เลยหรือถ้ามีก็น้อยมาก แต่ในปัจจุบันชาวบ้านกะเหรี่ยงบ้านรวมมิตรส่วนใหญ่จะสามารถใช้ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือหรือภาษาไทยกลางเป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ถ้าหากพูดคุยสื่อสารกันเองในหมู่บ้านมักจะใช้การสนทนาที่เป็นภาษาประจำเผ่าคือภาษากะเหรี่ยง แต่คนเฒ่าคนแก่ส่วนใหญ่ยังพูดภาษาไทยไม่ค่อยได้มักจะพูด แบบเมืองปนกะเหรี่ยง กล่าวคือภาษาไทยบางคำที่เข้าใจยากจะใช้คำกะเหรี่ยงแทนและชาวบ้านที่ทำหน้าที่เป็นไกด์นำเที่ยวสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ ส่วนในเรื่องการเขียน ชาวบ้านสามารถเขียนได้ทั้งภาษาไทยและภาษากะเหรี่ยง แต่ทั้งนี้เด็กและวัยรุ่นหลาย ๆ คนก็เขียนภาษากะเหรี่ยงไม่ได้ เนื่องจากไม่สนใจที่จะเรียนการเขียนภาษากะเหรี่ยง สำหรับการพูดคุยสื่อสารกันเองในหมู่บ้าน ชาวบ้านมักจะใช้การสนทนาที่เป็นภาษาประจำเผ่าคือภาษากะเหรี่ยงในการพูดคุยทักทายกันของคนในชุมชน ซึ่งการสนทนาโดยใช้ภาษากะเหรี่ยงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้อนุรักษ์ภาษาของตนเองเอาไว้ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา ดังนั้นคนในหมู่บ้านจึงได้มีการรวมกลุ่มให้มีการสอนภาษากะเหรี่ยงที่เป็นภาษาเขียนซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกับภาษาพม่า โดยเป็นการสอนภาษากะเหรี่ยงในช่วงระยะ 3 เดือนคือในช่วงเดือนมีนาคมไปถึงเดือนพฤษภาคมอันเป็นช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน ซึ่งเยาวชนที่มีความรู้จะเป็นผู้สอนแก่คนที่อ่านเขียนไม่ได้ และสอนให้แก่ผู้มีความสนใจที่จะเรียน โดยทำการสอนที่บริเวณศาลาข้างโบสถ์

นอกจากนี้โรงเรียนบ้านรวมมิตร ยังจัดเป็นแหล่งสถานที่ของการผสมผสานทางวัฒนธรรมด้วย เพราะโรงเรียนบ้านรวมมิตรมีนักเรียนที่มาเรียนอยู่หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ การแลกเปลี่ยนภาษาถือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่าย โดยเฉพาะกับเด็กเล็ก กระบวนการเรียนรู้ภาษาต่าง

กลุ่มชาติพันธุ์ทำให้เด็กนักเรียนสามารถเข้าใจภาษาและเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป โดยการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านรวมมิตรใช้แนวทางการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสำนักงานประถมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้ เด็กจึงเริ่มซึมซับรับเอาภาษาไทยมาเป็นส่วนหนึ่ง การพูดคุยในชั้นเรียนจะใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการเรียนรู้ ในบางครั้งจะพบเห็นเด็กนักเรียนพูดภาษาไทยในการสื่อสารภายนอกห้องเรียน แม้ว่าการพูดภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองจะเป็นการพูดภายในชุมชนหากแต่ภาษาไทยได้เข้ามามีส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในการอ่านเขียนภาษาของตนเอง

2.3 การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา

การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ชาวบ้านในชุมชนบ้านรวมมิตรส่วนใหญ่นั้นได้นับถือศาสนาคริสต์ โดยชาวกะเหรี่ยงบ้านรวมมิตรได้นับถือคริสต์มาตั้งแต่สมัยเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านและมีการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัดมาตลอด จากการศึกษาพบว่าในอดีตก่อนที่ชุมชนบ้านรวมมิตรจะมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้น ทุกวันอาทิตย์ทุกคนที่นับถือศาสนาคริสต์ในชุมชนจะต้องไปเข้าโบสถ์ร่วมกันที่โบสถ์ประจำหมู่บ้าน และให้หยุดการทำงานทุกอย่างเพื่อมาประกอบพิธีกรรมร่วมกัน ซึ่งชาวบ้านก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ภายหลังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา คือตั้งแต่ที่หมู่บ้านรวมมิตรมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น ชาวบ้านที่แต่เดิมเคยหยุดงานเพื่อเข้าโบสถ์ในวันอาทิตย์ก็เริ่มลดจำนวนลงเรื่อย ๆ จนถึงในปัจจุบันมีชาวบ้านเพียงบางกลุ่มเท่านั้น โดยเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้านเท่านั้นที่ยังเข้าโบสถ์อยู่ ส่วนคนวัยทำงานก็มีเข้าโบสถ์บ้างในบางอาทิตย์ที่มีเวลาว่าง โดยให้เหตุผลว่าวันอาทิตย์เป็นวันหยุดที่นักท่องเที่ยวมักจะเดินทางมาเที่ยวเยอะ ถ้าชาวบ้านหยุดขายของและหยุดการทำงานทั่วทั้งวันก็จะทำให้สูญเสียรายได้และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวก็จะเสียเวลาตามไปด้วย จึงจำเป็นต้องฝ่าฝืนกฎทางศาสนาเพื่อมาทำงาน

2.4 ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านรวมมิตรจากการสัมภาษณ์อาจารย์ณู เจริญเต็มทอง (29 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) กล่าวว่าได้ว่า ประเพณีดั้งเดิมนั้นยังมีการปฏิบัติอยู่เช่นเดิม เพียงแต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคือรายละเอียดของพิธีกรรมมากกว่าที่มีการลดทอนขั้นตอนทำให้พิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานั้นลดความเคร่งครัดลง

- ประเพณีคำหว่าซ้าง

ประเพณีคำหว่าซ้าง เป็นประเพณีที่มีมาแต่อดีตกาล สำหรับประเพณีนี้เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับซ้างที่เลี้ยงไว้ของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งชาวกะเหรี่ยงถือว่าเป็นสัตว์ที่มีพระคุณต่อคนเลี้ยงซ้างเป็นอย่างมาก ในการประกอบพิธีกรรมคำหว่าซ้างจะเริ่มตั้งแต่การนำซ้างมารดน้ำมนต์ การให้พรซ้างรวมไปถึงการขอขมาลาโทษซ้าง ที่เจ้าของซ้าง ความซ้างได้กระทำการล่วงเกินต่าง ๆ การขึ้นขีบนหัวซ้าง การใช้แรงงานซ้าง เป็นต้น โดยผู้ที่ทำพิธีจะเป็นผู้นำทางศาสนาหรือผู้เฒ่าผู้แก่ ในชุมชนเป็นคนดำเนินพิธีกรรมคำหว่าซ้างแต่ละครั้ง ซึ่งพิธีกรรมคำหว่าซ้างจะทำพิธีในประมาณ วันที่ 1 มกราคมของทุกปี จนมาถึงปัจจุบันพิธีคำหว่าซ้างได้ปรับเปลี่ยนมาทำในวันที่ 13 มีนาคมของทุกปี ตามคำประกาศของรัฐบาลที่ต้องการให้วันที่ 13 มีนาคมเป็นวันซ้างไทย ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงวันในการดำเนินพิธีกรรมคำหว่าซ้างจากคำประกาศของรัฐได้ส่งผลต่อลักษณะของวิธีการและพิธีกรรมในการคำหว่าซ้าง ประการแรก ลักษณะของพิธีกรรมมิได้มีความยุ่งยากซับซ้อน ในการดำเนินงานดังเช่นอดีต แต่กลับเพิ่มความยุ่งยากในด้านของพิธีการจากผู้ดำเนินการ โดยในอดีตเป็นการเชื้อเชิญผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้านกลุ่มผู้สูงอายุ ได้ปรับเปลี่ยนเป็นการเรียนเชิญผู้มีอำนาจจากรัฐไม่ว่าจะเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือแม้แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ตาม ความต้องการและวัตถุประสงค์ได้ถูกแบ่งแยกออกมาให้มีความเป็นทางการมากขึ้น โดยส่วนหนึ่งก็เป็นการแสดงให้กับนักท่องเที่ยวได้เข้ามาชมพิธีกรรม จากที่ในอดีตมีการจัดงานเฉพาะในกลุ่มของชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรเท่านั้น จากการสัมภาษณ์ พ่อหลวงมานพ พบว่าปีนี้ คือปี พ.ศ. 2547 ซึ่งนับเป็นปีที่สามที่มีการจัดพิธีอย่างเป็นทางการจากราชการ มีการจัดแสดงอย่างตื่นตาตื่นใจที่บริเวณโรงเรียนบ้านรวมมิตร โดยจะมีการเดินขบวนของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ มีการแต่งกายโดยชุดประจำเผ่า การแสดงวัฒนธรรม การละเล่นของชนเผ่าแต่ละชนเผ่า ไม่ว่าจะเป็นการร้องรำ การเต้น การฟ้อนรำดาบ ฯลฯ

สำหรับประเพณีการคำหว่าซ้างซึ่งถือเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับซ้างแล้ว นอกจากนั้น ยังมีพิธีกรรมการผ่าซ้างหรือผ่าจ้าน ในอดีตจะมีการทำพิธีเพื่อให้ครวญซ้างสามารถดูแลควบคุมซ้างได้ แต่ในปัจจุบันการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับซ้างได้เลือนหายจางไป หลงเหลือแต่พิธีการคำหว่าซ้างที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่ออนุรักษ์เก็บไว้ อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของบ้านรวมมิตรและของจังหวัดเชียงราย

- ประเพณีขึ้นบ้านใหม่

การขึ้นบ้านใหม่ของชาวบ้านรวมมิตรมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับการขึ้นบ้านใหม่ของคนเมือง ในการขึ้นบ้านเมื่อคนในชุมชนสร้างบ้านเสร็จจะเชิญญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน

การเชิญจำนวนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าของบ้านว่ามีกำลังทรัพย์ในการเลี้ยงดูมากเพียงใด หากเป็นชาวบ้านที่มีฐานะไม่ดีนักก็อาจจะไม่มีการจัดเลี้ยง หากเป็นคนที่มีฐานะดีก็จะเชิญคนในชุมชนมาร่วมฉลองรับประทานอาหาร อาจมีการฆ่าหมูเพื่อต้อนรับผู้ที่เข้าร่วมฉลอง ในส่วนของพิธีกรรมจะเป็นละครกรรมกิจเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม โดยจะเริ่มการสวดของพระพระเจ้า เพื่อให้การดูแลบ้านหลังนี้ให้เกิดความสงบสุข มีการถวายบ้านให้กับพระองค์เป็นผู้ดูแลบ้านไม่ให้เกิดอันตรายใด รวมไปถึงผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในบ้านหลังนี้ด้วย ทั้งนี้เมื่อมีการสวดจะมีการอ่านพระคัมภีร์ 1 บท เพื่อระลึกถึงพระคุณของพระเจ้า มีการร้องเพลงโดยเนื้อหาของเพลงจะมีลักษณะของความสงบสุขและเรื่องราวของพระเจ้า ทั้งนี้ในพิธีกรรมใด ๆ ของชาวกะเหรี่ยงต้องมีการร้องเพลง โดยเนื้อหาอาจมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่เทศกาลและพิธีกรรมที่เกิดขึ้น

เมื่อมีการสวดขอพรและถวายบ้านให้พระเจ้าเป็นผู้ดูแลแล้วก็จะมีการเฉลิมฉลอง มีการกินอาหารที่เจ้าของบ้านจัดเตรียมไว้ การจัดเตรียมอาหารหากเป็นคนที่มีฐานะดีจะมีค่านิยมในการเลี้ยงดูแบบกินกันให้เหลือ ซึ่งหมายถึงมีอาหารให้กินอย่างไม่ขาดแคลน อันเป็นการบ่งบอกฐานะของผู้จัดเลี้ยงและเจ้าของบ้าน แม้ชาวกะเหรี่ยงจะแทบไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคมฐานะทางสังคม แต่การแสดงออกซึ่งความมีอันจะกินถือเป็นความพอใจของเจ้าบ้านที่ได้มีการจัดเลี้ยงอาหารอย่างเต็มที่

- ประเพณีการเกิด

ประเพณีการเกิดในหมู่บ้านรวมมิตรนั้น พบว่าเมื่อเด็กเกิดใหม่ แต่เดิมจะมีการนำเอาสาหร่ายของเด็กที่เกิดใหม่ไปแขวนไว้กับต้นไม้ โดยให้ถือว่าต้นไม้ต้นนี้เป็นชีวิตของเด็กที่เกิดมา หากแต่ในปัจจุบันไม่สามารถที่จะนำเอาสาหร่ายของเด็กที่เกิดมาใช้ได้ ด้วยเพราะเด็กที่เกิดใหม่แต่เดิมเป็นการคลอดโดยธรรมชาติผ่านการช่วยเหลือของหมอตำแยที่มีอยู่ในหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันการคลอดบุตรจะไปทำคลอดที่โรงพยาบาลในตัวเมืองเชียงราย ด้วยเพราะการคมนาคมที่สะดวก ซึ่งแต่เดิมหากชาวบ้านจะเข้าตัวเมืองจะก่อแปไปยังตัวเมืองและจะเดินทางเท้าเพื่อกลับมายังชุมชน อีกทั้งการบรรจุรถส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ สาธารณสุขจังหวัดได้เข้ามารับรถทำให้มีการทำคลอดที่สถานพยาบาลทั้งนี้เพื่อเพิ่มโอกาสรอดให้กับเด็กที่เกิดใหม่

อาจารย์กัญ เฉลิมเถียมทอง (29 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้เล่าว่า เมื่อเด็กเกิดใหม่ได้ประมาณ 7 - 10 วันจะมีการนำมาถวายแก่พระเจ้าเพื่อให้พระเจ้ารับเอาเด็กที่เกิดใหม่ไว้ดูแล ทั้งนี้การถวายจะเกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงเวลาเมื่อเด็กมีอายุประมาณ 1 เดือน เพื่อให้เด็กเป็นสมาชิกสำรองในคริสต์ศาสนา และเมื่อเด็กได้เติบโตใหญ่ขึ้นมาก็จะได้ประกาศตัวเป็นผู้นับถือศาสนาคริสต์อย่าง

เต็มตัว โดยในการถวายตัวแก่พระเจ้าผู้นำทางศาสนาจะเป็นผู้ทำพิธี ซึ่งสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมจะกระทำที่โบสถ์ แต่มีเพียงบางหลังคาเรือนจะเชิญผู้นำทางศาสนามาทำพิธีที่บ้าน

สำหรับเด็กที่เกิดใหม่จะมีพิธีกรรมในการตั้งชื่อให้กับเด็ก โดยจะใช้วิธีการเสี่ยงทาย โดยการเขียนชื่อ 3 ชื่อซึ่งเป็นชื่อที่ได้จากการตั้งจากบิดา มารดาของเด็กหรือได้มาจากคณะกรรมกิจเป็นผู้ตั้งให้และนำมารวมกัน ทำการอธิษฐานเพื่อให้พระเจ้าประทานชื่อให้กับเด็กคนนั้น แล้วจึงทำการหยิบขึ้นมา เมื่อได้ชื่อใดก็ให้เรียกชื่อนั้น โดยอาจารย์กินได้บอกว่า บางครั้งพ่อแม่อาจไม่ชอบชื่อเรียกของเด็กที่จับมาได้ก็จะมีการจับใหม่ โดยมีการใส่ชื่อเพิ่มเข้าไปแต่ก็ยังคงจับได้ชื่อเดิมอยู่ ซึ่งในการตั้งชื่อเด็กของคนในชุมชนยังคงเป็นการประกอบพิธีกรรมของการตั้งชื่อเอกเช่นนี้ หากแต่ยังคงมีชาวบ้านบางคนซึ่งเป็นส่วนน้อยในชุมชนที่ตั้งชื่อเอาเอง เพื่อความสะดวกสบายและลดปัญหาความยุ่งยาก

- ประเพณีกินข้าวใหม่

จากการสัมภาษณ์พ่อหลวงมาณพ เลิศบรรจงขวัญ (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) พบว่าเมื่อก่อนจะทำตามความยึดถือของคนเฒ่าคนแก่ แต่เดี๋ยวนี้จะเป็นเหมือนฝรั่ง คือ มีผู้นำทางศาสนามาอธิษฐานมาสวดก็เสร็จ การกินข้าวใหม่ของคนในชุมชนหมู่บ้านรวมมิตรมีความแตกต่างไปจากหมู่บ้านอื่น ๆ ที่นับถือพุทธ ฝั ซึ่งในพิธีกรรมจะมีคณะกรรมกิจเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมโดยจะมีการนำเอาผลผลิตพืชผลทางการเกษตรและร่วมกันอธิษฐานแก่พระเจ้า มีการสรรเสริญพระเจ้า ขอบคุณพระองค์ที่ได้ประทานนั้นและช่วยดูแลพืชผลทางการเกษตร มีการอ่านพระคัมภีร์ หลังจากนั้นก็จะมีการร่วมกันฉลองความยินดี ซึ่งในการเลี้ยงฉลองความยินดีก็กินแล้วที่บ้านไหนที่มีฐานะดีก็จะมีมาร่วมเชิญญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านมาร่วมงานจำนวนมาก และหากเป็นสมาชิกหมู่บ้านที่มีฐานะยากจนก็อาจไม่มีการเชิญแขกหรือแต่จะเชิญเพียงแค่อาจารย์สอนศาสนามาทำพิธีเท่านั้น

ในการกินข้าวใหม่ของชาวบ้านรวมมิตรจะแยกกันทำพิธีกรรม แต่ในหมู่บ้านบวรจะมีการจัดงานร่วมกันทั้งหมู่บ้าน ซึ่ง นายทอง กาตุ (25 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้เสนอแนะมองว่า หากในหมู่บ้านสามารถที่จะจัดรวมกันทั้งหมู่บ้านพร้อมๆ กันก็จะเป็นการดี ถือเป็นเรื่องของการประหยัดไปด้วย แต่ในหมู่บ้านรวมมิตรไม่สามารถที่จะทำได้เพราะบางหลังคาเรือนเมื่อได้ข้าวมาแล้วก็ต้องนำมากินเลย ไม่สามารถรอได้ และหากยังไม่ได้ทำประกอบพิธีการกินข้าวใหม่ก็ยังไม่สามารถนำมากินได้ ความจำเป็นของบ้านแต่ละหลังมีไม่เหมือนกัน บ้านที่ยากจนไม่มีข้าวกินก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้อาหารอย่างนี้เป็นต้น

- การแต่งงาน

ประเพณีดั้งเดิมของกะเหรี่ยง สังคมได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือกคู่ครองให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตคือ ให้ความสำคัญในความขยันขันแข็งว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดสำหรับชีวิตครอบครัว ในสังคมกะเหรี่ยงที่ยังยึดถือตามประเพณีดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด ส่วนใหญ่ไม่นิยมให้มีการแต่งงานกับคนนอกเผ่า สอดคล้องกับที่ สารภี ศิลา และวิเชียร คชอนันต์ (2530: 6) ระบุว่าหญิงสาวกะเหรี่ยงมักจะได้รับการคัดค้านไม่ให้แต่งงานกับคนไทยพื้นราบ เพราะมักคิดว่าผู้ชายไทยไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยา เจ้าชู้ คี้มเหล้า และโหดร้าย ไม่เหมือนลักษณะการครองเรือนของสังคมกะเหรี่ยงซึ่งเป็นแบบคัวเดียวเมียเดียวมาตลอด

หากจะกล่าวถึงตามประเพณีนิยมของกะเหรี่ยงนั้น เมื่อแต่งงานกับหญิงกะเหรี่ยงแล้วก็ต้องมาอยู่กับฝ่ายภรรยา และชายไทยก็มักจะทนต่อกฎของสังคมกะเหรี่ยงไม่ได้ ส่วนการแต่งงานของผู้ชายกะเหรี่ยงกับคนนอกเผ่าไม่ได้รับการคัดค้านมากนัก เพราะถือว่าเมื่อผู้ชายแต่งงานก็ต้องออกไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงไม่ได้อยู่ในสังคมกะเหรี่ยงอีกต่อไป แต่ปัจจุบันการยึดถือเช่นนี้ไม่ปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดแล้ว ทำให้มีการแต่งงานข้ามชนเผ่าจำนวนมาก บางครอบครัวพ่อแม่ก็อนุญาตให้ลูกสาวตนเองแต่งงานกับคนนอกเผ่าได้ หากพิจารณาเห็นว่าบุคคลนั้นมีฐานะดีพอที่จะเลี้ยงดูบุตรของตนและเกื้อหนุนจนเจือไปถึงครอบครัวของตน และเมื่อแต่งงานกันก็ไม่ได้ยึดถือในเรื่องที่ว่าฝ่ายชายต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงอีกต่อไป ชาวบ้านรวมมิตรบางคนก็แต่งงานกับหญิงชาวต่างชาติแล้วฝ่ายหญิงเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านด้วย ส่วนใหญ่เมื่อแต่งงานแล้วก็แยกมาอยู่กันเองเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งอาจจะยังอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน แต่ทั้งนี้ในการเปลี่ยนแปลงนี้ก็ยังคงมีการยึดถือกฎเกณฑ์เดิมที่ว่าหนุ่มสาวจะต้องไม่ละเมิดข้อห้ามเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กันก่อนแต่งงาน

หากแต่ความเชื่อในการแต่งงานกันกับคนนอกชนเผ่า เป็นสิ่งที่ยอมรับในชุมชนมาไม่นานแต่ยังคงได้รับการยอมรับในช่วงวัยของวัยทำงานลงมา ซึ่งความต้องการในการแต่งงานกับคนกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะเป็นเรื่องง่ายและปราศจากความขัดแย้งมากที่สุด ทั้งในเรื่องของการเข้าอกเข้าใจกัน การสื่อสารที่มีการพูดภาษาเดียวกัน อารมณ์ไปถึงการช่วยเหลือ ห่วงหาอาสยซึ่งกันภายในชุมชนด้วยตนเอง ทั้งนี้วัฒนธรรมที่ไม่ได้มีความแตกต่างออกไปจากกันเท่าไรจะทำให้การใช้ชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่น เมื่อประเพณีการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเปลี่ยนไปไม่มีขีดจำกัดทางเชื้อชาติ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนกล่าวได้ว่าเกิดจากการที่หมู่บ้านได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกที่เกิดจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านกฎเกณฑ์ข้อกำหนดการเลือกคู่ครอง การแต่งงาน ชาวบ้านในหมู่บ้านรวมมิตรจึงมีการแต่งงานทั้งกับคนไทยและชาวต่างชาติหลายเชื้อชาติหลายเผ่า ซึ่งมีทั้งคนไทยที่มาติดต่อขายของในหมู่บ้าน ชาวต่างชาติที่มาเที่ยว ทำให้วัฒนธรรมมีการผสมกลมกลืนกันไป ความเชื่อบางอย่างจึงไม่นับถือกันเคร่งครัด

ปัจจุบันชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรได้มีการแต่งงานกับชาวต่างชาติ 3 ครอบครัว โดยมีชาวกะเหรี่ยงที่เป็นควาญช้างได้แต่งงานกับนักท่องเที่ยวชาวสวีเดน ปัจจุบันได้เปิดร้านขายของอยู่ในชุมชน อีกครอบครัวหญิงชาวกะเหรี่ยงได้แต่งงานกับผู้สอนศาสนาและได้ย้ายไปอยู่ที่เชียงใหม่ กับอีกครัวเรือนหญิงชาวกะเหรี่ยงได้แต่งงานกับไกด์ที่มาจากเชียงใหม่ ปัจจุบันได้ย้ายไปอยู่ประเทศแคนาดา กับสามี ส่วนคนในชุมชนที่แต่งงานกับคนพื้นราบมีจำนวนหลายสิบครอบครัว บางรายอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่กับคู่ที่แต่งงาน บางรายยังคงอาศัยอยู่ชุมชน

การแต่งงานจะมีพิธีกรรมแบบคริสต์ คือมีการแต่งงานทำพิธีที่โบสถ์สำหรับการแต่งงานแบบบริสุทธิ คือไม่มีการกระทำผิดไม่มีการล่วงเกินกัน ซึ่งจะมีการเชิญผู้นำทางศาสนา มาสวดและดำเนินพิธีกรรม เมื่อมีการปฏิญาณให้คำมั่นสัญญาและมีการแลกเปลี่ยนของแทนใจซึ่งกันและกัน ก็จะเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีจากนั้นก็พากันไปจดทะเบียนสมรสที่อำเภอ

ถ้าหากเป็นการแต่งงานแบบไม่บริสุทธิ คือฝ่ายชายและฝ่ายหญิงได้มีการล่วงเกินหรือมีเพศสัมพันธ์กันก่อนแต่งงาน จะไม่มีการทำพิธีภายในโบสถ์ แต่เป็นการแต่งภายในบ้านหรือศาลาที่อยู่ข้างโบสถ์ โดยให้ผู้นำทางศาสนาในตำแหน่งรองลงมาเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม จากนั้นก็จะพากันไปจดทะเบียนสมรสที่อำเภอเหมือนกัน ในส่วนของการจัดเลี้ยงขึ้นอยู่กับฐานะของคู่บ่าวสาวเป็นอย่างไร หากแต่โดยทั่วไปการแต่งงานถือเป็นงานมงคลจะมีการเลี้ยงต้อนรับแขกที่มาร่วมงานอย่างเต็มที่ จะมีการฆ่าหมูฆ่าวัวมาเลี้ยงดูแขกที่มาร่วมงาน

- งานศพ

งานศพของชาวกะเหรี่ยงเป็นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ โดยมีการสวดพระคัมภีร์ และการร้องเพลง โดยพิธีกรรมจะเป็นหน้าที่ของผู้นำศาสนาที่เป็นผู้ร่วมสวดและมีการขอให้พระเจ้ารับเอาผู้ที่เสียชีวิตไว้กับพระองค์ โดยจะมีการนำผู้เสียชีวิตไป แต่งตัวตามชุดของชาวกะเหรี่ยงและจะมีการไว้ศพ 3 วัน ก่อนที่จะเคลื่อนย้ายศพไปฝังที่สุสานประจำหมู่บ้าน หลังจากนั้นจะมีการมนัสการและการสรรเสริญพระเจ้าอีก 3 วัน โดยอาจารย์ กิโน เกลิมเลียมทอง (29 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้ให้เหตุผลว่าการมนัสการพระเจ้าในช่วง 3 วันหลังเป็นการสรรเสริญเพื่อญาติแก่ผู้เสียชีวิตที่ได้มีการสูญเสียคนที่รักไป ในช่วงของงานศพจะมีการร้องเพลงโดยเนื้อหาของเพลงจะเป็นไปในลักษณะของความคิดถึง ความโศกเศร้า และความหวัง ทั้งนี้การร้องเพลงจะไม่มีเครื่องดนตรีและเป็นการร้องร่วมกัน การร้องเพลงในงานศพจะมีความแตกต่างไปจากงานแต่งงานนอกจากจะเป็นเนื้อหาแล้วท่วงทำนองของเพลงก็จะช้าลง การร้องเพลงจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างกำลังใจให้กับญาติของผู้ที่จากไป

การเคลื่อนย้ายศพแต่เดิมจะใช้รถลาก หรือการหามไปยังสุสาน แต่ในปัจจุบันใช้รถยนต์ในการเคลื่อนย้ายเพื่อความสะดวกสบาย การแต่งกายของผู้ร่วมงานเป็นการแต่งกายชุดประจำเผ่า เพราะถือเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคนชุมชนเดียวกัน โดยผู้ชายใส่เสื้อกะเหรี่ยงสีแดง ส่วนผู้หญิงที่เป็นเยาวชนแต่งชุดขาวสีขาวและสตรีที่แต่งงานแล้วแต่งกายด้วยชุดสีดำ อาจมีบางคนไม่ใส่เสื้อผ้าชุดประจำเผ่าแต่จะเป็นส่วนน้อยเท่านั้น

งานศพถือเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนภาพของความสามัคคีภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี ฐานคิดของคนในชุมชนถือว่างานศพเป็นงานที่ยิ่งใหญ่เป็นงานของการสูญเสีย การไปร่วมงานเป็นการแสดงออกซึ่งความมีน้ำใจของคนในชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องไปเพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความเสียใจในการสูญเสียญาติพี่น้อง การแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงมิได้ให้ความสำคัญกับมันมากนัก แต่ให้ความสำคัญของการมาอยู่ช่วย หรือการมางานเสียมากกว่า

- กิจกรรมการแลกเปลี่ยนแรงงาน

กิจกรรมการแลกเปลี่ยนแรงงาน หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากิจกรรมการลงแขก คือการร่วมมือช่วยกันทำงานในกิจกรรมต่าง ๆ หากบ้านใครขาดแรงงานก็จะไปช่วยกันจนเสร็จ โดยไม่มีค่าตอบแทน ดังเช่นการทำนาแต่ละครั้งของผืนนาแต่ละที่ จะมีสมาชิกมาช่วยกันทำเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเช่นนั้นมาแต่อดีต แต่เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาจนเวลาผ่านเลยการทำนาที่เรียกว่าการลงแขกได้ทยอยจางหายไป และเมื่อชุมชนได้มีการพัฒนามากขึ้นตามระบบทุนนิยม อาชีพของชาวบ้านมิได้ทำแต่เพียงการเกษตรเท่านั้นเวลาที่จะทำนาจึงลดลงไป คนที่มาช่วยทำนาร่วมกัน ประกอบกับการทำนาในบางขั้นตอนไม่จำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานคนอื่นต่อไป จึงทำให้แรงงานในการทำนาลดน้อยลงจนต้องเกิดการจ้างแรงงานขึ้น โดยให้ค่าแรงเป็นวัน แต่กิจกรรมของการเอามือของคนในชุมชนยังคงมีการรักษาและถือเป็นวิถีของการผลิตของชุมชน แต่อาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการแลกเปลี่ยนแรงงานไปบ้าง

วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงรวมมิตรเป็นแบบการผลิตทางการเกษตรแบบยังชีพ การแลกเปลี่ยนแรงงานจึงเป็นการใช้แรงงานในการแลกเปลี่ยนกัน ในลักษณะของการเอามือเอาร่าง หรือเอาร่าง ลักษณะดั้งเดิมของคนในชุมชน นายทอง กาญ (25 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้ชี้แนะว่าแต่เดิมชาวกะเหรี่ยงมิได้ถือว่าการเอามือหากแต่เป็นการทำงานร่วมกัน การลงแขกในการทำนาเป็นสิ่งที่เรียกว่าความมีน้ำใจที่เกิดขึ้นในชุมชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความสามัคคีกันภายในชุมชน หากแต่ในปัจจุบันความสามัคคีตรงนี้ได้ลดหายไปจากแต่ก่อนมาก การทำงานถือเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานเป็นการเอาร่างของคนอื่น

ภายในชุมชนบ้านรวมมิตรการแลกเปลี่ยนแรงงานยังคงมีอยู่และเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานแบบการเอามือเอาริ้วดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น การแลกเปลี่ยนแรงงานของคนในชุมชนได้ปรับเปลี่ยนไปมีความแตกต่างไปจากอดีต ทั้งนี้การแลกเปลี่ยนแรงงานของคนในชุมชนที่ยึดถือว่าเอามือต้องใช้มือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสภาวะการณ์ปัจจุบัน การเอามือของชาวกะเหรี่ยงเป็นเพราะชาวกะเหรี่ยงในชุมชนไม่มีเงินในการจ้างงาน ลักษณะของการเอามือเอาริ้วก็สามารถเปรียบเทียบได้กับการจ้างงานโดยใช้แรงงานเป็นค่าจ้างตอบแทนแก่คนที่มาช่วยงานในพื้นที่ทำกินของตน ยกตัวอย่างคือนาย ก. ไปช่วยนาย ข. เกี่ยวข้าว เมื่อถึงเวลานาย ก. จะเกี่ยวข้าว นาย ข. ก็จะต้องมาช่วยนาย ก. ทำเพื่อทดแทนแรงงาน ซึ่งอาจพูดได้ว่าการแลกเปลี่ยนแรงงานแบบเอามือของคนในชุมชนมีความแตกต่างไปจากอดีต แม้รูปแบบของการแลกเปลี่ยนแรงงานไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก หากแต่นัยยะสำคัญของการแลกเปลี่ยนแรงงานในปัจจุบันหมายถึงความต้องการที่จะมีคนทำงานในพื้นที่ทำกินโดยมิต้องอาศัยค่าแรงที่เป็นตัวเงินเป็นค่าตอบแทนแต่ใช้แรงงานของผู้จ้างเป็นค่าตอบแทนแทน ดังที่เห็นได้ว่าหากวันใดที่มีผู้มาเอามือเอาริ้วไม่สามารถไปใช้มือใช้แรงได้ก็จะมี การว่าจ้างบุคคลอื่นให้ไปแทน อย่างนี้เป็นต้น

การแลกเปลี่ยนแรงงานโดยส่วนมากจะทำกันในลักษณะของระบบเครือญาติ ซึ่งจะไปช่วยกัน เช่น ในวันนี้ครอบครัวนี้มีการเกี่ยวข้าวอีกครอบครัวก็จะพากันไปช่วยกันทำให้แล้วเสร็จ และเมื่อแล้วเสร็จก็จะพาครอบครัวไปช่วยงานกลับคืนแก่ครอบครัวที่มาช่วยงาน หากพูดถึงการแลกเปลี่ยนแรงงานของคนในชุมชน การจ้างงานโดยใช้เงินตราเป็นค่าตอบแทนได้มีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง การทำงานเพื่อให้ได้ข้าว เนื้อสัตว์ แม้จะคงหลงเหลืออยู่แต่การจ้างงานเริ่มมีบทบาทเพิ่มสูงมากขึ้นตามลักษณะสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

ภาพ 22 แสดงการแลกเปลี่ยนแรงงานของคนในชุมชน

2.5 ค่านิยมในชีวิตประจำวัน

- ค่านิยมด้านการเคารพผู้อาวุโส

ชาวกะเหรี่ยงถือว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความรู้จำเป็นที่จะต้องเชื่อฟัง การได้รับการว่ากล่าวตักเตือนถือเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติตามเป็นอย่างยิ่ง ความเคารพยำเกรงต่อผู้สูงอายุของชาวกะเหรี่ยงถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะผู้สูงอายุผ่านช่วงชีวิตและมีประสบการณ์ชีวิตมานาน โดยนายทอง กาพู (25 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้เสนอมุมมองว่า หากผู้ใดที่ถูกผู้อาวุโสต่อว่า จะต้องปฏิบัติตาม บางครั้งทำให้ผู้ถูกต่อว่ารู้สึกอับอายเป็นอย่างมาก ความยำเกรงต่อผู้อาวุโสจึงมีมากภายในชุมชน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงในชุมชนด้านการเคารพผู้อาวุโสค่อนข้างที่จะเปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะกับเด็กวัยรุ่นซึ่งถือเป็นกลุ่มช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก การที่ผู้อาวุโสได้ว่ากล่าวตักเตือนนั้น เด็กเยาวชนบางคนก็ไม่เชื่อฟัง เด็กเยาวชนที่ดีก็จะปฏิบัติตามที่ได้ถูกว่ากล่าว แต่เด็กส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากผู้อาวุโส มีความกล้าและมีแนวคิดในการปฏิบัติตนที่แตกต่างไปจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของเยาวชนเป็นสิ่งที่ผู้อาวุโสในหมู่บ้านมีความตระหนักและเป็นกังวลเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องของการคบหากับเพศตรงข้าม การคบเพื่อนและการปฏิบัติตนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน

- ค่านิยมด้านความมีน้ำใจ

ความสัมพันธ์ที่มีกับชุมชนด้วยตนเอง เมื่อก่อนชาวบ้านไม่มีระบบการซื้อขายสินค้า ชาวบ้านมีอะไรก็แลกกันกินแบ่งกันใช้ช่วยกันทำงาน แต่เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของเงินเป็นใหญ่ต้องแย่งชิงกันหารายได้ ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538: 65) แต่ละคนมีเวลารว่างน้อยลงเพราะต้องทำงานหาเงิน ดังคำพูดที่ว่า “งานคือเงิน เงินคืองาน” นั่นเอง ประกอบกับการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้คนมีงานทำมากขึ้นและก่อให้เกิดรายได้จำนวนมาก การยึดติดอยู่กับระบบคุณค่าของเงินตราได้ส่งผลให้วัฒนธรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชุมชนจืดจางหายไป ทั้งนี้อุดมการณ์ของบริโกคณิยมได้กลาโหมเข้ามากระทบกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก

แม้ลักษณะทางสังคมของชุมชนบ้านรวมมิตรจะยังคงมีลักษณะของการเกาะเกี่ยวความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติหลงเหลืออยู่ หากแต่ค่านิยมของการบริโกคตฤ การแลกเปลี่ยนโดยอาศัยเงินตราภายหลังจากการเปิดหมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติมีพลังอำนาจในการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมลดน้อยลง การมองมิติเช่นนี้มีได้กล่าว

เพียงให้มองเห็นภาพของความมีน้ำใจในชุมชนที่ลดน้อยลงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการมองประเด็นในเรื่องของค่านิยมในการบริโภคและการแสวงหาซึ่งผลประโยชน์ที่เพิ่มสูงมากขึ้นของคนในชุมชน การตระหนักในเรื่องของผลตอบแทนเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ภาวะของการแข่งขันคึกฉุนเพื่อหาความสะดวกสบายแก่ตนเอง

- การปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม

การศึกษาประเด็นของการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติและจารีตของชาวกะเหรี่ยงที่มองการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้ามที่จะต้องมีการให้เกียรติและมีการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม ต้องครองตัวเป็นสาวบริสุทธิ์จนกว่าจะได้เข้าพิธีแต่งงาน การวางตัวทั้งในเรื่องของความสัมพันธ์อันหนุ่มสาวหรือความสัมพันธ์ต่อผู้อื่นเป็นสิ่งที่คนในชุมชนมองว่าเป็นเรื่องที่เป็นวัฒนธรรม จารีต และประเพณี

จากการสัมภาษณ์ อาจารย์กัญญา เกลิมเถียมทอง (29 กรกฎาคม พ.ศ. 2547) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ผลกระทบที่มากจากการท่องเที่ยวเกิดจากการที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาจะทำตัวตามสบายตามอย่างวัฒนธรรมที่เรียบง่ายของชาวต่างชาติ เช่น กอด จูบ และวัยรุ่นในหมู่บ้านก็เกิดพฤติกรรมเลียนแบบพฤติกรรมเหล่านี้ ถูกถ่ายทอดและได้รับการยอมรับจากเยาวชนประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมของชาวต่างชาติมาสู่เยาวชน และได้สร้างบรรทัดฐานทางสังคมขึ้นมาใหม่ จารีตทางวัฒนธรรมในเรื่องของการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้ามได้ถูกลดทอนอำนาจในการควบคุมสังคมโดยเฉพาะกับเด็กเยาวชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชน การปรับเปลี่ยนลักษณะของความสัมพันธ์ในประเด็นนี้กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนได้แสดงออกมาซึ่งความเป็นห่วงต่อเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง

การเลียนแบบทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ง่ายในชุมชนที่มีการติดต่อสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชน ด้วยเพราะวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการยอมรับของคนในชุมชนว่าจะรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาหรือไม่ การท่องเที่ยวนอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านของวัฒนธรรมแล้ว สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากหนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ส่วนแล้วแต่มีอิทธิพลในการซึมซับรับเอาวัฒนธรรมที่แตกต่างมาแทบทั้งสิ้น

2.6 ศิลปะดนตรี

ผลการวิจัยในด้านของการแสดงศิลปะดนตรีของกะเหรี่ยง จากการที่ผู้วิจัยได้มีส่วนเข้าไปชมการแสดงเต้นรำของชาวเขาร่วมกับกลุ่มนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐประศาสนศาสตร์

สถาบันราชภัฏเชียงราย ในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 ที่โรงเรียนบ้านรวมมิตร นำแสดงโดยนักเรียนโรงเรียนบ้านรวมมิตร พบว่าการแสดงต้นรำของชาวเขานั้นมีทั้งที่เป็นการเต้นประกอบจังหวะ โดยมีเครื่องดนตรีเป็นตัวให้จังหวะไม่มีเพลงร้อง เป็นจังหวะทำนองเร็วให้ความรู้สึกสนุกสนานและมีแบบที่เด่นประกอบการร้องเพลง ซึ่งจากการสอบถามผู้ใหญ่บ้านถึงความหมายของเพลง พบว่ามักจะเป็นเพลงที่มีความหมายถึงการเพาะปลูกหรือการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในอดีตวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงจะมีความสัมพันธ์กับการเกษตรเป็นหลัก และเมื่อใกล้จบการแสดงเด็กนักเรียนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่แต่งชุดประจำเผ่า ได้แสดงการร่ายวพรให้กับผู้เข้าชม โดยเนื้อหาเพลงเป็นการแสดงความยินดีของเจ้าของบ้านที่มีผู้มาเที่ยวเยี่ยมชมเยือน มีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะคือ ซึง ซอ และฉิ่ง ทำนองเพลงฟังดูคล้ายกับเพลงพื้นเมืองของทางภาคเหนือ ส่วนอีกเพลงหนึ่งที่ได้แสดงเป็นเพลงที่ใช้ทำนองของเพลงลอยกระทง โดยให้นักแสดงทั้งหมดทุกคนมาร่ายรำรวมกัน ซึ่งถือเป็นการแสดงประยุกต์อย่างหนึ่งที่มีการรวมกันระหว่างบทเพลงกะเหรี่ยงกับทำนองเพลงของคนเมืองเข้าด้วยกันนำมาแสดงให้กับนักท่องเที่ยวชม

ส่วนการร้องเพลงไทยนั้น ชาวบ้านกะเหรี่ยงบ้านรวมมิตรสามารถร้องเพลงไทยตามสมัยได้ โดยดูตัวอย่างและเลียนแบบการร้องจากโทรทัศน์และวิทยุ เช่น วัยรุ่นสามารถร้องเพลงตามนักร้องดังได้ สำหรับคนที่มีความสามารถในการแต่งเพลง ยังมีการนำเอาท่วงทำนองมาใช้และปรับเปลี่ยนเนื้อหาของเพลงให้เป็นภาษากะเหรี่ยง จากภาพรวมสามารถสรุปได้ว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะดนตรีในหมู่บ้านรวมมิตรยังคงมีการอนุรักษ์รักษาให้คงอยู่มิได้เลือนหายไปจากชุมชน หากแต่ลักษณะของการนำมาใช้โดยส่วนใหญ่ เช่น การร้องรำ จะถูกนำมาเป็นสินค้าที่เสนอต่อผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับที่โครงการวิถีทรรศน์ (2540: 6) ได้กล่าวว่าการใช้วิถีชีวิตวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าในการดึงดูดนักท่องเที่ยว เพราะเห็นเป็นความแปลกและความบันเทิง และเน้นเกี่ยวกับการจัดแสดงโชว์เพื่อความตื่นตาตื่นใจโดยละเลยถึงคุณค่าที่แท้จริงของวัฒนธรรมนั้น ถึงแม้จะทำให้ถูกมองว่าเป็นการสูญเสียความภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่น แต่อย่างน้อยก็ส่งผลดีในแง่ที่ว่าเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมและเป็นการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ รวมทั้งเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรม ศิลปะงานแสดงอีกด้วย ซึ่งทางโรงเรียนยังมีส่วนอย่างมากในการพยายามอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมบางอย่างของชาวเขаб้านรวมมิตรไว้มิให้สูญหายไปในกลุ่มเยาวชนที่เป็นนักเรียน อาทิเช่น มีการจัดแสดงโชว์รำดาบ การแสดงต้นรำของเด็กนักเรียนชาวเขา มีการจัดแสดงโชว์ในงานวันสำคัญต่าง ๆ หรือเพื่อโชว์แก่นักท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมของโรงเรียนบ้านรวมมิตร

ภาพ 23 การแสดงการเดินร่ายของนักเรียนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

2.7 กีฬา การละเล่น

กีฬาและการละเล่นของชุมชนบ้านรวมมิตรได้ถูกกลืนหายไป การละเล่นของชนเผ่ามีเฉพาะในวันที่ได้ถูกจัดให้เป็นวันแห่งการละเล่นของชนเผ่าที่ผู้นำชุมชนและภาครัฐมองเห็นและให้ความสำคัญว่าควรที่จะมีการอนุรักษ์เก็บรักษาไว้ก่อนที่จะเลือนหายไป ซึ่งในการจัดงานการละเล่นพื้นบ้านจะจัดงานในช่วงประมาณเดือนพฤษภาคมของทุกปี โดยจัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง มีจุดมุ่งหมายเพื่ออนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้าน และการเสริมสร้างความสามัคคีแก่ชนเผ่าที่อยู่ในเขตตำบลเมืองยาว

กีฬาและการละเล่นของชนเผ่าจะประกอบไปด้วยการขว้างสาก คือเป็นการนำสากที่ใช้ในการตำข้าว ซึ่งมีน้ำหนักประมาณ 5 กิโลกรัมและทุ่มไปข้างหน้า ใครสามารถที่จะทุ่มไปได้ไกลก็จะเป็นผู้ชนะ ในกีฬาการเข็นครกก็จะมีผู้นำเอาครก (มอตำข้าว) มากลึงแข่งกัน ใครสามารถกลิ้งพากรกไปเข้าเส้นชัยก่อนเป็นผู้ชนะ

กีฬาการขว้างมีด การยิงหน้าไม้ และการเป่าลูกดอก ถือเป็นประเภทกีฬาที่อาศัยความแม่นยำของการใช้อุปกรณ์ โดยให้ผู้เล่นใช้อุปกรณ์ไม่ว่าจะเป็นมีดสั้น หน้าไม้ และลูกดอก ขว้าง ยิง หรือเป่าให้เข้าเป้า ใครสามารถยิงได้เข้าเป้าใกล้เคียงและมีคะแนนมากที่สุดก็จะเป็น

ผู้ชนะไป และยังมีกีฬาอีกหลากหลายประเภท เช่น การเปี๊ยะก้วย (การแบกตะกร้า) ซึ่งได้บรรจุน้ำหนัก 10-15 กิโลกรัมไว้ข้างในแล้ววิ่งแบกใครวิ่งได้เร็วกี่จะชนะ การวิ่งบนไม้เท้า การโยนหิน เป็นต้น อีกทั้งยังมีการนำเอากีฬาสากลเข้ามาใช้ในการแข่งขันกีฬา เช่น การแข่งวอลเลย์บอล แร้บบอล บาสเก็ตบอล และฟุตบอล ซึ่งเป็นการจัดงานตามวัตถุประสงค์ของการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชนเผ่าต่าง ในการจัดงานการแข่งขันกีฬาชนเผ่าได้รับการตอบสนองและให้ความร่วมมือจากเยาวชนและคนในชุมชนต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก กิจกรรมนี้จึงได้ถูกนำเสนอให้เป็นเทศกาลหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.8 การเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพ

วิถีชีวิตของชาวบ้านรวมมิตรนับตั้งแต่ของการเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน วิถีชีวิตของคนในชุมชนจะอาศัยการดำรงชีพแบบพอเพียง การทำงานเป็นการใช้แรงงานไปกับพื้นที่ทำกิน การทำงานมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อให้มีพอกินไปตลอดในทุกฤดูกาลเก็บเกี่ยว อาชีพของคนในชุมชนจึงเป็นเรื่องของการเกษตร การกลั่นธัญพืช การล่าสัตว์ ด้กสัตว์ และการประมง เป็นการประกอบอาชีพเพื่อการยังชีพ การเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพ เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการสร้างรายได้ที่มีการนับจากตัวเม็ดเงินและการแลกเปลี่ยนซื้อขายที่ใช้เงินตราเป็นสื่อสำคัญของการแลกเปลี่ยน รวมไปถึงอัตราของค่าครองชีพที่สูงมากขึ้น การจะสรรหาสิ่งใดล้วนแล้วแต่มีมูลค่าของเงินตราเข้ามาเกี่ยวข้อง

การทำเกษตรกรรม

การประกอบอาชีพของชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ในอดีตโดยส่วนใหญ่เป็นการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำนา และทำไร่เป็นหลัก โดยอาชีพการทำนาถือว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญของหมู่บ้าน ด้วยเพราะการมีข้าวอยู่ในยุ้งฉางเป็นสิ่งที่เป็นมงคล อีกทั้งการมีข้าวนั้นสามารถที่จะมีชีวิตรอดต่อไปโดยไม่อดตาย หมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรจะทำนาปีละหนึ่งครั้ง เมื่อผ่านพ้นช่วงของฤดูเก็บเกี่ยว กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้นิยมปลูกพืชไร่ประเภทข้าวโพด โดยจะมีการปลูกข้าวโพดปีหนึ่งประมาณ 2-3 ครั้ง ตามแต่สภาพของแต่ละครัวเรือน นอกจากการทำนาทำไร่แล้ว การเลี้ยงสัตว์เป็นอีกอาชีพที่ชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรนิยมประกอบอาชีพ โดยสัตว์ที่ถือเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่ชาวบ้านนิยมที่จะเลี้ยงคือสุกร พันธุ์สุกรที่นำมาเลี้ยงส่วนใหญ่จะเลี้ยงสุกรพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งการเลี้ยงสุกรจะเลี้ยงเกือบทุกหลังคาเรือน ลักษณะการเลี้ยงจะเป็นไปในแบบของการเลี้ยงตามธรรมชาติ โดยนำสุกรมาผูกไว้ตามต้นไม้ ตามบ้านเรือน สุกรอีกพันธุ์ที่ชาวบ้านได้เลี้ยง

ไว้เพื่อจำหน่ายคือสุกรพันธุ์เนื้อแต่มีผู้เลี้ยงอยู่ไม่กี่ครัวเรือน ด้วยเพราะการเลี้ยงสุกรพันธุ์เนื้อนั้นจะต้องมีการดูแลเอาใจใส่ที่มากจำเป็นต้องก่อสร้างโรงเลี้ยง การลงทุนที่ค่อนข้างสูง ทำให้จำกัดกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรพันธุ์เนื้อนี้ การสร้างบ่อเลี้ยงปลาก็นับเป็นอีกอาชีพที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งพันธุ์ปลาที่เลี้ยงไว้มีหลากหลายชนิด โดยส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ปลาชนิดกินพืช ได้แก่ ปลาดุก ปลานิล ปลาช่อน ปลาดุก ปลาตะเพียน แต่มีเพียงไม่กี่ครัวเรือนที่ทำอาชีพนี้

ต่อมาเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาจึงทำให้ชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรส่วนหนึ่งหันไปประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อหารายได้เสริมให้กับครอบครัว การท่องเที่ยวก็ได้ก่อให้เกิดรายได้จำนวนมาก ทำให้แต่ละคนที่บ้านมีการทำอาชีพเกษตรกรรมที่ยึดหลักการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงต้องหันมาพึ่งพาทำกินของธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งหลาย ๆ ครอบครัวได้เปลี่ยนมายึดอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลักแทน เพราะได้รับผลตอบแทนที่มากกว่า อาทิ การขายของที่ระลึก การบริการถ่ายรูปกับงู การทำทัวร์ช้าง ฯลฯ ประกอบกับพื้นที่ทำกินของชาวบ้านมีน้อย ซึ่งบางครอบครัวก็ไม่มีที่ทำกินเลย ดังที่นายเสนห์ วาลา (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) เล่าว่า ถ้าครอบครัวมีที่ทำกินอยู่ 4 ไร่ แล้วมีลูก 2 คนก็ต้องแบ่งคนละสองไร่ และถ้ามีลูกมีหลานอีกก็ต้องแบ่งออกไปอีก จึงทำให้บางคนไม่ได้รับส่วนแบ่งในที่ทำกินของครอบครัว ทำให้เกิดการทอนาแบ่งครึ่ง ซึ่งการทอนาในลักษณะนี้เกิดขึ้นจากคนในหมู่บ้านมีที่ทำกินเพียงเล็กน้อยไม่พอเพียงที่จะทำนาให้มีข้าวกินทั้งปี หรือเป็นคนในชุมชนที่ไม่มีพื้นที่ทำกินต้องอาศัยพื้นที่ของคนที่มีพื้นที่นามาก หรือคนที่มิที่ดินแต่ไม่ต้องการทำนาด้วยตนเอง การทำนาผ่าจึงเป็นลักษณะของการเช่าที่นาเพื่อทำการเพาะปลูก และเมื่อทำการเก็บเกี่ยวจะนำผลผลิตส่วนหนึ่งมาแบ่งให้กับเจ้าของพื้นที่จะมากหรือน้อยก็ตามแต่เจ้าของพื้นที่นาตกลงกับผู้มาของใช้ที่นาว่าจะแบ่งกันในอัตราส่วนเท่าใด โดยส่วนมากการทำนาผ่าในลักษณะนี้เป็นการแบ่งกันคนละครึ่งคือได้ผลผลิตในปริมาณเท่าใดเจ้าของที่จะเก็บไว้ครึ่งหนึ่งอีกครั้งผู้เช่าเก็บไว้ จึงเรียกการทำนาประเภทนี้คือการทำนาผ่าครึ่ง (แบ่งครึ่ง) ทั้งนี้ในบางครั้งผู้ที่มีพื้นที่นามากอาจไม่ได้ทำนา หรือมีที่นาหลายไร่ก็จะให้คนที่ไม่มีนาเข้ามาใช้ที่นาในการเพาะปลูกโดยไม่ต้องแบ่งผลผลิตแก่เจ้าของที่นา

การทำการเกษตรของชุมชนบ้านรวมมิตรมีลักษณะของการทำการเกษตรแบบเครือญาติที่มีการทำงานแบบการใช้แรงงานภายในครัวเรือน หากมีการจ้างงานก็จะเป็นลักษณะของการขอแรงเสียมมากกว่า การทำการเกษตรของหมู่บ้านรวมมิตรในอดีตเป็นการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมแบบชนบท ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนในชุมชนยังคงหลงเหลืออยู่ แม้ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมของการผลิตจะเปลี่ยนรูปแบบไปบ้างแต่ยังคงหลงเหลือไว้ซึ่งความสามัคคีภายในชุมชน

การรับจ้าง

การรับจ้างของคนในชุมชนหมู่บ้านรวมมิตรเป็นหนึ่งในรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการแลกเปลี่ยนแรงงาน ในอดีตการรับจ้างของชาวกะเหรี่ยงรวมมิตรจะมีลักษณะของการขอความช่วยเหลือและให้สิ่งของเป็นการตอบแทน การรับจ้างทำนาทำไร่จะได้รับแรงงานจากเจ้าของที่ที่ไปทำเป็นการตอบแทน แต่ในปัจจุบันการรับจ้างเป็นการได้รับเงินเป็นสิ่งตอบแทนเสียทั้งหมด ซึ่งนั่นหมายถึงการใช้แรงงานเพื่อให้ได้รับเงินค่าจ้าง โดยอาจเป็นการเสาะหางานเพื่อรับจ้างหรือการที่เจ้าของงานต้องการคนงานเพื่อมาทำงาน

การรับจ้างของคนในชุมชนแบ่งออกได้อยู่ 2 ประเภทคือการรับจ้างภายในชุมชนกับการรับจ้างภายนอกชุมชน ในการรับจ้างภายในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการรับจ้างเกี่ยวกับการเกษตรไม่ว่าจะเป็นการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร ผัก ผลไม้ การเก็บเกี่ยวข้าว การพรวนดิน เกี่ยวหญ้า ไล่ปู๊ย พ่นยา เป็นต้น บางลักษณะของงานจะเป็นการรับจ้างที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง การสร้างบ้าน อาคาร เป็นต้น โดยอัตราค่าจ้างในการทำงานภายในชุมชนจะมีอัตราค่าจ้างที่น้อยกว่าการออกไปทำงานข้างนอกชุมชนคือจะได้รับอัตราค่าจ้างวันละ 100-120 บาท แต่หากเป็นงานประเภทการก่อสร้างจะได้รับค่าแรงวันละ 150 บาท หากเป็นงานที่ใช้ฝีมือเช่นการเป็นช่างจะได้มากถึงวันละ 200 บาท อาชีพควาญช้างถือเป็นอีกหนึ่งอาชีพรับจ้างภายในชุมชนผู้ที่เป็ควาญช้างจะมีหน้าที่ในการดูแลเรื่องต่าง ๆ ของช้าง ทั้งเรื่องของที่กิน การนำช้างไปไว้ยังแหล่งอาหาร และการควบคุมช้างให้บริการพนักท่องเที่ยวนในการนั่งทัวร์ช้างโดยจะได้รับอัตราค่าจ้าง 1,200 บาทต่อเดือน ซึ่งคนที่รับจ้างทำอาชีพควาญช้างมีมากตามจำนวนของช้างที่มีอยู่ในชุมชนและได้รับการว่าจ้างจนกว่าช้างจะถูกปลดระวางไม่ให้นำมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ นายประเสริฐ ะรา อายุ 40 ปี มีอาชีพรับจ้างทั่วไป (22 สิงหาคม พ.ศ. 2547) กล่าวว่าในการทำงานรับจ้างภายนอกชุมชนโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มในช่วงวัยทำงานซึ่งมีอายุประมาณ 18-30 ปี โดยจะออกไปทำงานรับจ้างเช่นการออกไปเป็นเด็กปัมน้ำมัน พนักงานรักษาความปลอดภัย พนักงานร้านค้า บ้างก็ออกไปรับจ้างเป็นคนงานทำงานก่อสร้าง บางคนเข้าไปทำงานในโรงงานซึ่งรายได้จะได้รับค่าตอบแทนเป็นรายวันและรายเดือนตามแต่ที่ตกลงกับนายจ้าง โดยได้รับค่าแรงประมาณวันละ 120-200 บาท หรือเดือนละ 4,000-5,000 บาท ซึ่งค่าแรงที่ได้รับมาก่อนจ้างต่ำเพราะวุฒิการศึกษาของคนในชุมชนไม่สูงนักทำให้ลักษณะของแรงงานที่ออกไปรับจ้างเป็นแรงงานที่ไร้ทักษะ นอกจากการออกไปทำงานตามสถานประกอบการของคนในชุมชนแล้วการมาขอให้คนในชุมชนไปรับจ้างในเรื่องของการเกษตร การเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรของคนต่างชุมชน ทั้งนี้จะมีคนมาติดต่อให้คนในชุมชนไปทำงาน ซึ่งเป็นงานจำพวกการปลูกข้าว เกี่ยวข้าว หรือแม้แต่การเป็นงานก่อสร้าง ซึ่งได้รับค่าแรงพอ ๆ กับการรับจ้างทำงานภายในชุมชน

เช่น ในงานเกี่ยวข้าวคนในชุมชนจะจ้างวันละ 100 บาท และหากคนนอกชุมชนมาจ้างจะให้ค่าแรงวันละ 120 บาท แต่หักไว้ 20 บาท เพื่อเป็นค่ารถมารับมาส่ง

ส่วนการสังเกตกลุ่มช่วงอายุที่ออกไปทำงานรับจ้างภายนอกชุมชน พบว่าเป็นกลุ่มวัยรุ่นเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุสำคัญอยู่ 2 ประการคือ ประการแรก พื้นที่ทำกินของคนในชุมชนมีอยู่อย่างจำกัดในขณะที่จำนวนประชากรกลับมีเพิ่มมากขึ้นทุกวัน จำนวนปริมาณงานภายในชุมชนต่ออัตราการเพิ่มของแรงงานมีอัตราส่วนที่ไม่เท่ากัน แรงงานมีมากทำให้ต้องออกไปหารายได้จากแหล่งงานอื่น ประการที่สอง งานภายในชุมชนไม่มีรองรับให้สำหรับกลุ่มแรงงานเหล่านี้ งานที่มีอยู่ภายในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม ซึ่งในประเด็นนี้วัยรุ่นมิได้ศึกษาและให้ความสำคัญมากนัก องค์ความรู้ในการทำการเกษตรไม่ได้รับความสนใจและในขณะที่การครองชีพมีอัตราที่สูงเพิ่มมากขึ้น การใช้จ่ายของกลุ่มช่วงวัยนี้มีปัจจัยสำคัญอยู่ที่ค่าเงิน การทำการเกษตรทำให้มีเงินไม่พอใช้จ่ายตามกระแสสังคมโลกต้องออกไปหาเงินตามแหล่งงานภายนอกชุมชน

การติดต่อค้าขาย

การประกอบอาชีพหลักของชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรในอดีต คือการทำการเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ส่วนกลุ่มชาวมูเซอที่อพยพเข้ามาและไม่มีที่ทำกินจะยึดอาชีพล่าสัตว์ แล้วนำสัตว์เหล่านั้นมาตากแห้งนำมาแลกกับข้าวสารบ้าง เาเงินบ้าง โดยเนื้อที่นำมาตากแห้ง ได้แก่ เนื้อปลา เนื้อหมู เนื้อกิ้ง เนื้อเหลน เนื้อกวาง ฯลฯ ในบางครั้งอาจเป็นชาวบ้านที่อยู่พื้นที่ไกลจากตัวของชุมชนเดินทางมา การแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นระหว่างชาวเขาด้วยกันเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ในปัจจุบันจะเป็นในรูปแบบของการซื้อขายมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นการนำข้าวไปแลกเป็นเงินหรือการนำเงินไปขอซื้อข้าวกับคนที่มิใช่ชาวเขามาก

การติดต่อค้าขายในอดีต เป็นการติดต่อระหว่างกันเองในชุมชนและคนหมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อมีการท่องเที่ยวเริ่มมีการติดต่อกับคนภายนอกประกอบกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำให้มีการพัฒนาด้านการคมนาคมและเริ่มเป็นที่รู้จักกับคนภายนอกมากขึ้น การเข้ามาของพ่อค้าต่างถิ่นได้เริ่มเข้ามาค้าขายสิ่งของเครื่องใช้จำเป็น และสินค้าแปลกใหม่ไม่ว่าจะเป็นการใช้ไฟฟ้า ทีวี ตู้เย็น น้ำมันหอย เป็นต้น การเข้ามาของพ่อค้าต่างถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในชุมชนในเรื่องของการซื้อขายแลกเปลี่ยน การแลกเปลี่ยนสิ่งของในอดีตเป็นการแลกเปลี่ยนกันเป็นสิ่งของ โดยเอาสิ่งหนึ่งมาแลกกับสิ่งหนึ่ง การประเมินมูลค่าของสิ่งของไม่มีการผูกยึดแบบตายตัว หากยังมีเรื่องของความเอื้อเฟื้อความมีน้ำใจแฝงไปด้วย การแลกเปลี่ยนลักษณะเช่นนี้มีความยืดหยุ่นและเป็นกันเองค่อนข้างมาก

และเมื่อการแลกเปลี่ยนโดยอาศัยระบบของเงินตราเข้ามาทำให้วัฒนธรรมแบบเอื้อเฟื้อได้เลือนหายไป แม้จะยังคงมีระบบของการแลกเปลี่ยนแบบเดิมหลงเหลืออยู่ก็ตามแต่การแลกเปลี่ยนโดยอาศัยอำนาจของเงินตราเป็นสื่อกลางได้เริ่มมีอิทธิพลให้การดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไป

ส่วนการติดต่อค้าขายของคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงอาศัยการติดต่อจากกลุ่มของพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก โดยกลุ่มพ่อค้าคนกลางนอกจากมาขายสินค้าจำเป็นแล้ว ยังเป็นการเข้ามารับซื้อพืชผลทางการเกษตรเช่น ข้าวโพด ถั่ว ข้าว และสัตว์ที่ชาวบ้านเลี้ยง เช่น โคและสุกร การซื้อขายบางครั้งเป็นการขอซื้อล่วงหน้าแบบเหมาเป็นไร่หรือการมาซื้อในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว แต่ราคาที่ได้รับเหมือน ๆ กับกับเกษตรกรทั่วไปที่มีการถูกกดราคาให้ราคาแก่ผลผลิตค่อนข้างน้อย

ภาพ 24 แสดงรถเร่ขายสินค้าที่เข้ามาในชุมชน

อาชีพที่เกิดจากการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นการทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ ขึ้นในชุมชน ซึ่งนับเป็นผลดีที่ทำให้คนมีงานทำ แต่ผลเสียหลาย ๆ อย่างที่ตามมาคือถ้าไม่มีการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวที่ดีก็จะทำให้เกิดปัญหาการสูญเสียความเป็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนลงได้ ดังเช่นที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

การทัวรซ์ช้าง

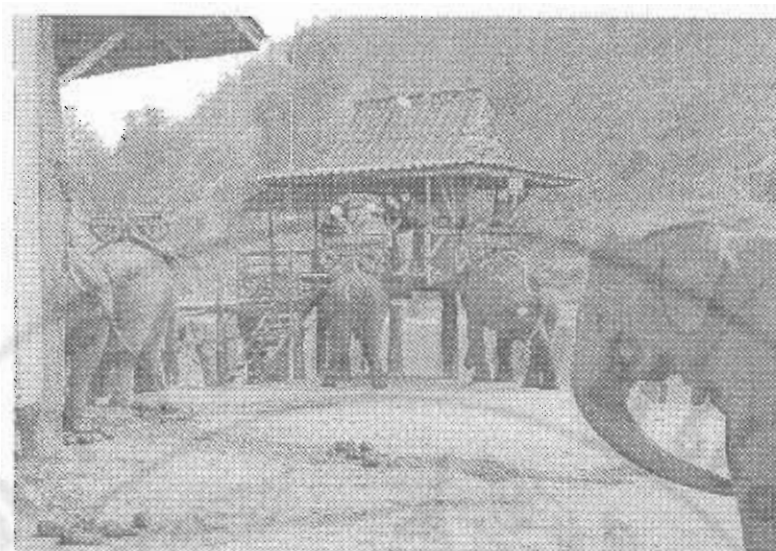
การทำทัวรซ์ช้างนับเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นอาชีพหลัก และสามารถที่จะสร้างรายได้ให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องรวมทั้งเป็นกลุ่มอาชีพที่มีรายได้ทุกวัน ทั้งนี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรเป็นการเสนอการท่องเที่ยวแบบมีทัวรซ์ช้างนำช้างเป็นหลัก แต่เดิมการมีช้างในการครอบครองของชาวกะเหรี่ยงถือเป็นสิ่งที่ประเพณีปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ทุกหมู่บ้านของกะเหรี่ยงจะต้องมีช้าง ดังที่ผู้ใหญ่บ้านมานพ เกษบรรจงขวัญ (20 สิงหาคม พ.ศ. 2547) กล่าวว่า “ในการที่ชาวกะเหรี่ยงยึดอาชีพทำทัวรซ์เลยก็ไม่ใช่ เพราะกะเหรี่ยงกับช้างนี้มีความผูกพันกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายที่เลี้ยงไว้ ก็เลยคิดว่าในเมื่อมีอยู่แล้วถ้าทำทัวรซ์ช้างฝรั่งจะมานั่งมาเที่ยว เพราะที่จริงแล้วถือว่าเป็นการอนุรักษ์ช้างในตัว” แต่เดิมเมื่อมีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาสร้างหมู่บ้านยังไม่มีช้าง ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนจึงได้มีการหาช้างเข้ามาอยู่ในชุมชน และต่อมาได้อาศัยช้างในเรื่องของการเกษตรในด้านของการขนย้ายผลผลิตทางการเกษตร ขนข้าวเปลือก พันธุ์ข้าวของคนในชุมชนที่มีพื้นที่เพาะปลูกไกลจากหมู่บ้านและลึกเข้าไปในป่า การขนส่งไม่ค่อยสะดวกจำเป็นต้องอาศัยช้างเป็นพาหนะในการขนส่ง การใช้ช้างในด้านของการทำป่าไม้โดยได้รับการว่าจ้างจากกรมป่าไม้ หรือกลุ่มนายทุนที่ได้รับสัมปทานป่าไม้ในการชักลากไม้ออกจากพื้นที่ป่า

การก่อตั้งหมู่บ้านนั้น เริ่มจากมีจำนวนช้างอยู่ 4 เชือก ซึ่งมีเหตุผลในด้านของความสมบูรณ์ในความเป็นชุมชนชาวกะเหรี่ยงและหลังจากนั้นก็เริ่มทยอยเพิ่มจำนวนของช้างมากขึ้นตามความต้องการใช้งาน トラาจนปัจจุบันการครอบครองช้างของคนในชุมชนมีจำนวนมากถึง 34 เชือก ในการได้มาของช้างนั้นได้มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนสร้างเป็นปางช้างขึ้นมาเพื่อดำเนินการจัดการในด้านธุรกิจการท่องเที่ยวทัวรซ์ช้างของหมู่บ้านรวมมิตร การซื้อช้างของคนในชุมชนจะรวมตัวกันเพื่อซื้อช้างในแต่ละเชือก ด้วยเพราะราคาของช้างที่มีราคาค่อนข้างสูง เชือกหนึ่งมีราคาแสนกว่าบาทไปจนถึงสามแสนบาท ทำให้ชาวบ้านต้องมีการเข้าหุ้นเพื่อซื้อช้างมาในการครอบครอง โดยส่วนใหญ่การซื้อช้างจะรวมกันเป็นหุ้น ๆ ละ 10,000 บาท ช้างหนึ่งเชือกอาจมี

เจ้าของมากกว่า 10 คน แล้วแต่จำนวนเจ้าของหุ้นที่ร่วมกันซื้อข้าง หากแต่ในชุมชนก็มีข้างที่มีเจ้าของเพียงคนเดียวซึ่งมีอยู่ประมาณ 10 เชือกเท่านั้น ในการเข้าหุ้นจนสามารถซื้อข้างนั้นเป็นข้างที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่และลำปาง จะต้องเข้ามาเพื่อซื้อคิวในการให้บริการทัวร์ข้างบ้านรวมมิตรกับกลุ่มปางข้างเท่านั้น ทั้งนี้การซื้อคิวของกลุ่มปางข้างเป็นการจัดระเบียบให้กับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดการแย่งลูกค้าและสร้างความเรียบร้อยให้กับชุมชน ในการจัดคิวจะหมุนเวียนกันไปจนหมดรอบคิวแล้วจึงกลับมาเริ่มต้นใหม่ แต่เดิมการของซื้อคิวข้างเพื่อเข้ามาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวนั้นจะเรียกเก็บเชือกละ 30,000 บาท มาในปัจจุบันได้ลดลงเหลือเพียงเชือกละ 15,000 บาท ซึ่งเงินที่ได้รับจากสมาชิกทัวร์ข้างจะนำมาใช้ในด้านของการจัดเก็บมูลช้างที่อยู่ในชุมชน บางครั้งเมื่อคนในชุมชนขอความเชื่อเหลือก็มีการนำเงินส่วนหนึ่งเข้าไปช่วยตามการร้องขอ

การทัวร์ข้างเริ่มต้นจากการที่ชาวบ้านมีช้างไว้ในครอบครองและหมดยุคของการใช้ช้างในธุรกิจป่าไม้ ได้มีอาจารย์ผู้สอนศาสนาได้พาเพื่อนเข้ามาที่ชวภายในชุมชนและต้องการเข้าไปเที่ยวชมธรรมชาติและหมู่บ้านบริวาร แต่หนึ่งในกลุ่มที่อาจารย์ได้มาเที่ยวชมไม่สามารถที่เดินทางในระยะไกล ๆ ได้ จึงได้มีการให้กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ขึ้นช้างและนำไปส่งยังหมู่บ้านบริวาร เมื่ออาจารย์เห็นว่าการนั่งช้างมีความน่าสนใจได้ชักชวนเพื่อนฝูงมาเที่ยวและได้จัดให้มีการนั่งช้างต่อไปเรื่อย ๆ จนเติบโตกลายเป็นธุรกิจการนั่งช้างหมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ในการทัวร์ข้างได้มีการจัดเก็บค่าบริการโดยคิดอัตราส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดมาตามอัตราค่าครองชีพ ปัจจุบันได้มีการคิดอัตราค่าบริการดังนี้ การนั่งช้างคิดค่าบริการในการนั่งช้าง 1 ชั่วโมง จะคิดเงิน 300 บาทต่อเชือก แต่หากนั่งช้าง ½ ชั่วโมงจะคิดค่าบริการ 100 บาทต่อคน ซึ่งเป็นการนั่งช้างพาชมในพื้นที่ของหมู่บ้านและพาลัดเลาะตามแนวแม่น้ำกก หากมีการนั่งไปไกลคือไปที่บ้านบริวารบ้านชะฟู บ้านห้วยแม่ซ้าย คิดค่าบริการเชือกละ 500 บาท โดยส่วนใหญ่ในการเดินทางไปที่บ้านบริวารจะเป็นการเดินทางเที่ยวเดียวและนักท่องเที่ยวเดินทางต่อเองหรืออาจพักค้างแรมที่หมู่บ้านบริวารนั้น ๆ ซึ่งในการนอนพักอาศัยในหมู่บ้านชาวบ้านคิดค่าอาศัยคนละ 20 บาท โดยมีที่นอนและผ้าห่ม อีกทั้งยังข้าวให้หนึ่งหม้อ ส่วนอาหารนักท่องเที่ยวหรือมัคคุเทศน์ต้องจัดหานเอง

เมื่อมองรายได้ที่ได้รับจากการทัวร์ข้างถือได้ว่าสร้างรายได้ให้กับกลุ่มคนที่มิข้างได้ แม้จะไม่ใช่เป็นกอบเป็นกำมากนักแต่ก็สามารถที่จะมีรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยว ในปัจจุบันช้างเชือกหนึ่งสามารถที่จะสร้างรายได้ให้กับสมาชิกประมาณ 50,000-60,000 บาทต่อปี ซึ่งลดน้อยลงไปจากอดีตมาก ทั้งนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2530-พ.ศ. 2538 การท่องเที่ยวทัวร์ข้างสามารถที่จะสร้างรายได้มากถึง 100,000 บาท ต่อข้างหนึ่งเชือกเลยทีเดียว

ภาพ 25 แสดงการนั่งทอผ้าของนักท่องเที่ยวที่บริเวณปางช้างในชุมชน

การทำผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

จากการสัมภาษณ์นางพะโค่ วรรษา อายุ 61 ปี มีอาชีพทอผ้าและขายของที่ระลึก (22 สิงหาคม พ.ศ. 2547) กล่าวว่าชาวบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรนั้น เดิมทีการผลิตสิ่งของหัตถกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการผลิตเพื่อขาย แต่ถ้ามีบุคคลจากภายนอกหมู่บ้านเข้ามาขอซื้อก็จะมีขายให้บ้าง การทอผ้านั้นในอดีตถูกผู้หญิงทุกคนต้องมีการทอผ้า ซึ่งจะสอนไปทีละอย่างให้เด็กดูและทำตาม เด็กก็จะได้ทดลองและปฏิบัติจริง ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าได้ดี โดยการทอผ้านั้นเริ่มต้นจากการปลูกฝ้ายก่อนประมาณเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน การปลูกจะไม่มีการใช้ปุ๋ย ไม่มีการพ่นยา การเก็บฝ้ายเริ่มประมาณเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ใช้แรงงานผู้หญิงในการเก็บดอกฝ้าย และนำดอกฝ้ายมาตากแดดที่บ้าน ในเวลากลางคืนจะนำฝ้ายมาเข้าเครื่องแยกเมล็ดฝ้าย หลังจากนั้นก็นำมาปั่นแล้วเอามาข้อมสีที่ได้จากเปลือกไม้รากไม้ตามธรรมชาติเพื่อเตรียมพร้อมในการทอต่อไป การทอผ้าเป็นการทอเพื่อใช้ในครอบครัว เช่น การทอเสื่อ ผ้าถุง ผ้าห่ม

ปัจจุบันระบบการผลิตของงานหัตถกรรมของบ้านรวมมิตรได้มีการเปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชาวบ้านได้มีการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกมากขึ้น การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันมีมากขึ้น ภูมิปัญญาดั้งเดิมเริ่มสูญหายไปเพราะ

เครื่องอำนวยความสะดวกจากความเจริญเติบโตของเทคโนโลยี มีการใช้จักรเย็บผ้าแทนการเย็บด้วยมือ รวมทั้งส่งผลต่อการเลือกใช้วัตถุดิบในงานด้านหัตถกรรม โดยเฉพาะงานด้านการทอผ้าจากที่สมัยก่อนใช้ฝ้ายที่ปลูกเองในไร่ของตนมาเป็นการซื้อฝ้ายสำเร็จรูปย้อมสีต้นสวยงาม สามารถเลือกสีได้ตามใจชอบได้สีที่สดใสมากกว่าการใช้สีย้อมธรรมชาติ ประกอบกับความสะดวกสบายไม่ยุ่งยากในการผลิต ประหยัดเวลา แรงงานกว่าการปลูกฝ้ายเอง การปั่นฝ้ายไม่ต้องมานั่งปั่นทำให้เสียสายตาในการเพ่งดู จากสาเหตุดังกล่าวทำให้ชาวกะเหรี่ยงบ้านรวมมิตรยอมรับการซื้อฝ้ายสำเร็จรูปจากในเมืองมาใช้ในการทอผ้า และเปลี่ยนรูปแบบจากการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนเพียงอย่างเดียวมาเป็นผลิตรายการเพื่อค้าขายมากขึ้น

รูปแบบสำคัญของการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปคือการใช้เทคโนโลยีในการผลิตสิ่งทอเพิ่มมากขึ้น การใช้จักรเย็บผ้ามาช่วยในการตัดเย็บ จากเดิมที่ใช้การเย็บโดยใช้เข็มค้ายมาร้อยให้เป็นเสื้อผ้า ซึ่งจักรเย็บผ้าได้มาจากการซื้อทั้งจากระบบเงินสด และเงินผ่อน บางหลังคาเรือนมีจักรเย็บผ้าถึง 2 หลัง บางหลังคาเรือนที่ไม่มีจักรเย็บผ้า ในชุมชนหากจะนับว่าบ้านรวมมิตรมีคนใช้จักรมากกว่าครึ่งของชุมชน ลักษณะการใช้บางหลังมีไว้เพื่อทำเพื่อใช้และทำเพื่อขาย เช่น เสื้อ กระโปรง กระเป๋า เป็นต้น บางหลังคาเรือนก็มีไว้เพื่อใช้ผลิตเสื้อผ้าไว้สวมใส่เองเท่านั้น

นอกจากนี้ที่บ้านรวมมิตรได้มีการรวมกลุ่มสตรีขึ้นมา เพื่อฝึกอบรมการปักผ้าให้เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่ทำให้ครัวเรือนมีรายได้มาจากการท่องเที่ยว ซึ่งในการผลิตมักจะอยู่ในรูปของเสื้อผ้า กระเป๋า เข็มขัด หรือเป็นผืนผ้า ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้พอสมควร ในการผลิตสิ่งทอต่าง ๆ มีความหลากหลายของเนื้อผ้า รูปทรง ขนาดและลวดลายแล้วแต่ความต้องการของกลุ่มลูกค้า สำหรับกลุ่มลูกค้าสามารถที่จะแยกประเภทได้เป็น 2 กลุ่มหลักคือ กลุ่มลูกค้าที่ต้องการผลิตภัณฑ์ในลักษณะที่เป็นของที่ระลึก และกลุ่มที่ต้องการผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย โดยในกลุ่มแรกมองได้ว่าเป็นกลุ่มลูกค้าที่เข้ามาเที่ยวอยู่ในชุมชนและได้ซื้อสินค้าที่มีจำหน่ายอยู่ภายในชุมชน ซึ่งในการซื้อขายกลุ่มผู้ผลิตจะเป็นคนคิดและออกแบบขนาด ลวดลายและสีเนื้อผ้า ส่วนกลุ่มลูกค้าที่ต้องการผลิตภัณฑ์เพื่อนำไปจำหน่ายต่อในเมืองนั้นต้องการงานหัตถกรรมเหล่านี้แต่ไม่พอใจในลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ประจำเผ่า ก็มักจะเป็นผู้กำหนดลวดลายพร้อมทั้งฝ้ายสีต่าง ๆ ให้ชาวกะเหรี่ยงทอ ซึ่งสอดคล้องกับ อภินพ ชนะสาร (2539: 126) กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวทำให้งานทอผ้ากลายเป็นสินค้าที่ต้องผลิตตามความต้องการของลูกค้า โดยที่คนพื้นราบจากในเมืองเป็นผู้ออกแบบในการผลิต ซึ่งการทอจะสอดคล้องกับงานที่เคยทำทำให้งานหัตถกรรมด้านการสิ่งทอมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบจากคนพื้นราบมากยิ่งขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน

สำหรับการสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการทอผ้าขึ้นมาใช้แก่เด็กและเยาวชน กลุ่มสตรีในชุมชนบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรมีบทบาทที่สำคัญ แม้ว่าสมาชิกจะมีหน้าที่อยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นงานในครัวเรือน เช่น การทวงหาอาหาร การเลี้ยงดูบุตร งานหัตถกรรม เย็บปักเสื้อผ้า หรือแม้แต่การดูแลความสะอาดความเรียบร้อยในบ้าน ส่วนในงานนอกบ้านก็ถือเป็นอีกหนึ่งอาชีพที่ผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงมีบทบาทที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งในบทบาทเรื่องการเกษตรกรรม การจ้างงานเป็นต้น ความรับผิดชอบในงานที่มีไม่มีขอบเขตจำกัดให้ทำงานแต่ในครัวเรือนทำให้ภาวะของความรับผิดชอบมีสูงมากยิ่งขึ้น การรวมกลุ่มของสตรีในหมู่บ้านถือเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการจัดการแรงงานในเรื่องของการสืบทอดภูมิปัญญาและการสร้างรายได้ที่เกิดขึ้นจากการทอผ้าเอามาใช้และการทอเพื่อขาย ทั้งนี้ผ้าทอของชาวกะเหรี่ยงเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน

การทอผ้าของชาวกะเหรี่ยงเพื่อใช้เองมีมาเนิ่นนาน โดยผ้าที่นำมาทอจะเป็นผ้าขาวผายที่ชาวกะเหรี่ยงปลูกขึ้นเองและจะนำมาปั่นเพื่อให้ได้เส้นใยในการทอ กระบวนการผลิตผ้าทอของชาวกะเหรี่ยงถือเป็นภูมิปัญญาที่ถูกสะสมมาเป็นเวลานาน ทั้งนี้การทอผ้าของชาวกะเหรี่ยงบ้านรวมมิตรได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการผลิตให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการซื้อผ้าผายสำเร็จในตัวเมือง การใช้สิ่เคมีในการย้อมเนื้อผ้าให้ได้สีตามที่ต้องการ การซื้อเครื่องประดับลูกปัดสำเร็จรูปมาตกแต่งให้กับผ้าที่ทอสำเร็จมาตัดเย็บให้เป็นเสื้อ กระเป๋า

การตัดเย็บเสื้อผ้าพื้นเมืองของชาวกะเหรี่ยงยังคงมีการผลิตกันอยู่ ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมของการแต่งกายของชาวบ้านหมู่บ้านรวมมิตรจะเปลี่ยนไปค่อนข้างมากดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น หากแต่การยังคงรักษาภูมิปัญญาในการทอผ้าของคนในชุมชนด้วยเพราะเครื่องแต่งกายประจำเผ่าจะถูกนำมาใช้ในเทศกาลหรือพิธีกรรมที่สำคัญในชุมชน องค์ความรู้ในการทอผ้าของชาวบ้านยังคงเป็นการทอผ้าด้วยเครื่องทอผ้าขนาดเล็ก หรือการทอด้วยมือ นอกจากนี้การย้อมผ้าของชาวกะเหรี่ยงยังเป็นเรื่องของ การคัดสรรและเลือกสรร เป็นลักษณะของกระบวนการเรียนรู้และช่างสังเกต ในการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ไม่จะเป็นการใช้ใบไม้ เปลือกไม้ ไปจนถึงรากไม้มาต้ม และใช้ย้อมสีผ้าให้ได้สีที่ต้องการ การย้อมสีของชาวกะเหรี่ยงที่ใช้วัตถุดิบทางธรรมชาติในการสร้างสีสันทันนั้นนอกจากจะเป็นเรื่องของสีสันทันแล้ว ความสำคัญในเรื่องของสีเสื้อผ้าที่ใช้เป็นการบ่งบอกซึ่งสถานภาพทางสังคมอีกด้วย โดยความแตกต่างจะเห็นอย่างเด่นชัดระหว่างหญิงชาวกะเหรี่ยงที่แต่งงานแล้วกับหญิงสาวที่บริสุทธิ์ โดยผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงตั้งแต่เด็กจนถึงวัยสาวจะแต่งกายด้วยชุดทรงกระบอกสีขาว คอวี ความยาวชุดยาวจนถึงข้อเท้า และเมื่อแต่งงานแล้วจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้า 2 ท่อน คือเสื้อสีดำ และใช้ผ้าถุง มีการร้อยลูกปัดลวดลายตามแต่ความชอบของแต่ละคน ในส่วนของชายชาวกะเหรี่ยงจะแต่งกายด้วยชุดเสื้อสีแดง กางเกงสีดำ

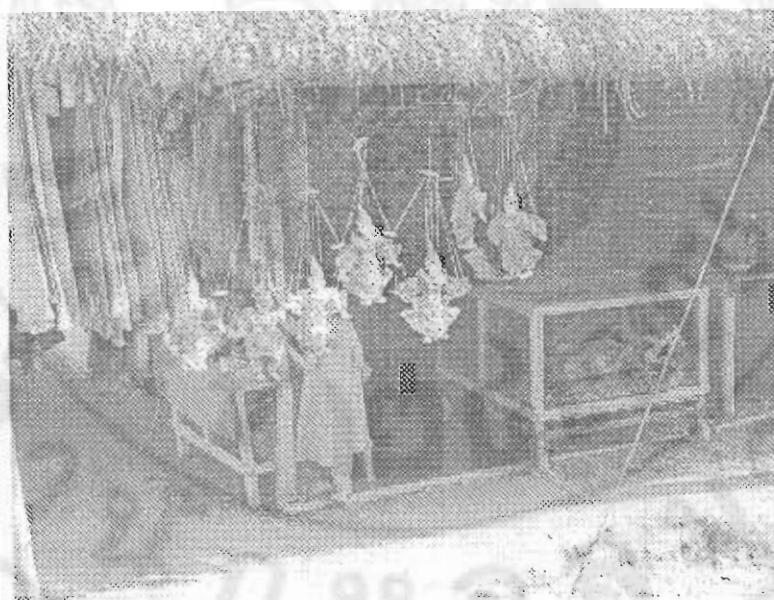
ภาพ 26 แสดงการทอผ้าด้วยมือเป็นการทอเพื่อนำเสนอขายสินค้า

การคิดค้นเสาะหาวัตถุดิบในย้อมสีผ้าของชาวกะเหรี่ยงแบบภูมิปัญญาดั้งเดิม

สี	วัตถุดิบในการย้อมจากธรรมชาติ
สีขาว	สีฝ้ายบริสุทธิ์
สีแดง	ดอกคำฝอย, รากขยอ, ครั่ง, ยอดอ่อนไม้สัก
สีเขียว	ใบหูกวาง, ต้นคราม
สีเหลือง	แก่นขนุน, ขมิ้น, เมล็ดคำแสด, ดอกจำปา, เปลือกลำต้นสะเดา, ดอกดาวเรือง
สีดำ	ใบฮ่อม, ลูกมะเกลือ, เปลือกต้นยูคาลิปตัส, เปลือกมังคุด
สีน้ำตาล	เปลือกประดู่ป่า, เปลือกต้นลำไย, ใบสะเดาสด, กาบมะพร้าว, เปลือกต้นมะขามป้อม
สีชมพู	แก่นฝางเสน, ครั่ง
สีน้ำเงิน	ต้นคราม, ใบหม้อฮ่อม, ใบนุ่นสด, ดอกอัญชัน
สีเทา	ใบฮ่อม
สีม่วง	ลูกหว้า, เผือกม่วง
สีส้ม	เมล็ดคำแสด, เปลือกลำต้นมะยม
สีน้ำตาลอ่อน	เปลือกไม้โกงกาง, ผลมะเดื่อปล้อง

การค้าขายและขายของที่ระลึก

อาชีพการค้าขายและขายของที่ระลึก เป็นอาชีพหนึ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นภายหลังจากการเปิดชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว การก่อสร้างร้านค้าในการขายของที่ระลึกตามสองข้างริมฝั่งถนนในหมู่บ้าน เดิมมีร้านค้าอยู่ไม่กี่หลังต่อมาจำนวนร้านค้าได้เพิ่มขยายมากยิ่งขึ้น ทั้งร้านค้าที่ขายของที่ระลึก ร้านค้าของชำไปจนถึงร้านขายอาหาร ซึ่งร้านขายของที่ระลึกมิได้จำกัดผู้ค้าเพียงแต่คนในชุมชนเท่านั้น หากแต่ยังมีบุคคลที่เข้ามาขอซื้อที่ในชุมชนเพื่อสร้างร้านค้า บางร้านได้เช่าพื้นที่เพื่อเปิดร้าน โดยของส่วนใหญ่ที่นำมาขายเป็นสิ่งของที่ได้อะจากการผลิตในชุมชนเช่น เสื้อผ้าของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งจะทอเองในครัวเรือน เครื่องใช้ของชาวเขาและอาจรวมไปถึงสิ่งของที่ซื้อมาจากที่อื่นเพื่อนำมาขายในชุมชนหมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร

ภาพ 27 ร้านค้าขายของที่ระลึกในหมู่บ้านรวมมิตร

การให้เช่าที่ขายของ

การเช่าที่ขายของเป็นหนึ่งในรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยในการให้เช่าที่ขายของจะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่อยู่ติดกับถนนสายหลักในหมู่บ้าน เช่น ในบริเวณถนนทางเข้าหมู่บ้าน ถนนในชุมชนที่ไปสู่อำเภอและบริเวณท่าเรือ ในการเช่าร้านค้าเกือบทั้งหมดจะเป็นคนที่มาจากภายนอกชุมชน ทั้งที่เป็นคนเมืองจากชุมชนรอบ ๆ และในตัวเมืองเชียงราย และที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น เช่น ชาวเขาเผ่าอาข่า อีเก้อ มูเซอ เผ่าม้ง และคนพื้นราบ ฯลฯ ซึ่งในการเช่าที่ ชาวบ้านในชุมชนบ้านรวมมิตรที่มีพื้นที่จะแบ่งให้เช่าอยู่ติดกับถนน เส้นทางที่เดินไปยังอำเภอ และที่ท่าเรือท่าเช่าร้านค้าไม่ได้มีลักษณะแบบที่ตายตัว แต่เป็นเรื่องของการตกลงกันเองระหว่างเจ้าของที่กับผู้ที่มาเช่าร้านหากเป็นการเช่าเฉพาะที่ดินไม่มีสิ่งปลูกสร้างจะเสียค่าเช่าประมาณ 400-600 บาท และหากมีสิ่งปลูกสร้างก็จะเสียค่าเช่า 500-1,200 บาทต่อเดือน ในบางครั้งอาจมีการต่อรองในการเช่าตามรายได้ที่ได้รับจากนักท่องเที่ยวซึ่งก็แล้วแต่ที่ได้ตกลงกัน มีร้านค้าหลายร้านที่เปิดขายของในชุมชนในช่วงตอนกลางวันและจะเก็บร้านนำสินค้าขึ้นรถเพื่อนำไปขายที่ไนท์ตลาดในตัวเมืองเชียงราย

การที่ไม่มีชาวบ้านรวมมิตรมาทำการขอเช่าร้านเพื่อการขายของที่ระลึก เป็นเพราะคนในชุมชนไม่มีเงินลงทุนในการค้าขายไม่กล้าที่จะลงทุนกู้ยืม เพราะหากเกิดความผิดพลาดก็ไม่ทราบว่าจะหาเงินมาใช้นี้สินที่กู้ยืมมาได้อย่างไรและอีกประการหนึ่งคือคนในชุมชนบางครัวเรือนได้มีการเปิดร้านค้าในพื้นที่ของตนเองที่มีบริเวณร้านค้าอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องเสียเงินในการเช่าที่ร้านค้า แต่ก็มิได้เป็นทางผ่านของนักท่องเที่ยวมากนัก

ภาพ 28 ร้านค้าและพื้นที่ให้เช่า ซึ่งตั้งอยู่ตลอดแนวถนน

การให้บริการเช่าเรือ

การเดินทางเรือถือเป็นการคมนาคมที่สำคัญและมีมานานนับตั้งแต่การก่อตั้งหมู่บ้าน การเดินทางเรือเป็นการคมนาคมที่สะดวกมากที่สุดในอดีตก่อนที่จะมีการสร้างถนนให้รถสามารถวิ่งได้ และเส้นทางน้ำกกถือเป็นสายแห่งการท่องเที่ยว โดยอาจเป็นการท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ เดินทางตามลำน้ำและแวะท่องเที่ยวตามหมู่บ้านที่ติดลำน้ำกกที่เปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ซึ่งมี บ้านโป่งน้ำร้อน บ้านจะเก๊ะ บ้านจะคือ บ้านคันผึ้ง และบ้านรวมมิตร ในปัจจุบันเส้นทาง การท่องเที่ยวจากท่าดอนมาที่เชียงรายจะอาศัยการท่องเที่ยวโดยใช้เวลา 2-3 วัน หรือวันเดียว หากเป็นการท่องเที่ยวแบบวันเดียวจะใช้เรือหางยาว และหากเป็นการท่องเที่ยวหลายวันจะนั่งแพมา ซึ่งจะเสียค่าแพ 4,000-5,000 บาท โดยเส้นทางการเดินทางเรือจะมีท่าเรือสำคัญ ๆ อยู่ 3 ที่ คือ ท่าเรือ มหาราช ท่าเรือเชิดชัย และท่าเรือสะพานแม่ฟ้าหลวง

หมู่บ้านรวมมิตรมีผู้ประกอบการจ้างเรือ และการให้บริการเช่าเรือในอดีตมีอยู่ จำนวนมากพอสมควร เนื่องจากการเดินทางสมัยก่อนใช้การเดินทางทางเรือ คนที่พอมีฐานะจะหา ซื้อเรือหางยาวไว้ใช้รวมไปถึงให้บริการนั่งเรือด้วย ต่อมาเมื่อมีการตัดถนน คนในชุมชนรวมทั้ง นักท่องเที่ยวได้หันมาใช้เส้นทางคมนาคมทางรถยนต์ ทำให้การโดยสารทางเรือลดลง คนมีเรือ ได้ขายเรือและใช้รถยนต์แทนที่ บางรายหันไปเป็นลูกจ้างกับบริษัทการเดินทางเรือเพื่อเป็นลูกจ้าง ขับเรือโดยจะได้รับค่าแรงตามจำนวนเที่ยวที่ได้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ภาพ 29 แสดงการเดินทางโดยเรือและให้บริการเรือมาที่บ้านรวมมิตร

การให้บริการถ่ายรูปกับงู

นอกจากการท่องเที่ยวแบบเที่ยวชมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมชาวเขาแล้ว ที่หมู่บ้านรวมมิตรยังมีการให้บริการถ่ายรูปกับงู ในหมู่บ้านพบว่ามีงูจำนวน 4 ตัว มีทั้งงูหลามและงูเห่ามีขนาดใหญ่ที่มีน้ำหนักประมาณ 10-15 กิโลกรัม โดยชาวบ้านบอกว่าได้งูมาจากป่า และได้เลี้ยงมาตั้งแต่ยังเป็นงูตัวเล็ก ซึ่งการเอางูมาขังไว้ให้คนมาถ่ายรูปมีผลกระทบคือการเอาสัตว์ป่ามาขังไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูป โดยคิดอัตราค่าบริการถ่ายรูปกับงูคือ หากเอากล่องมาถ่ายเองคิดราคา 100 บาท ทางร้านมีกล้องถ่ายให้คิดราคา 200 บาท หากนักท่องเที่ยวไม่กล้าจับก็จะใช้การติดต่อกับคอมพิวเตอร์ก็ได้ จึงทำให้เป็นการท่องเที่ยวแบบหลอกกลวง นับว่าไม่ได้เป็นการท่องเที่ยวที่แท้จริง แต่เป็นการนำเอาสัตว์ป่าออกมาเป็นสินค้าที่นำเสนอเพื่อถ่ายรูปแก่นักท่องเที่ยว ทำให้พฤติกรรมสัตว์ป่าที่ควรมีการดำรงชีวิตตามธรรมชาติในป่าต้องเปลี่ยนไปกลายเป็นเพียงสัตว์เลี้ยงของคนที่น่ามาเลี้ยงไว้เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งนักท่องเที่ยวที่ดีควรคำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเป็นหลัก

ทั้งนี้ นโยบายการท่องเที่ยวไม่ควรมุ่งเพียงแต่ความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังต้องมุ่งเน้นที่จะไม่ทำลายวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพไม่ควรก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง แต่ควรคงไว้ถึงความเป็นธรรมชาติแท้ๆ รวมไปถึงวิถีชีวิต พืช สัตว์ป่า อีกด้วย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะประกอบกัน คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาภาคสนาม สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่กำหนดประเด็นของการสัมภาษณ์ไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านและการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมชุมชนชาวเขาอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อมีประเด็นใดที่น่าสนใจก็ทำการสัมภาษณ์ต่อในระดับลึก รวมทั้งมีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ผู้นำทางศาสนา ผู้อาวุโสในหมู่บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป และแม่บ้าน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน การรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยได้ดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2547 ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ในแต่ละครั้งผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุดก่อนจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ

วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นได้อย่างชัดเจน ภายหลังจากการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นพื้นที่ของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการนำช้างมาใช้เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในการนั่งชมธรรมชาติ วิธีชีวิตชุมชน รวมไปถึงการโดยสารพาไปยังพื้นที่หมู่บ้านบริวารและการเดินทางไปสู่น้ำตกห้วยแม่ซ้าย โดยลักษณะที่สำคัญของชุมชนที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปคือ วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือนมีการปรับเปลี่ยนนำเอาวัสดุที่มีความแข็งแรงมากขึ้น รูปทรงของที่อยู่อาศัยมีลักษณะแบบคนพื้นราบ มีการสร้างบ้านเรือนแบบกึ่งที่พักกึ่งร้านค้าเพื่อใช้เป็นสถานที่ค้าขาย ในด้านวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวบ้านรวมมิตรได้ถูกกลืนโดยกระแสของวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน จากการปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง

สองวัฒนธรรมทั้งจากนักท่องเที่ยว และการออกไปเรียนรู้วัฒนธรรมการแต่งกายของชนพื้นราบ การเลือกสรรในการแต่งกายของชาวบ้านรวมมิตรได้ถูกกระแสของความทันสมัยเข้ามาครอบงำ รวมทั้งปัจจัยของความสะดวกสบายและเรื่องค่าใช้จ่ายที่ประหยัด หากแต่การปรับเปลี่ยนรูปแบบของการแต่งกายได้ทำให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมลดลงไปเป็นอย่างมาก ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะเห็นเอกลักษณ์การแต่งกายของชนเผ่าที่มีความแตกต่างไปจาก วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวเอง มิได้ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจในสิ่งที่ต้องการ ส่วนถึงของเครื่องใช้ ในชีวิตประจำวันนั้นมีการใช้สิ่งของเครื่องใช้ไฟฟ้าอำนวยความสะดวกมากขึ้น ซึ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงก็มาจากปัจจัยหลายประการ เช่น จากการดู การฟังสื่อต่าง ๆ การไปติดต่อกับ คนในเมือง รวมทั้งจากการเลียนแบบนักท่องเที่ยว แม้การท่องเที่ยวจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการ ใช้ สิ่งของต่าง ๆ เพียงเล็กน้อยหากแต่การท่องเที่ยวได้ทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ซึ่งสิ่งใหม่ ๆ ที่เข้ามาภายในชุมชน อีกทั้งยังเป็นตัวกระตุ้นให้คนในชุมชนมีการจับจ่ายเงินตรามากขึ้นและมีความต้องการสิ่งของเพื่ออำนวยความสะดวกสบาย เพื่อให้มีเวลาในการทำงานหาเงินตรามากขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ ถือเป็นประเด็นที่มีความหลากหลายเป็น อย่างมาก ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงอาจเป็นผลโดยตรงหรือโดยอ้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากทั้งในเรื่องของวัฒนธรรม การบริโภคที่มีลักษณะเป็นสัดส่วน มีภาชนะใส่อาหาร หรือแม้แต่การได้มาของอาหารตั้งแต่ ขั้นตอนการหาวัตถุดิบ กระบวนการผลิต และแปรรูปที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในอดีตไม่ได้ใช้จ่าย เงินในกิจกรรมเหล่านี้หากแต่ในปัจจุบันกลับมีการใช้จ่ายเงินเป็นสำคัญในการบริโภค ทั้งนี้การท่องเที่ยวนอกจากจะเป็นตัวช่วยเสริมให้คนในชุมชนมีการใช้เงินเพิ่มขึ้นแล้ว การท่องเที่ยว ยังเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้าหากันได้เป็นอย่างดี การเลียนแบบทาง วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างกัน โดยความเป็นสากลและความทันสมัยจะมีพลังอำนาจในการกลืนวัฒนธรรมที่ ถูกตีค่าว่าล้าหลังคือพัฒนา

ความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ภายในชุมชนทั้งจากค่านิยม จารีตของชุมชนถูก สภาพะของการช่วงชิงเอาเปรียบรวมไปถึงการแสวงหาซึ่งรายได้ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทาง สังคมในหมู่บ้านรวมมิตรมิได้แนบแน่นเฉกเช่นในอดีต การท่องเที่ยวทำให้เกิดการอพยพของ คนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง ทั้งนี้การเข้ามาของคนต่างถิ่นและ

ต่างวัฒนธรรมทำให้ชุมชนมิได้มีความสมานฉันท์เพราะความต่างทั้งวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี พิธีกรรม ระบบคุณค่า ความเป็นชุมชนจึงอาจกล่าวได้ว่าบ้านรวมมิตรมิได้มีวัฒนธรรมที่เป็นหนึ่งเดียว การหยุดงานเพื่อไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ไม่ได้เป็นไปตามข้อตกลงตามที่กรรมการหมู่บ้านกำหนดและขอร้องให้ปฏิบัติตาม อีกทั้งคนในชุมชนดั้งเดิมไม่สามารถที่จะหยุดงานได้เพราะต้องให้บริการนักท่องเที่ยวเช่นกิจการทัวร์ช้าง การขายของที่ระลึก เป็นต้น

ด้านภาษาของคนในชุมชนนอกจากจะมีการใช้ภาษากะเหรี่ยงซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่แล้วยังมีภาษาไทย ภาษาคนเมือง และภาษาดั้งชาติ การอนุรักษ์ภาษากะเหรี่ยงท้องถิ่นเป็นสิ่งที่คนในชุมชนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสามารถพูด อ่าน เขียน ได้ โดยกลุ่มเด็กและเยาวชนถือเป็นกลุ่มที่มีการรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาเข้ามาผสมผสานที่สุดในเรื่องของค่านิยมในการดำรงชีพ การปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม หรือแม้แต่ลักษณะของการเคารพเชื่อฟังผู้ที่อาวุโสกว่า กล่าวได้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้มีความเป็นปัจเจกค่อนข้างสูง จึงมีการเลียนแบบทั้งจากตัวของนักท่องเที่ยวและสื่อต่าง ๆ ที่เข้ามาในชุมชน

ส่วนกีฬา การละเล่น และศิลปะดนตรีได้ทยอยจางหายไปจากชุมชนมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อไม่ให้จางหายไปจากวิถีชีวิตเท่านั้น อีกทั้งได้ถูกนำเสนอเพียงเพื่อให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ถูกกลดบทบาทยาลงและถูกทำให้กลายเป็นสินค้า เฉกเช่นเดียวกับการทำพิธีกรรมเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวอันได้แก่ พิธีกรรมการดำหัวช้างที่ลดบทบาทของคนในชุมชนลง และพิธีกรรมอีกหลายพิธีกรรมที่ถูกทำให้เรียบง่ายเพื่อความสะดวกสบายและใช้เวลาไม่นานในการประกอบพิธีกรรม ด้านความเร่งรีบในการประกอบอาชีพเพื่อแสวงหารายได้ส่งผลในวิถีชีวิตมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นอย่างมาก จากเดิมการหารายได้ของคนในชุมชนบ้านรวมมิตรอาศัยการเกษตรเป็นหลัก การท่องเที่ยวได้ทำให้คนในชุมชนมีอุดมการณ์ของการยังชีพ ไม่ว่าจะต้องมีเงินตราให้มากขึ้นแทนที่ของการดำรงอยู่อย่างพอเพียง เมื่อคนในชุมชนยึดติดกับคุณค่าของเงินแล้ว จึงส่งผลให้คนในชุมชนมีการปรับเปลี่ยนไปสู่การแสวงหาอาชีพที่มีรายได้ที่มากขึ้น รวมทั้งทำให้แรงงานในชุมชนได้มีการอพยพออกไปหางานทำนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น

จากผลการวิจัย กล่าวได้ว่าในการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านรวมมิตรนั้น ทำให้เกิดผลกระทบหลักคือจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลง ด้วยสาเหตุจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะเข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่มีความแตกต่างไปจากชุมชนเมือง แต่ในปัจจุบันวัฒนธรรมที่บ้านรวมมิตรได้รับเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันทำให้เกิดความรู้สึกที่เป็นสากลและมีความทันสมัยมากขึ้น ทำให้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมมีความเหลื่อมล้ำอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น การท่องเที่ยวที่หมู่บ้านรวมมิตรจึงได้รับความสนใจน้อยลงไป

จากอดีตเป็นอย่างมาก ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ต้องมีการปรับตัว ทั้งในเรื่องของการดำรงชีพโดยอาศัยเงินตราที่นับว่าได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตซึ่งเงินตรามีบทบาทในการแลกเปลี่ยนทั้งสินค้าและแรงงาน การทำกิจกรรมต่าง ๆ

หมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรเป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นจากการอพยพย้ายถิ่นฐานมาอยู่ร่วมกันจากคนหลากหลายพื้นที่หลากหลายวัฒนธรรม คนส่วนใหญ่ที่มาอยู่อาศัยนับถือศาสนาคริสต์ และบางส่วนนับถือพุทธและผี โดยมีวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันมากนักในวิถีชีวิตที่เป็นการดำรงอยู่ตามแบบของคนชนบท มีวิถีชีวิตในแบบที่เรียบง่าย อาศัยอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักก่อนที่จะมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ในมุมมองที่ได้ให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในหมู่บ้านนั้นอาจมองได้ว่าการท่องเที่ยวได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมซึ่งกล่าวได้ว่า

ประการแรก การท่องเที่ยวได้นำไปสู่การพัฒนา ทั้งการพัฒนาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน โดยปัจจัยภายนอกหมายถึงการพัฒนาจากหน่วยงานของรัฐทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการพัฒนาที่เกิดจากการส่งเสริมของนโยบายการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นการคมนาคม สาธารณูปโภค เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงในด้านนี้ถือเป็นสิ่งที่ดีที่ช่วยยกระดับในด้านความสะดวกสบาย รวมทั้งระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายในส่วนองปัจจัยภายใน หมายถึงการพัฒนาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนโดยอาจเกิดจากองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน สื่อต่าง ๆ รวมไปถึงการที่มีการติดต่อสื่อสารระหว่างคนภายในชุมชนกับคนภายนอกชุมชนเป็นการรับเอาความแปลกใหม่ หรือแม้แต่การปรับให้เข้ากับกระแสของสังคมที่พยายามที่จะดาโถมเข้ามายังหมู่บ้าน

ประการที่สอง การท่องเที่ยวได้ทำให้หมู่บ้านรวมมิตรเป็นหมู่บ้านเปิด มีการหลั่งไหลเข้ามาของคนต่างวัฒนธรรม การหลั่งไหลเข้ามาตรงนี้ทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมหรือแม้แต่ความรุนแรงจากการกลืนทางวัฒนธรรม แนวโน้มของคนในชุมชนโดยเฉพาะในช่วงวัยเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มช่วงอายุของการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ ๆ มาได้ง่าย ทั้งที่เกิดจากการเลียนแบบจากกลุ่มนักท่องเที่ยว สื่อโทรทัศน์ วิทยุ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลด้านนี้ส่งผลให้เกิดลักษณะของความแตกต่างภายในชุมชนเป็นอย่างมากระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและคนวัยทำงานกับกลุ่มเยาวชน

ประการที่สาม การพัฒนาได้ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก แม้ว่าพัฒนาจะช่วยพัฒนาวิถีชีวิตให้ดียิ่งขึ้น แต่กลับเป็นตัวที่ทำให้รูปแบบของวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในเรื่องของวัฒนธรรมการทำงาน การดำเนินชีวิต ล้วนแล้วแต่เป็นผลทำให้

นักท่องเที่ยวมีรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปจากการท่องเที่ยวในอดีต นักท่องเที่ยวที่เข้ามาอาจมีอยู่ในกลุ่มของกลุ่มทัวร์ในลักษณะที่เดินทางมาเที่ยวครึ่งวันและเดินทางไปต่อแหล่งท่องเที่ยวที่อื่น การที่จะหานักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักอาศัยเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวกระเหรี่ยงมีคณน้อยลงด้วยเพราะวัฒนธรรมที่แทบจะกลืนไปกับกระแสการพัฒนาของโลกทำให้ความต้องการที่จะเข้ามาเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวลดลงไปนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขาอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้งในด้านของการเร่งให้เกิดการพัฒนาตามกระแสหลัก และเป็นตัวเชื่อมโยงในการนำเอาวัฒนธรรมจากภายนอกชุมชนมาซึ่งในพื้นที่ จึงขอเสนอแนะของผู้วิจัยมีดังนี้

1. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงราย ควรวางแผนส่งเสริมในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนมีอำนาจการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นขึ้นมา เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่เป็นจริงให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งส่งเสริมรูปแบบของการท่องเที่ยวให้เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นฐานและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถดำรงรักษาซึ่งวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นได้ ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น รวมทั้งผู้ประกอบการการท่องเที่ยว ดำเนินการในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ดำเนินการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มในแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว ให้สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในประเพณีท้องถิ่นมากกว่าการเดินทางเข้ามาในชุมชนในระยะเวลานั้น ๆ การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วิธีการผลิตและจำหน่ายของที่ระลึกที่สร้างจุดขายได้และเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น วิธีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจภายใต้ความเป็นวัฒนธรรมชาวเขาแบบดั้งเดิม ตลอดจนการกระตุ้นให้คนในชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวด้วยเพราะการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านรวมมิตรเป็นกิจกรรมที่เน้นไปในทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเที่ยวชมธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมดั้งเดิมจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงราย

จึงควรคำนึงถึงเรื่องดังกล่าว และกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยผู้ฝึกอบรมควรมีการให้ความรู้ตามพื้นฐานของแต่ละกลุ่ม และควรมีการนำผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปทัศนศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จแล้วในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชุมชนเป็นฐาน

1.2 ควรจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อกำหนดแผนการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงราย และคนในชุมชนบ้านรวมมิตรในการเสนอผลกระทบทางด้านต่าง ๆ และข้อจำกัดที่แท้จริงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการประชาสัมพันธ์เสริมสร้างให้ประชาชนท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ ชื่นชมและตระหนักเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเป็นชาติพันธุ์ของชุมชนที่มีศักยภาพต่อการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่ รวมทั้งสร้างแรงจูงใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ประชาชนท้องถิ่นจะได้รับจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรม

2. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว (อบต.) จังหวัดเชียงรายถือได้ว่าเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญที่เป็นตัวช่วยผลักดันให้แผนการพัฒนาท้องถิ่นมีความเหมาะสมทั้งในด้านของนโยบายและการปฏิบัติ ควรมีการส่งเสริมและเสนอแผนในการท่องเที่ยวดังนี้

2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนท้องถิ่นได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่ชุมชน และศึกษาถึงผลกระทบที่เป็นผลมาจากวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาหมู่บ้านรวมมิตรมีจำนวนที่ลดลง การส่งเสริมให้ชุมชนมีการอนุรักษ์การแต่งกาย วัฒนธรรมด้านค่านิยมแบบชาวกะเหรี่ยง และการอนุรักษ์บ้านเรือนแบบดั้งเดิมไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม ซึ่งจะเป็นตัวดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมมากขึ้น อันจะช่วยให้การท่องเที่ยวของบ้านรวมมิตรสามารถสร้างรายได้ให้กับธุรกิจท่องเที่ยวได้ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มที่ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวควรมีการรักษาเอกลักษณ์ของชนเผ่าเพื่อนำเสนอตัวตนให้แก่นักท่องเที่ยว แม้เป็นเพียงการแสดงออกด้านการแต่งกายก็ตามก็สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกประทับใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปและเดินทางกลับมาเยือนอีกครั้ง

2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาวควรมีการประสานงานกับสำนักงานกรมป่าไม้ จังหวัดเชียงราย ในการจัดการเรื่องพื้นที่ทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้านรวมมิตร เช่น การออกโฉนดที่ทำกินและการห้ามขายโฉนดที่ดินในหมู่บ้าน รวมทั้งควรจำกัดสิทธิในที่ดินทำกินให้กับคนในชุมชน ซึ่งควรศึกษาและตรวจสอบปัญหานี้อย่างจริงจัง เนื่องจากประเด็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนคือพื้นที่ทำกินของคนในชุมชนมีจำนวนจำกัด ในขณะที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น

ทำให้แรงงานไหลออกไปทำงานภายนอกชุมชน ซึ่งพื้นที่ทำกินส่วนใหญ่ไม่มีโฉนดที่ดินหรือแม้กระทั่งใบแสดงสิทธิทำกินทั้ง ๆ ที่ได้มีการแสดงสิทธิมาหลายปีแล้ว ส่งผลให้คนในชุมชนมีปัญหาในเรื่องของการบุกรุกป่าอยู่ตลอดเวลา ปัญหาที่ดินทำกินถือเป็นเรื่องใหญ่ของคนในชุมชน บางครัวเรือนเมื่อมีสิทธิในพื้นที่แต่กลับขายให้กับคนนอกพื้นที่ เพราะที่ดินมีมูลค่าสูงในขณะเดียวกันก็นำเงินที่ได้จากการขายสิทธิไปซื้อที่ดินที่หมู่บ้านอื่นที่มีโฉนดที่ดินและราคาที่ถูกกว่า

2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว ควรมีการจัดหาอาชีพรองรับให้กับคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมปลูกพืชสำหรับการเลี้ยงสัตว์ หรือแม้แต่การปลูกอ้อยไว้ให้กับผู้ประกอบการทัวร์ช้างที่มีการสั่งซื้ออ้อยมาจากภายนอกชุมชน การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งควรมีการสงวนอาชีพไว้ให้กับคนในชุมชนเองไม่ให้คนภายนอกมาประกอบอาชีพแย่งงานของคนในชุมชน เป็นต้น เนื่องจากในหมู่บ้านรวมมิตรจะมีคนจากภายนอกชุมชนเข้ามาอยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และค้าขายจำนวนมาก ซึ่งการหาอาชีพไว้รองรับสำหรับชาวบ้านในพื้นที่จะเป็นสิ่งที่ลดปัญหาการว่างงานและการอพยพย้ายถิ่นฐานออกนอกพื้นที่อีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หมู่บ้านกระเหรี่ยงรวมมิตรถือเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีประชากรมากมายหลากหลายชนเผ่า ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นเพื่อให้มองเห็นภาพของคนในชุมชนชาวกระเหรี่ยงที่เป็นคนส่วนใหญ่ในชุมชน ว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปมากน้อยเพียงใดจากการท่องเที่ยว การศึกษาจึงจำกัดแค่เพียงกลุ่มชาติพันธุ์เพียงกลุ่มเดียว และเป็นการศึกษาเพียงภาพของวิถีชีวิตภายในชุมชน

การศึกษาในครั้งต่อไป ควรเพิ่มมิติมุมมองทางด้านการใช้ชีวิตภายนอกชุมชนของคนในพื้นที่หมู่บ้านรวมมิตรว่ามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการใช้ชีวิตอย่างไร ในมิติของวัฒนธรรมควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ทั้งที่อพยพเข้ามาในช่วงเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานและที่อพยพมาจากหลังจากการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน อีกทั้งในการศึกษาครั้งต่อไปน่าที่จะเป็นการศึกษาในรูปแบบของการจัดการภายในชุมชน เนื่องจากหมู่บ้านรวมมิตรเป็นหมู่บ้านที่มีการท่องเที่ยวจึงมีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่มากมายหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ การดูแลรักษาและการปกครองของคนในชุมชนมีการจัดการอย่างไรให้เกิดความสงบขึ้นภายในชุมชน

ประการสุดท้ายในข้อเสนอแนะคือ รูปแบบของการท่องเที่ยวมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น ควรมีการศึกษาว่าหมู่บ้านรวมมิตรได้มีการจัดการและพัฒนาในรูปแบบของการท่องเที่ยว

อย่างไรภายในหมู่บ้านรวมมิตรและหมู่บ้านบริวาร เพื่อการดำรงอยู่ของธุรกิจท่องเที่ยวที่มี
การแข่งขันกันสูงมากในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กชกร ชินะวงศ์. 2544. "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาพสะท้อนการมีส่วนร่วมในชุมชน".

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2, 6 (กันยายน-ตุลาคม): 4-6.

กาญจนา แก้วเทพ. 2530. มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา หลังสร้างสรรคในชุมชนชนบท.

กรุงเทพฯ: สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ.

เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว. วันที่ 20-21 เมษายน 2544.

ณ โรงแรมเชียงใหม่พลาซ่า จังหวัดเชียงใหม่.

กีนุ เฉลิมเลี่ยมทอง. ศิษยาภิบาล. สัมภาษณ์. 29 กรกฎาคม 2547.

ขจักษ์ บุรุษพัฒน์. 2518. ชาวเขา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล ห.จ.ก.

โครงการวิถีทรรศน์. 2540. วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนพับลิชชิง.

งามพิศ สัตย์สงวน. 2541. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

_____. 2543. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์
จำกัด.

จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ. 2544. การท่องเที่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา.

เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชยันต์ วรรณะภูติ. 2538. "บทนำ"ในเวทีผู้ถูกท่องเที่ยว. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2538. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในมณฑลยูนนาน ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในนคร

คุนหมิง เมืองยูนนาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ.

_____. 2543. อุทยานธรรมชาติท่องเที่ยว. เชียงใหม่: สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โปรแกรม

อุทยานธรรมชาติการท่องเที่ยว.

_____. 2544. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาง. เชียงใหม่: โรงพิมพ์

โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมบ้านสวนนนทรี.

ณรงค์ เถิงประชา. 2532. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ศุภวัตร พานิชเจริญ. 2536. การกล่อมเกลางานสังคมในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของ

ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทอง กาญ. ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน และรองศึกษาภิบาล. สัมภาษณ์.

25 กรกฎาคม 2547.

นำชัย ทนุผล. 2542. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: แนวคิดและวิธีการ. เชียงใหม่: สาขาวิชา
พัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

นำชัย ทนุผล และ สุนิลา ทนุผล. 2543. รายงานผลงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน
ท้องถิ่นในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บ้านรวมมิตร
จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: สำนักงานวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัย
แม่โจ้.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2536. ท่องเที่ยวบุญบั้งไฟในอีสาน: บุญบั้งไฟต้องต้อนรับไขว่ไสวไหมใช่
ไขว่ไสวรับใช้บุญบั้งไฟ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.

_____. 2538. "วัฒนธรรมชุมชนกับการท่องเที่ยว" ในเวทีผู้ถูกท่องเที่ยว. เชียงใหม่:
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. 2540. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บุญเทียน ทองประสาน. 2536. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ: สภาคทอลิก
แห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประเสริฐ วรรษา. สัมภาษณ์. 22 สิงหาคม 2547.

ปฐพี อาคมานนท์ มอนซอน. 2535. โครงการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเดินป่าต่อสถานะ
แวดล้อม และประชาชนในท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทองพันธ์ มณีรัตน์. 2521. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พะไฉ่ วรรษา. สัมภาษณ์. 22 สิงหาคม 2547.

พิทยา พิณสาร. 2543. รูปแบบการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา. เชียงใหม่:
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภูสวัสดิ์ สุขเลี้ยง. 2545. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยโป่ง
ผาแดงอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มานพ เลิศบรรจงขวัญ. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์.
20 สิงหาคม 2547.

ยศ สันตสมบัติ. 2540. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. 2538. "Ecotourism: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ". จุลสารการท่องเที่ยว 14
(กรกฎาคม - กันยายน 2538): 50-58.

รัชนีกร เสริมโร. 2528. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

วรรณ วลัยวานิช. 2539. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ.

วินิจ วีรยางกูร. 2532. การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์และ
บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศรีพร สมบุญธรรม. 2536. "Ecotourism การท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์สัญลักษณ์ใหม่แห่ง
ทศวรรษ". จุลสารการท่องเที่ยว 12 (มกราคม - มีนาคม 2536): 29-35.

ศรีศักร วัลลิโภดม. 2538. "ขุนเจือง ลำน้ำกร่วมทางวัฒนธรรมของคนในลุ่มน้ำโขงตอนบน"
ในทำว้สูงขุนเจือง วีรบุรุษสองฝั่งโขง. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ.

ศุภชัย เจริญวงศ์. 2544. ถอดรหัสการพัฒนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

เสกสรรค์ ยงวิชัย. 2541. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมหมาย ชินนาค. 2541. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบต่อชุมชนด้าน
การผลิตซ้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านพิธีกรรมความเชื่อ. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. การดำเนินการเพื่อกำหนด
นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: รายงานผลการดำเนินการ. กรุงเทพฯ: สถาบัน.

อ้างอิงใน น้าชัย ทนผล. 2542. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: แนวคิดและวิธีการ.
เชียงใหม่: สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สวัสดิภา ค่านพิทักษ์. หัวหน้าสถานีอนามัยบ้านรวมมิตร. สัมภาษณ์. 29 กรกฎาคม 2547.

สายเมือง วิริยศิริ. 2529. ชาวเขาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สารภี สีลาและ วิเชียร คชอนันต์. 2530. พิธีแต่งงานของกะเหรี่ยง. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย
ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ. 2518. ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร.

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และ สรินยา คำเมือง. 2540. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด.

สุชาดา เจริญพันธุ์ศิริกุล. 2544. เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุริชัย หวันแก้ว. 2540. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

สุพัตรา สุภาพ. 2542. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สุริยา รัตนกุล, วิรัช นิยมธรรม และ โสภนา ศรีจำปา. 2529. พจนานุกรมภาษาไทย-กะเหรี่ยง

สะกอ. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย และสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนา
ชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุริยา รัตนกุล และ สมทรง บุรุษพัฒน์. 2538. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสะกอ.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด.

สุวณี ทรัพย์พิบูลผล. 2544. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปกาสัย
(กะเหรี่ยง) บ้านแม่กลางหลวงและบ้านอังกาญ้อย อุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์
จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เสนห์ วาลา. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. สัมภาษณ์.
20 สิงหาคม 2547.

อภิญา เพื่องฟูสกุล. 2543. แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม. เชียงใหม่: ภาควิชา
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อภิณพ ณะสาร. 2539. การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวเขา
กะเหรี่ยง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อมร พงศาพิชญ์. 2541. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2545. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

อินตา ต๊ะไย. สัมภาษณ์. 22 สิงหาคม 2547.

อิษะ แชวอ. สัมภาษณ์. 23 สิงหาคม 2547.

แอ้ว จันทกา. สัมภาษณ์. 20 สิงหาคม 2547.

- Andrew, Turton. 1984. **History and Peasant Consciousness in South East Asia**. Osaka: National Museum of Ethnology.
- Charles, F. Keyes. 1982. **Ethnic Change**. Seattle: University of Washington Press.
- Escobar, Arturo. 1995. **Encountering Development: the Making and Unmaking of the Thirdworld**. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Fennell, David A. 1999. **Ecotourism an Introduction**. London: Routledge.
- Krippendorf, Jost. 1987. **Tourist Trade Recreation**. London: Heinemann. อ้างถึงใน ญัฐณีษ ทวีผล. 2546. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมือง. เชียงใหม่: วิทยาลัยพณิชยการปริญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Rogers, Anthea and Slinn, Judy. 1995. **Tourism: Management of Facilities**. Singapore: Longman Group UK. อ้างถึงใน สังศรี วงษ์เวช. 2545. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลุ่มแม่น้ำปิง. เชียงใหม่: วิทยาลัยพณิชยการปริญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Weaver, David B. (David Bruce). 1999. **Ecotourism in the Less Developed World**. Oxon; New York: CAB International.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขาอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว
:กรณีศึกษา หมู่บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

แบบสัมภาษณ์นี้ สร้างจากการสำรวจสภาพทั่วไปทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านมาประกอบกับการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วยึดวัตถุประสงค์ในการวิจัยเป็นหลัก ในส่วนนี้ผู้วิจัยไม่ได้ใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลแต่ได้กำหนดเค้าโครงการสัมภาษณ์อย่างกว้าง ๆ ตามประเด็นที่ต้องการขึ้นมาเป็นกรอบในการสัมภาษณ์ สันทนา ชักถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมในแต่ละประเด็นที่สำคัญๆ ซึ่งในขณะที่สัมภาษณ์จะสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทันทีเมื่อมีข้อมูลที่น่าสนใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีสังเกตสภาพชีวิตความเป็นอยู่และแบบแผนวัฒนธรรมของคนในชุมชนร่วมด้วย รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารและจากมุมมองคำบอกเล่าของชาวบ้านผู้สูงอายุเพื่อเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมในสภาพปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ตอนที่ 2 ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา

ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ

อายุ

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

(เช่น มีการตั้งถิ่นฐานชุมชนตั้งแต่เมื่อไหร่ อพยพมาจากไหน ใครเป็นผู้นำ ทำไมจึงมาอยู่ที่นี่)

.....
.....
.....
.....

2. สภาพทางกายภาพเป็นอย่างไร

(เช่น สถานที่ตั้ง การเข้าออกชุมชน จำนวนประชากรของหมู่บ้าน ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางสังคม)

.....

.....

.....

.....

3. สภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน

(เช่น เรื่องการประกอบอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ)

.....

.....

.....

.....

4. ลักษณะการเมืองการปกครองของหมู่บ้าน

(เช่น ใครเป็นผู้นำตำแหน่งใดบ้าง ในหมู่บ้านมีระบบการปกครองอย่างไร ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมีการเลือกอย่างไร)

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวเขา

หัวข้อวัฒนธรรม	ก่อนมีการดำเนินการ ท่องเที่ยว	หลังมีการดำเนินการท่องเที่ยว (สภาพปัจจุบัน)
1. <u>วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ</u> 1.1 ลักษณะการสร้าง บ้านเรือน		
1.2 การแต่งกาย		
1.3 การใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ		
2. <u>วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ</u> 2.1 การบริโภค ลักษณะ/ชนิด อาหารที่บริโภคประจำวัน วิธีการปรุงและการได้มา		

หัวข้อวัฒนธรรม	ก่อนมีการดำเนินการ ท่องเที่ยว	หลังมีการดำเนินการท่องเที่ยว (สภาพปัจจุบัน)
2.2 ภาษา		
2.3 การปฏิบัติกิจกรรม ทางศาสนา		
2.4 ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม - ประเพณีดำหัวช้าง - ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ - ประเพณีการเกิด - ประเพณีกินข้าวใหม่ - การแต่งงาน - งานศพ - กิจกรรมการ แลกเปลี่ยนแรงงาน		

หัวข้อวัฒนธรรม	ก่อนมีการดำเนินการ ท่องเที่ยว	หลังมีการดำเนินการท่องเที่ยว (สภาพปัจจุบัน)
2.5 ค่านิยมในชีวิตประจำวัน - ค่านิยมด้านการเคารพ ผู้อาวุโส - ค่านิยมด้านความมี น้ำใจ - ค่านิยมด้านการปฏิบัติ ตนต่อเพศตรงข้าม		
2.6 กีฬา การละเล่น		
2.7 ศิลปะดนตรี		
2.8 อาชีพ		

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวทิพย์พรรณนา เทียงธรรม
เกิดเมื่อ 30 กันยายน พ.ศ. 2523
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2540 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี
จังหวัดพิษณุโลก
พ.ศ. 2544 บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ
จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2548 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้
จังหวัดเชียงใหม่
ศึกษาผลงาน ศึกษาผลงานเกี่ยวกับการบริหารงานและการจัดการด้านการท่องเที่ยว
ณ ประเทศจีน พ.ศ. 2546
ศึกษาผลงานด้านการพัฒนาและการจัดการด้านภูมิทัศน์ และสิ่งแวดล้อม
ณ ประเทศออสเตรเลีย พ.ศ. 2547